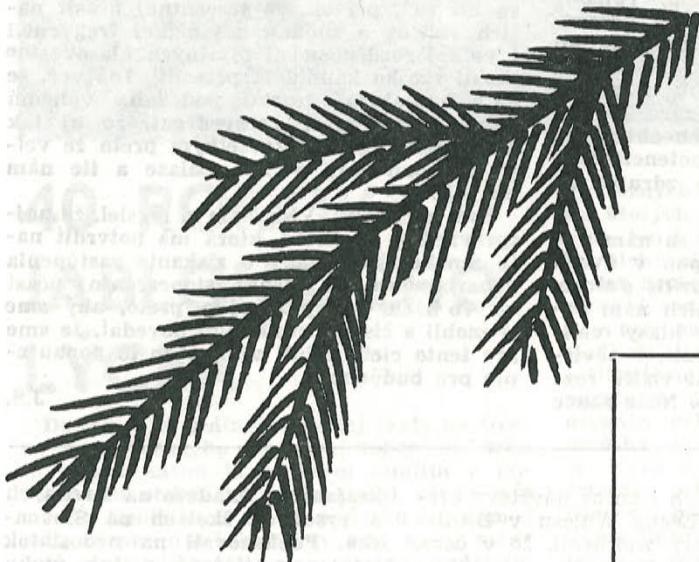

ŽIVOT

KULTURNÉ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • PROSINEC • DECEMBER • GRUDZIEŃ 1991 (ČÍSLO 403) • CENA 1000 ZŁ

MILAN RÚFUS

Tichá noc

Vianoce ako prvákova písanka.
Machule mlák a zalievanie dažďa.
Jak práčovňou sa krajom para valí.
Keby sa teraz Kristus narodil,
pre hmlu by sme to nezbadali.
I vyrastal by z betlemského blata
jak deti všetkých tesárov,
túlavé, hladné, veselé.
Herodes nemusel by vraždiť nemluvňatá
a nebolo by trojkrálovej nedele.

(Úryvok)

So Životom do roku 1992
vel'a zdravia, lasky a porozumenia
Kolektív redakcie
a ÚV KSSČaS

PO VOL'BÁCH

Parlamentné voľby, po prvý raz slobodné a demokratické, sú už za nami. Cítať sa už poznajú ich výsledky. Preto len stručne pripomieneme, že zvíťazila Demokratická únia, ktorá získala 12,31% hlasov a 62 mandátov v Sejme. Ďalšie miesta obsadili: postkomunistický Zväz demokratickej ľavice (11,98%) — 60 mandátov, Katolická akcia (8,73%) — 49, postkomunistická Poľská ľudová strana (8,67%) — 48, Konfederácia nezávislého Poľska (7,50%) — 46. Čočianska dohoda stredu (8,71%) — 44, Liberálnodemokratický kongres (7,48%) — 37, Roľnícka solidarita (5,46%) — 28 a Solidarita (5,05%) — 27. Volebná frekvencia bola veľmi nízka — iba 43,20%.

Výsledky volieb, napriek skorším, trochu iným predpovediam, nie sú prekvapujúce, najmä keď v nich štartovalo s vlastnými listinami kandidátov až 65 politických strán a zoskupení. Dnes, nadľah pred prvým zasadnutím Sejmu, keď píšeme tieto riadky, ľahko povedať, ako sa vyvinie situácia. Ale už fakt, že v 460-člennom Sejme zasadnú predstaviteľstvo 29 strán sám osebe naznačuje zmätk na poľskej politickej scéne. Potvrdili to aj prvé rozhovory a pokusy predstaviteľov postsolidaritných strán o vytvorenie vlády-dyschopnej koalície, ktorá by mala oporu aspoň polovice parlamentu. Bude to veľmi

ťažké, aj keď nie nemožné. Ide totiž o ekonomiku, sposob hospodárskej reformy. Ani preformistické strany, ktoré chcú pokračovať v doterajších reformach L. Balcerowicza aj keď s určitými, nutnými zmenami, ani ďalšie postsolidaritné strany navrhujúce, zatiaľ však priliš všeobecne, inú, menej nákladnú cestu reform — nemajú dostatočný počet mandátov. Keď teda nedojde k uritmu kompromisu, hoci rozporu sú veľké, keď nezváží zdravý rozum a pocit zodpovednosti za krajinu, hrozí nám destabilizácia, zastavenie na poleoste, čo by znamenalo katastrofu.

Parlamentných volieb, s vlastnými kandidátmi listinami, sa po prvý raz zúčastnila i naša národnostná menšina. Volebný poriadok neboli pre nás priaznivý, nezarúčoval mandáty, preto sme do volieb pristúpili v koalícii s inými menšinami — litovskou a ukrajinskou. Nás Volebný blok menšín v snahe získať čo najviac hlasov, zaregistroval listiny kandidátov v 15 volebných obvodoch, na území ktorých žije najviac potenciálnych voličov — prisluhujúcich menšín združených v naom koaličnom bloku.

Žiať, neúspeli sme, nepodarilo sa nám získať ani jeden mandát, hoci aspoň v dvoch obvodoch sme k tomu nemali priliš ďaleko. Mali sme isté šance. Jednu z nich nám poskytovala skutočnosť, že sa o hlasov voličov uchádzalo až 65 strán i hnutí, v súvislosti s čím sa dalo predpokladať veľkú rozdrobenosť hlasov, čo sa aj stalo. Naše šance

mali stupniu v prípade nízkej volebnej frekvencie v celej krajinе a očakávanej vysokej účasti vo vo bách prisluhujúcich menšiny. Žiať, túto šancu sme nedokázali využiť, aj keď sa uvedené predpoklady splnili.

Všeobecná apatia a znechutnenie voličov, najmä na vidieku, spôsobené — ako sa predpokladá — nepriaznivou poľnohospodárskou politikou, sa odrazilo vo všeobecne nízkej, 43-percentnej volebnej frekvencii. Skôr však, že takto nízka frekvencia bola i na našich spišských a oravských dedinách. Mali sme sice niekoľko obcí, napr. Krempechy, Jurgov a Novú Belú, kde na našich kandidátov hlasovala obrovská väčšina krajanov, ale v ostatných — tak ako v celom Poľsku — jednoducho voliť nešli. A predsa, ako sa mi zdá, pri ok. 90-percentnej účasti našich voličov a spomínamej nízkej frekvencii i veľkej rozdrobenosti ostatných hlasov sme mohli svojho kandidáta presadiť. Iná vec, že na a Spoločnosť trochu podcenila volebnú kampaň, možno v presvedčení, že aj tak neúspejeme, ale predovšetkým preto že veľká kampaň stojí veľké peniaze a tie nám chýbali.

Som sklamaný. Vždy som si mysel, že najsprávnejšou reakciou, ktorá má potvrdiť naše mnohoročné snahy o získanie zastúpenia v parlamente, je masová, stopercentná účasť vo vo bách. Najsprávnejšia preto, aby sme si mohli s čistim svedomím povedať, že sme pre tento cieľ urobili všetko. Je to ponaučenie pre budúnosť.

J.S.

VZÁCNA NÁVŠTEVA

Na pozvanie bývalého maršálka Sejmu PR Mikolaja Kozakiewicza bola v Poľsku na trojdňovej návštive delegácia Slovenskej národnej rady vedená jej predsedom Františkom Mikloškom. Slovenskí parlamentári sa stretli s vedením Sejmu i Senátu a ďalšími predstaviteľmi poľského politického života a jednou z tém ich rozhovorov boli i otázky národnostných menší.

Počas pobytu v Krakove František Mikloško s niekoľkými členmi delegácie navštívil krajovského metropolitu, kardinála Franciszka Macharského, ktorý mu prisľubil postupne zavádzat slovenské bohoslužby v tých spišských a oravských farnosiach, kde si to farníci budú žiadať.

2. októbra predseda František Mikloško a sprevádzajúci ho poslanci — predstaviteľia výborov pre medzinárodné styky, národnosti a obchod i služby navštívili na záver krajovského pobytu ústredný výbor našej Spoločnosti, kde sa stretli s členmi predsedníctva ÚV KSSCaS. Po srdečnom uvítaní Dr. František Mikloško o.i. povedal:

— Som rád, že tu v Krakove som mohol prísť medzi vás. Sú to vlastne prvé priame kontakty so slovenskou menšinou v Poľsku, s krajanskou problematikou, ktorej chceme venovať pozornosť. Národnostné otázky sú dnes v strednej a východnej Európe veľmi dôležité... Hovorili

sme o nich i počas návštavy prezidenta Lecha Wałęsy v Bratislavе, ktorý zdôraznil, že v čase, keď Poľsko sa chce dostať do Rady Eúropy, musí dodržiavať európske normy.

Počas besedy, ktorá sa zakrátko rozprádila, krajania oboznámiли predsedu a poslancov SNR so súčasnou situáciou slovenskej národnostnej menšiny na Spiši a Orave, s činnosťou našej Spoločnosti a najdôležitejšími problémami, s ktorými sa dnes borí. Hovorili úprimne a otvorené o všetkom, čo im leží na srdci — o ekonomickej fažkostiach, nedostatočných dotáciach, o školských otázkach, najmä nedostatku učiteľov a vhodných učebníc a o prekážkach vo vyučovaní slovenčiny, s akými sa v školách stretávame i dnes, no a o problémoch spojených so štúdiemi

krajanskej mládeže na stredných a vysokých školách na Slovensku. Poukazovali na nedostatok tolerancie, tlačové a iné útoky proti našej menšine, polonizácii mládeže v školách a kostoloch a predovšetkým na nepochopenie a prekážky krajovskej metropolitnej kúrie vo vyššom úsilí krajjanov o zavedenie bohoslužieb v slovenskom jazyku na Spiši a Orave.

František Mikloško prejavil veľký záujem o naše problémy, pozorne si vypočul všetky výpovede a odpovedal na množstvo otázok. Poukázal na príslušnú kardinála Macharského vyriešiť problém slovenských omší a zdôraznil, že naša stará vlast si bude pozorne všímať krajanské problémy a podľa možnosti pomáhať v ich riešení.

J.S.

ZJAZD

SPOLKU NAŠICH PRIATEĽOV

Ako sme už svojho času pisali, v Bratislave bola na začiatku roka založená a formálne zaregistrovaná Spoločnosť priateľov Slovákov v Poľsku. V priebehu uplynulých mesiacov sa Spoločnosť organizačne utužila, vypracovala si formy činnosti a rozšírila členskú základňu. 10. októbra t.r. sa v Bratislave konala ustanovujúca schôdza, na ktorej sa zúčastnili delegáti a členovia Spoločnosti z celého Slovenska. Na rokovania prišli i predstaviteľia Slovenskej národnej rady, ministerstva kultúry, Matice slovenskej, ako aj delegácia našej Spoločnosti v zložení: Augustín Andrašák, Jozef Čongva a Ján Spernoga.

Účastníkov zasadania, ktoré sa konalo v budove Matice slovenskej na Štefánikovej ulici, poz-

dravil jej predseda Jozef Markuš a uistil, že vo svojej činnosti môžu vždy počítať s pomocou Matice. V úvode rokovania JUDr. Matej András, jeden z iniciátorov Spoločnosti, prednesol obširnu správu venovanú úloham tejto organizácie, v ktorej zároveň podrobne oboznámiť účastníkov s dejinami Spiša a Oravy. Správa sa stala podnetom pre veľmi živú diskusiu, v ktorej predstaviteľia našej Spoločnosti porozprávali o aktuálnej situácii slovenskej menšiny na Orave a Spiši a jej najdôležitejších problémoch, o Živote, činnosti našej krajanskej organizácie a jej plánoch do budúnosti.

Práve diskusia, venovaná zväčša našim otázkam, patrila k najzaujímavejším bodom zasadania. Nechýbali v nej spomienky na minulosť, ale predovšetkým

hovorilo sa o súčasnosti, medziiným o tom, čo bude Spoločnosť v najbližšom období robiť, aké formy činnosti vyvíja, ako nás podporovať. Odznelo mnoho rôznych návrhov, priyatých neskôr do programu činnosti. Spoločnosť bude podporovať naše snaženia o definitívne vyriešenie slovenských bohoslužieb v spišských a oravských obciach, o zabezpečenie štipendí pre našu mládež študujúcú na Slovensku, zberať knihy a tlač pre potreby našich miestnych skupín, popularizovať Život, získavať jeho predplatiteľov a oboznamovať slovenskú verejnosť s krajanskou problematikou.

Účastníci diskusie navrhovali tiež výdať knihu o Slovácoch v Poľsku, zorganizovať vedeckú konferenciu o menšinách za účasti historikov, etnografov a poljológov a jej výsledky opublikovať v zborníku, zriadil pri Krajanskom múzeu v Matici slovenskej čítáreň krajanskej tlače a pod. Bolo naozaj milo počúvať tie všetky srdčne a úpri-

mné slová dokazujúce, že naša stará vlast na nás nezabúda, že žijú tam ľudia, naši verní a úprimní priateľia, ktorí myslia na nás a chečú nám pomôcť, sa možejme podľa svojich sil a možností, aké v súčasnosti existujú. Patri im za to vďaka.

V priebehu zasadania sa účastníci oboznámili so stanovami Spoločnosti, navrhli niekoľko zmien a po ich prediskutovaní tento dokument schválili. Na záver sa uskutočnili voľby. Zhradení zvolili 15-člennú radu Spoločnosti a trojčlennú revíznu komisiu. Do funkcie predsedu Spoločnosti bol zvolený JUDr. Matej András, bývalý konzul Česko-Slovenskej republiky v Katoviciach a za tajomníka prom. dramaturg Ján Mišovič, pôvodom z Jurgova. Blahoželáme.

Adresa:
Spoločnosť priateľov Slovákov
v Poľsku
P.O. Box 170
814 99 BRATISLAVA

40 ROKOV JABLONSKÉHO LÝCEA

Dejiny tejto jedinej strednej školy na Orave a slovenského školstva vôbec sa úzko spájajú s našim krajanským hnutím v povojnovom období. Činitelia našej, vtedy ešte mladej Spoločnosti si od začiatku uvedomovali, že pre ďalší kultúrny rast našej menšiny si musíme vychovať vlastnú, vzdelanú a národné uvedomelú inteligenciu. Preto sa chlopili iniciatív a vyvinuli veľké úsilie pre založenie slovenského lýcea, ktorého brány sa pre študentov Oravy a Spiša otvorili v septembri 1951. Odvtedy plynuli už štyri desaťročia. Za toto obdobie túto oravskú Alma Mater opustilo 2467 absolventov a v živote školy došlo k viacerým zmenám, z ktorých k najpodstatnejším patrilo postavenie novej budovy lýcea, taktiež z iniciatívy Spoločnosti a, žiaľ, zrušenie slovenského profilu školy a vytvorenie poľského lýcea.

27. a 28. septembra sa v Jablonke konali oslavys 40-ročného jubilea tejto školy, ktorých sa zúčastnilo asi 680 absolventov a viacerí profesori, medzi nimi aj tí prví, zo Slovenska. Slávnosť poctili svojou návštěvou i radca vývyslanectva ČSFR vo Varšave Ladislav Štindl a konzul ČSFR v Katoviciach Ján Jacko a ďalší hostia.

Oslavy začali slávnostnou sv. omšou v miestnom kostole, ktorú odbavil oravský rodiák, biskup Jan Szkodoň. Vo svojej homílie o. i. zdôraznil, že lýceum sa významne zapísalo do dejín Oravy, že dalo vzdelanie veľkému zástupu absolventov pracujúcich dnes

na rôznych postoch a v rôznych profesiách, na ktorých môže byť právom hrdé.

Po omši sa účastníci slávnosti pobrali na ne aleký cintorín, kde položili vence a kvety na hroboch zosnulých riaditeľov a profesorov lýcea. Absolventi prvých, slovenských rokov sa zhromaždili pri hrobe prvého riaditeľa lýcea Stefana Wacławiaka.

Oficiálnu časť osláv, ktorá sa konala v miestnom amfiteátri, otvorila predsedníčka organizačného výboru osláv mgr. Helena Komónska. Po nej sa slovo ujal terajší riaditeľ lýcea mgr. Jan Rusnak, ktorý vo svojom referáte predstavil dejiny tejto školy, jej úspechy, profily jej riaditeľov, hodne údajov o jej absolventoch a poukázal na najdôležitejšie ie — zdalo by sa — momenty v 40-ročnej činnosti lýcea. Túto časť slávnosti zavŕšil kultúrny program — vystúpenia miestnych folklórnych súborov popretávané recitáciami veršov v oravskom nárečí. Program zakončil, pravdaže, známym *Gaudeteamus igitur...*

Po obede nastal vari najmilišší moment slávnosti — stretnutia jednotlivých skupín, tried a ročníkov so svojimi bývalými profesormi a výchovávateľmi. Absolventi prvých, slovenských ročníkov sa zišli v starej budove lýcea (dnes internát), kde medzi sebou srdečne uvítali svojich profesorov zo Slovenska: manželov Elenu a Jána Berešovcov, Katarinu Korpášovú, Máriu Vighovú-Brijovú a Katarinu Žizkovú-Moroňovú. Spomienky nebolo konca kraja. Rozchádzali sa s príslubom, že sa zanedlho opäť stretnú. Kým sa však rozišli, všetci sa veselo zabavili na tanecných večierkoch v rekreáciích domoch v Oravke i Veľkej Lipnici, no a v Jablonke.

V nedeľu, druhý deň osláv, sa absolventi prvých ročníkov stretli ráno na slovenskej omši v miestnom kostole a popoludní, už všetci účastníci slávnosti, prišli do športového areálu za rieku, budovaného už niekoľko rokov, kde sa pri vatrách, opiekani

Učastníci osláv v jablonskom amfiteátri.

Absolventi prvých, slovenských ročníkov s biskupom Janom Szkodoňom pri hrobe prvého riaditeľa lýcea Stefana Wacławiaka.

klobások, muzike a posledných rozhovoroch skončilo toto jubilejné absolventské stretnutie.

Po prečítaní tohto stručného opisu osláv by sa čitateľom mohlo zdať, že nezostáva nič iné, len zatieskať organizátorom za schopnosť a vydarené uskutočnenie slávnosti. A jednako nebolo všetko v poriadku, niečo mi na podujati chýbalo, zostalo nedopovedané, niečo zaznelo falóne...

Nemohlo byť všetko v poriadku, keď organizátori vylúčili z osláv všetko, čo sa spája so Slovenskom, Slovákm na Orave a Spiši a na ňou Spoločnosťou. Mohlo by sa zdať, že to nie je možné, najmä v prípade lýcea v Jablonke, ktoré má podnes v názve „so slovenským vyučovacím jazykom“. Ako si napr. vysvetľoval referát, v ktorom riaditeľ lýcea mgr. Jan Rusnak predstavil dejiny tejto školy, jej úspechy, hodne podrobnych štatistických údajov o absolventoch, poukázal na zásluhy celého radu ľudí, z ktorých niektorí možno ani nemali také veľké zásluhy, zato „zabudol“ uviesť najpodstatnejšiu vec, že lýceum založili Slováci — činitelia našej Spoločnosti? Je to afront voči tým, často prostým ľuďom, ale so širokými obzormi, ktorí už vtedy bojovali za stredoškolské vzdelanie pre oravskú a spišskú mládež, keď mnohí dnešní „zaslúžení“ školski činitelia ešte ani nevedeli, že jestvuje taká obec ako Jablonka.

Organizátori s vďačnosťou vymenovali osobu a in titul, ktoré im pomohli usporiadať jubilejné oslavys, uviedli členov a organizácie zúčastňujúce sa prípravnej činnosti, no aj tu opomenuli našu Spoločnosť. A všetko už počas prvých zasadnutí organizačného výboru boli proti akejkoľvek prezentácií slovenských začiatkov jablonského lýcea.

Každý normálne mysliaci človek by si pohľadal za čest, keby na jeho podujatie prišiel konzul a radca vývyslanectva ČSFR. Na organizátorov to zapôsobilo ako červená placha na býka a tak opäť počas vitania hostí zabudli uviesť mená prítomných na oslavách predstaviteľov česko-slovenských zastupiteľstiev, čo je v najlepšom prípade veľká netaktnosť. Neskôr to zdôvodňovali smiešnym argumentom, že vraj nechceli robiť z osláv politickú udalosť.

Na jednom z jarných zasadnutí predsedníctva ÚV KSČaS rozhodlo odhaliť pri príležitosti jubilea pamätnú tabuľu na budove lýcea v holde zakladateľom tejto strednej školy a udeliť lýceu medailu našej Spoločnosti. Ako sa činitelia môžu domnievať, ani z toho nič nevyšlo. Veď napokon ako dávať medailu tomu, kto by to mohol pokladať za urážku.

Falšovanie história, premlčovanie pravdy, bolo jednou z metód totalitného režimu. Uvedené príklady z jablonských osláv mi živo pripomínajú tieto metódy.

Text a foto: JÁN SPERNOGA

Skupina absolventov po nedeľnej slovenskej omši pred jablonským kostolom.

Ešte raz o Čiernej Hore

Článok S. Madziarskeho Provakácia v Čiernej Hore (Wiešci, č. 27, 28.VII.1991) neostal bez ozviny. Do kála sa opravil dr. M. Mitorisa, tajomníka ÚV KSSCaS a obyvateľov Novej Belej (Wiešci č. 34, 15.IX.1991), publikácie J. Anteckej (Posluchanie; Dzenník Polski č. 183), v ktorej spochybňuje celý rad kontroverzných Madziarskeho a poznamok J. Jurečkho (Čo sa skutočne stalo v Čiernej Hore? Tygodník Podhalánsky č. 34, 25.VIII.1991), jediného poľského novinára prtomného na stretnutí so slovenským premiérom, ktorý kriticky zhodnotil obsah „Provokácia“. Z publikácií v Gazete Krakowskej (Namiesto zarabat — tráťme; 4.IX.1991) sa dozvedíme, že o návštive dr. Carnogurského vedelo Hlavné veliteľstvo pohraničnej stráže. Nebolo teda náhodou, že sa s premiérom hliel na malom, v nedeľu zavretom hraničnom priechode v Jurgove — (stretnutie sa konalo v nedeľu) nie jednoduchý vojak, ale plukovník Po skej armády. Z iných prameňov vieme, že o plánach stretnutia slovenský premiér s našou menšinou vedel premiér Bielecki, Senát PR a generálny konzul PR v Bratislave.

Aké nezmyselné boli dve informácie Madziarského (že dr. Carnogurský využíva hlasu Slovákov z Posku v prezidentskej volebnej kampani a že otec slovenského premiéra bol lenom fa isticej Tisovej výdysa i tieto mal pre itos presvedčil, keď bol opravil dr. Andreja z Bratislavu (Wiešci č. 36, 29.IX.1991), ktorý bol v rokoch 1947-1950 konzulom Československej republiky v Katowiciach. Provokácia mala svoju ozvenu aj na Slovensku. Protestovala bratislavská tlač, 15. augusta minister medzinárodných vzťahov — Pavol Demeš odovzdal generálnemu konzulu PR v Bratislave Jerzemu Korolovičovi nielen xerovýtačky („Wiešci“ č. 27, ale aj protestnú notu). Protestnú notu poľskému ministerstvu zahraničných vecí poslal 20. augusta premiér Carnogurský.

Pravda — našťastie — po čase vychádzala najavo, ako olej na povrch vody. Madziarski nepredpokladal aké krátke nohy majú jeho klamstvá.

Pozrime si ešte raz niektoré vety Madziarského a opäťajme sa, či popisované udalosti mohli mať miesto. Madziarski napr. píše, že akt v Spoločnosti žadal o pripojenie Spiša a Oravy k Slovensku. Ale tu mu už pamäť zlyháva. Akiste by mohol svoje tvrdenia zvierať hodnotiť, keby uviedol konkrétné mená. Neuvádza ich, lebo na stretnutí neboli. Jedným príkladom v Čiernej Hore činite Spolku poľského Spiša ich tiež nemohol podať

Madziarskemu predovšetkým preto, že nikto nežadal zmenu hraníc. Madziarski samozrejme mohol napísť, že ja som žiadal územné ústupy v prospech Slovenska, ako to urobil v čluse 34-35. Nowych Wiešci zo dňa 23.-30. decembra minulho roku. Ale tentokrát ma už etri. Myslím, že zo strachu. Už asi vie, že súdny proces o nactiu hraníc sa zanedbalo začne. Na tomto mieste treba pomenovať, že útok na územnú integritu štátu patrí k najväčším politickým priestupkom. Ak by teda ktočko vek z účastníkov stretnutia skutočne žadal zmenu hraníc, tak by už v období mimoriadnej horu ceho toho v hode iste využíval chlídok hrubch vizeníských mŕtvov. Ale ako vieme, všetci z „300 aktivistov spoločnosti“, ktorí sa zúčastnili stretnutia so slovenským premiérom, sú na slobode. Madziarski ďalej informuje, že Spolok poľského Spiša hli sil prokurátoru o prestupku. Je to fakt a z roveň jediný pravdivý informačia v senzácii ch katowického rodopisca. Dodajme, že prokurátor nekým vol ani prstom a správu odložil ad acta. Z vymysleného incidentu, ktorý vrazil ohrozenie existencii republiky, ostalo jedine diskretné skryvané sklamanie a pocit hanby ľudí ov Spolku poľského Spiša. Samozrejme pod podmienkou, že sa ešte vedia hanbi.

Nedostatok logickej súvislosti majú, aj ľubovoľne vystúpiť z publikácií Madziarského. Napr. jedna z nich informuje, že vstup do remízy bol možný iba s prieupustkami, zase inak, že ľudí káli vystúpením vynikajúceho súboru zo Slovenska. Ani tu sa Madziarski nevyhol chybe. Keď sa niekoho vbi na stretnutie, nemôžem mu predsa odmietať vstup a žadať prieupustku. Pravda je tak, že stretnutia sa mohol zastaviť každý zaujemca a oznámenie o vystúpení slovenského umelca ho súboru je tvorivým výmyslom autora.

Autor Provokácie má veľmi chváli a nazýva „členom ideológom Spoločnosti“. Nemôžem súhlasiť s touto lichotkou. Ideologiou Spoločnosti sú stanovy, ktoré sú základom jej pôsobnosti. Iná ideológia Spoločnosti nepotrebuje, pretože je chybne aj ocenenie mojej skromnej účasti v práci na tej organizácii. Madziarski píše, že som sa mimoriadne vyznamenal v uvádzaných falóch argumentov, ktoré mali dokázať, že Spiš je krajinou od storočia slovenskou a jeho obyvatelia sú rýdzí Slováci. Tento motív v obáloby, namierený proti mne nepatri medzi typické výsledky Madziarského. Uhorský ich prevzal od J. Lešniaka (Kuriozálne názory docenta Ciągwa; Gazeta Krakowska č. 94, 23.IV.1991) a B. Okulického (Dzenník Za-

chodní č. 133, 11.VII.1991). Na stretnutí sa tým nikto nezaobral. Preto je nemyslitelné, že by som sa „mimoriadne vyznamenal“ v tejto veci. Rovnako nelogické je kvalifikovanie argumentov ako „falošných“, keď sa neuvidzali žiadne argumenty. V skutočnosti som položil premiérovi iba jednu krátku otázku týkajúcu sa slovenskej liturgie na Spiši a Orave. Súviselo to s informáciou predsedu slovenskej vlády o tom, že kardinál Franciszek Macharski — listom zo dňa 19. júna 1991 vyjadril súhlas na odbavovanie svätých omší v Slovenskej na Spiši a Orave. O tom hoci to bola jedna z najdôležitejších otázok, o ktorých sa hovorilo na stretnutí — už Madziarski nenapísal. Zrejme nebolo mu pochuti, že Slováci bývajúci v Posku dostali aspoň malú časť toho, čo im vždy prislúchalo.

Traja alebo štyria autori, medzi nimi aj Madziarski, veľmi trpia, keď vidia, že sa Slováci dožadujú prislúchajúcich im práv. Pokúšajú sa pri tom tvoriť výzvu ohrozenia a predstavovať slovenskú meninu v Posku ako meninu nelojinu. A predsa požiadavku realizovania meninových práv nemožno povaha za nelojnosť. Výrazne o tom hovoria medzinárodné zmluvy (v tom aj poľsko-slovenské) a protokol konferencie KBSE z Kodane, podpísaný 29. júna 1990. Na tomto sekúru možno vidieť ako niektorí no inriči isté javy nazvajú rôznymi menami. Totiž keď sa Poliaci žijúci v cudzine dojadú národnostích prív, je to výraz ich vlastenectva. Keď v akom inom meninu, napr. slovenskú v Posku, pripomína o svojich priváctoch v oblasti jazyka, kultury buď kolstva — je to dokaz nebezpečného nacionálizmu.

Stretnutie v Čiernej Hore nevzbúrilo obyvateľov Spiša, zato s poberením prijali článok Madziarského, plní klamstiev a výrazne protislovenských.

Uprímné ma pobavilo post scriptum — vyhlásenie Spolku poľského Spiša, ktorého Madziarski pripojil k svojej Provokácii. Hovorí sa v ňom o nebezpečenstve slovakizácie. Ustredný výbor Spolku sa obáva, aby slovenčina — ako predmet, ktorý si možno zvolať v základných školách na Spiši a Orave ako aj niekoľko slovenských piesní spievanych v niektorých kostoloch nespôsobil slovakizáciu obyvateľstva. Ak by sa o tom všechno uvažovalo, tak výuka akýchkoľvek jazykov by bola smrtne nebezpečná pre samotnú podstatu poľského národného povedomia. Ak by sa niekto užil napr. nemčinu, mohol by sa zgermanizať a v prípade ruštiny — zrusifikovať. Toto nebezpečie si Spolok poľského Spiša akosi doposiaľ nevšimol.

Prof. dr. hab. JOZEF ČONGVA

Na margo jednej návštevy

S veľkým záujmom som si prečítal článok, ktorý uverejnili Stanisław Madziarski dňa 28. júla 1991 v týždenníku Poľskej ľudovej strany Wiešci, ktorý vychádzal v Krakove. Článok je venovaný súkromnej návštive predsedu vlády Slovenskej republiky Jánu Carnogurského v obci Čierna Hora na severnom Spiši, ktorá patrí od roku 1920 k Pošku.

Kedže som sa schodzky premiéra s miestnymi občanmi slovenskej národnosti nezúčastnil, nemôžem sa vyjadrovať k tvrdeniam, ktoré popisujú jej priebeh v miestnej remíze, napr. klad, že sa jej zúčastnil 300-členný akt v Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Pošku, že vstup bol len na prieupustky, že organizátori likali ľudi na

vystúpenie vynikajúceho umelcového súboru zo Slovenska, že organizátori odstránili v remíze poľský štítny znak a vyvesili slovenský národný zástavy, že spievali slovenskú štítну hymnu a pod.

Počúvajem však za potrebné, aby som sa využadal k niektorým tvrdeniam pína Madziarského, ktoré sú prejavom hrubej zlomyselnosti a dôkazom protislovenskej netolerancie.

V článku sa napríklad tvrdí, že „otec terajšieho predsedu vlády Slovenska bol vysokým hodnostárom vo fašistickej vláde kňaza Tisu.“ Pravda je, že Pavel Carnogurský, otec predsedu dnešnej slovenskej vlády, neboli nikdy hodnostárom fašistickej vlády kňaza Tisu. Pravda je, že bol poslancom snemu Slovenskej republiky rokoch 1938-1945 a patril k polonofílskemu kriďlu Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany a počas vojny systematicky organizoval pomoc poľskému protifašistickému odboju, organizovanému poľskou exilovou vládou v Londýne, vela výkonu najmä pomocou kurierov medzi okupovaným Poškom a poľským odbojovým centrami v západnej Európe. Pavel Carnogurský bol okrem iného aj spoluorganizátorom návratu maršala Rydza Smiglého roku

1941 z Maďarska cez Slovensko do Pošku. Za tieto zásluhy bol Pavel Carnogurský vyznamenaný poľskou vládou v Londýne Krzyżem walecznych.

Rozsah mojich poznámok mi neumožňuje podrobnejšie rozvíjať propoľskú činnosť Pavla Carnogurského, ale poľskí historiografovia a publicistička by sa jej mala všimnúť. Ako jedného z elementov, ktoré naše národy spája a nie rozdeľuje.

Druhá moja poznámka sa týka údajného vyhlásenia premiéra Jána Carnogurského na stretnutí s poľskými občanmi slovenskej národnosti v Čiernej Hore, že sa bude uchádzať o hlasu z poľského územia v blízkej sa presidentskej predvolebnej kampani. Tak predovšetkým ako poľskí občania nemajú v ČSFR volebné právo ďalej v ČSFR sa nechystať nijaký prezidentský predvolebný kampania. Podľa ústavy ČSFR volí prezidenta Národné zhromaždenie a tomu nepredchádza nijaký predvolebný prezidentská kampania. A ešte jedna drobnosť: Slovensko zatiaľ nemá vlastného prezidenta, je spoločný česko-slovenský prezident. Pán St. Madziarski si vo svojom protislovenskom vymýšľaní prenesol mechanicky poľské politické reálne, v tom prípade priamu voľbu prezidenta všetkými

voličmi štátu, do pomerov v Česko-Slovensku a vyšiel mu riadny nezmysel.

Podľa všetkého takú istú hodnovernosť majú aj ostatné tvrdenia, obsiahnuté v jeho protislovenskom článku.

Musíme sa brániť...

Aktivisti našej krajanskej organizácie sú poväčine starší ľudia, ktorí si dobre pamätajú tažké časy kedy vznikala na Slovensku. Dnes, hoci máme demokraciu, nadálej sa stretávame s nedemokratickým konaním, prejavmi nacionálizmu a nerepektovania národnostných práv. No mnohí z týchto aktivistov, hoci by mali proti tomu protestovať, často mlčia. Je to hľadom preto, že sa ešte nezbavili farchy totalitného režimu. Je už načas, aby sa prebudili a uvedomili si, že žijeme v iných časoch, v ktorých sa nemusia skrývať so svojim národným cítením, svojou národnosťou. Keď však vidia, že niekoľko chce škodiť našej národnosti-

nej menšine, mali by okamžite reagovať a brániť naše záujmy. Na Spiši a Orave vznikli rôzne miestne organizácie, ktorých cieľom je výskum kultúry, získavanie priateľov Spiša a Oravy. Ale napr. činnosť tak Zväzu priateľov Gravy, ako aj Zväzu priateľov Spiša je zameraná predovšetkým na politiku, čo dokazujú články v ich bulletinoch, v ktorých sa nám snažia nahovárať, že mame po sk pôvod, že Slováci na Spiši a Orave majú predkov kdesi od Žywea a celý rád iných nezmyslov.

Jedným z príkladov takejto šovinistickej propagandy bol i článok v bulletine Na Spisu o návrate slovenského premiéra dr. Jana Čarnogurského v Čiernej Hore, v ktorom pí u nepravdivé veci nie len o samom stretnutí a o premiérovi dr. Čarnogurskom, ale aj o jeho otcovi. Neviem, aký bol cieľ tejto publi-

Záverom mi neostáva nič iné, len poprosil redakčný kolektív Wieści, aby sa zamyslel, či doba, v ktorej žijeme, nevyžaduje od nás, aby sme sa usilovali akcentovať v našich poľsko-slovenských vzťahoch to, čo nás

spája a neuverejňovať všetky poloprávdy a nepravdy, ktoré len otravujú naše vzájomné vzťahy.

Dr. MATEJ ANDRÁS

Kto blúdi na Spiši?

Poľský týždenník Wieści, ktorý vydáva Poľské stronnictvo ludowe, uverejnili vo svojom 4. čísle 17.2.1991 článok Andrzeja Haniaczyka pod titulom „Kto blúdi na Spiši?“, v ktorom polemizuje s názorom občanov slovenskej národnosti, žijúcich na Severnom Spiši, ktorý bol roku 1920 spolu s Hornou Oravou pripojený k Poľsku, že totiž Spiš vždy tvoril súčasť Slovenska.

V článku sa doslova piše:

„Historické fakty však hovoria niečo celkom opačne... Spomeniem len, že minulý rok sme oslavovali sedemdesiate výročie návratu Spiša do Poľska. Treba zdôrazniť, že sa k Poľsku vrátil len kúsok Spiša, čím sa Poľsku spôsobila pochopiteľne krvda. Tákom spôsobom sa ocitli mimo hranice Poľska čisto poľské obce Zdziar a Lendak ako aj poľsko-nemecké obce Biala Spiska a Słowniańska Wieś. Treba zdôrazniť, že boli vyštvavené brutálnemu odnarođneniu takými inštitúciami ako: škola, úrad a vojsko. Existoval zákaz akéhokoľvek vyučovania v poľskom jazyku, bolo prenasledované čítanie poľskej literatúry a boli nielen poľské kultúrne a historické pamiatky.

Avšak pozornosť si zaslhuje to, že napriek takej brutálnej politike zo strany československých orgánov poľská etnická skupina si zachovala svoju identitu do dnešného dňa. Zachovala si najmä svoj jazyk, čiže nárečie („gwara“), ktoré je samozrejme nárečím poľským, isté vplyvy zo slovenskej jazyka majú sekundárny charakter.

Musíme však s poľutovaním konštatovať, že Poliaci, ktorí bývajú na Spiši, ktorí sa nichodzia v hraniciach Slovenska, sú zaviedení základných možnosti pestovať svoje tradície, jazyk a kultúru.

Ba čo viac, učitelia vyčítajú deťom, že nehovoria po slovensky, ale po poľsky.

Je to však osobitný problém. Je to totiž problém poľskej meniny na Slovensku. Musíme dôľať, že poľská menšina na Slovensku bude môcť požívať pravu, ktorá jej prináleží.“

kcie, ale podľa mňa je to politická provokácia, za ktorú jej pôvodcovia by sa mali dostat pred súd. Ďalší príklad: niektorí iniciatívia Zväzu priateľov Spiša organizujú v školách — bez vedomia školských orgánov — prednášky, na ktorých predstavujú falóne dejiny Spiša. V miestnom školskom roku žiaci nie len že museli na tieto prednášky chodiť, ale na ne aj finančne prispevať. Školské orgány mali by proti tomu rozhodne zakročiť. A nielen ony, ale aj krajaní aktivisti by mali na takéto veci reagovať. Je to ich povinnosť. Mali by sa zvolávať schôdzky, aby sa všetci krajania oboznámili s touto zákonodarstvou inosou a zaujali k nej postoj. Treba takéto veci pranierovať, odhalovať ich pôvodcov. Podľa mňa je to neve a jednotlivcov, ktorí chcú vyvolať rozporu a konflikty. Neviem čoho sa obávajú. Veľ my už 45 rokov sa dohadujeme len rešpektovania

národnostných práv, aké podľa európskych standardov prislúcha národniam všade na svete.

Už roky naša národnostná menina bojuje o slovenčinu v liturgii, ale neúspešne. Pamäťame si neslávne roky, keď ordinárom krakovskej diecézy bol terajší pápež Karol Wojtyla, a keď na našich krajanov v Novej Belej a Krempáchoch uvalil exkomuniku. Problém nie je nový. Preto je prekvapujúce, že za 45 rokov Metropolitána kúria nemohla zariadiť, aby sa bohosloveči zo Spiša a Oravy, ovládajúci slovenčinu zo z kladrubského biskupstva v Jablonke, mohli po vystudovaní vrátiť do našich obcí. Vtedy by neboli problémy s kňazmi, ktorí nepoznajú jazyk našej národnostnej meniny. V západných diecézach, kde žije nemecká menšina, sa už vyše roka odbavajú sv. omše v nemčine. My nechceme nič viac.

A.B.

Clinok, z ktorého sme citovali, je typickým príkladom na situáciu, ktorá sa dá charakterizať vetou: „Zlodej kričí: chytre zlodeja.“ O tom, či obyvatelia Zdiaru, Lendaku, Spišskej Belej, alebo Slovenskej (nie Slovenskej) Vsi sú Slováci, alebo Poliaci, majú možnosť a môžu — ako mohli aj za posledných štyridsať či sedemdesať rokov — rozhodnúť si sami. Rozhodne horšie to majú a vždy malí t. Slováci, ktorí sa dostali roku 1920 pod poľskú vládu v dedinach Severného Spiša a Horného Oravy. Tam sa skutočne brutálne prenasledovali a prenasledujú každý prejav slovenskosti, či už ide o školu, kostol, alebo úrad. O vojsku ani nehovorím. Nesvedčí o tom napríklad interdikt vyhlásený nad obcou Nová Belá na Severnom Spiši krakovským arcibiskupom roku 1966 kvôli požiadavke slovenských farníkov, aby sa slovenčina používala pri bohoslužbách v ich kostole? Kde majú tto poľskí občania slovenskej národnosti slovenské školy, ktoré im poľskí vlastní zmluvne zabezpečila v dohode uzavretej s československou vládou 10. marca 1947?

Pritom zásady by mali byť jednoduché: uznajme základné ľudské práva každého občana, že sa môže slobodne rozhodnúť, akéj je národnosti a nesnažme sa ho zniesilňovať povedeckými dôkazmi, že nie je to, ale hento... Veľký človek nie je predsa vtáčik a nikto nemá právo zaraťovať ho podľa peria a spevu povedzme medzi sýkorky, drozdy,

alebo papagáje. Človek má predsa svoje vedomie, povedomie a sebavedomie a má nezádateľné právo sa hlašiť k svojej národnosti. Prestaňme pracovať metódami 19. storočia, keď žijeme na konci storočia 20. storočia. Spomeňme si len na spúšť, ktorú spôsobil Hitler svojim „Ein Volk, ein Reich, ein Führer.“ Podľa toho napr. Rakúšan sa musel hlašiť k nemeckej národnosti. Možno, že aj dnes sa sem tam nejaký nájdzie, ale koľko je ich takých.

A ešte jedna poznámka. Pán Andrzej Haniaczky klame, keď vo svojom článku tvrdí, že učitelia zakazujú používať de om goralí nárečie. Nie poľštinu, lebo tou slovenskí goralí nehovoria. Na svoje nárečie je tento lud hrudý a bežne ho používa, príčom si bol vždy vedomý svojej priležitosťi k slovenskému národu, čo preukazoval činnosťmi. Ak sa obmedzíme na 20. storočie, tak to môžeme dokumentovať napr. hromadnou emigráciou najmä mládeži na Slovensko. Pritom je v tejto súvislosti viac ako smerodajné, že emigranti z dedín Severného Spiša a Horného Oravy do zimoria, a odišlo ich stade najmä pred prvou svetovou vojnou neúnikom, najmä do USA, ale aj do iných zámořských krajín, sa hlasia spontanečne k národnosti slovenskej a nie poľskej. Podľa pína Haniaczky aj tam zasahovali a zasahujú česko-slovenské orgány a učitelia?

Dr. MATEJ ANDRÁS

Krajania počas stretnutia s premiérom Slovenskej republiky Jánom Čarnogurským v Čiernej Hore. Foto: J.S.

Zaolzie

Obě strany (Polsko i Československo) se vzdaly plebiscitu, i pro pouhé informační účely, a tím obyvatelstvo Těšínského Slezska ztratilo jakoukoliv možnost rozhodovat o vlastním osudu, stalo se předmětem jednání a politických rozhodnutí shora. Definitivní vyřešení těšínského sporu rozhodnutím Rady velvyslanců z 28. července 1920 bylo přijato v takových okolnostech a takovým způsobem, který odpovídá rozložení sil a charakteru vztahů v Evropě v paversailleském období. Důležitou roli zde hrál různý význam, který těšínské otázce přikládala Varšava a Praha. V očích maršála Pilsudského a jeho nejbližších spolupracovníků to byl jeden z článků západní a severní politiky, pokládané za druhořadou, protože hlavní důraz se kládal na expanzi na východ. V politice československé vlády byla otázka Těšínského Slezska na jednom z předních míst. Základním triumfem Prahy, který ji umožnil převzít iniciativu, bylo vojenské obsazení sporného území koncem ledna 1919. Polská diplomacie nedovedla příslušně využít nesnáze, do nichž se československá vláda dostala svým rozhodnutím o vojenské intervenci. Těšínský konflikt od základu změnil dosavadní vztahy nad Olší a zjistil jako nikdy dosud národnostní spory v této oblasti.

Svaz Poláků v Československu na politickém poli předložil kategorickou žádost o přiznání polské menšině plné národní autonomie jako nezbytnou podmítku stabilizace poměrů a vyřešení všech sporných otázek na tomto území.

Ve třicátých letech se konflikt mezi Polskem a Československem o Těšínské Slezsko zaostřil. Tisk obou zemí se předháněl ve vzájemných obviněních. Vyšlo tehdy mnoho prací propagativního rázu. Zdá se však, že revindikační snahy polské vlády vůči Československu byly v této době vysoce nevhodné vzhledem ke společnému ohrožení fašistickým Německem.

Polsko předložilo Praze ultimatum 30. září 1938, bezprostředně po podepsání mnichovského diktátu představiteli čtyř mocnosti (29. září). Československá vláda v této situaci vy-

jídila souhlas s odstoupením česko-těšínského a fryštátského okresu Polsku. Polské vojsko vstoupilo na toto území, zahrnující 1871 km² s 216 tisíci obyvateli (stav z roku 1930) v prvním týdnu října 1938.

Prvním nedorozuměním se ukázal příliš vysoký kurs výměny staré valuty na novou, který ustanovily varšavské úřady. Postihlo to zvláště citelně většinu zaměstnanců, především však ty nejchudší, žijící z důchodů a sociální pomoci. Zhoršení životních podmínek bylo poněkud zmíněno nižšími cenami základních potravin, což však zpětne zasáhlo těšínské rolníky. Vnitřní trh byl příliš malý, hornoslezské koncerny hlídaly mezinárodní kartelové smlouvy, určující výši exportu. Průmysl Těšínského Slezska, odříznutý od svého dosavadního hospodářského zemí, měl před sebou neveselou perspektivu. Teprve na jaře 1939 se podařilo vytvořit podmínky pro odstranění provizoria a zavedení nových kolektivních smluv, jaké byly všeobecně závazné ve slezském vojvodství.

V české části Těšínského Slezska (tzv. Zaolzie) žilo na ploše 1871 km² celkem 216 255 osob. Byli to Poláci (138 317 osob, tj. 47,7%), Češi (113 317 osob, 38,8%) a Němci (34 352 osob, 11,8%) a malý počet osob jiných národností. Od roku 1919 do roku 1938 tato část Těšínského Slezska patřila Československu. Československé úřady provedly v roce 1921 sčítání lidu, při němž osoby prohlašující se za „Slezany“ počítaly k Čechům. Sčítání zahrnulo rovněž vojsko a ty občany, kteří přišli z Čech a Moravy po roce 1919. Díky tomu bylo českého obyvatelstva v česko-těšínském a fryštátském okrese napočteno 65% (přes 177 000 osob) a Poláků pouze 25,4% (69 300 osob).

V polovině března 1939 do Československa vkrčilo německé vojsko. Vytvoření tzv. Protektorátu Čech a Moravy bylo počátkem nového období v polsko-českých vztazích na Těšínsku. Rozbití československého státu vyvolalo otřes i v těch skupinách, které ve svém nacionalistickém opojení stále ještě neviděly smrtelné nebezpečí, hrozící i jejich

vlasti. Tento otřes se prohloubil v příštích týdnech, které přinesly první otevřeně agresivní kroky fašistického Německa, namiřené bezprostředně proti Polsku. Těšínské Slezska se znova mělo stát tradičním mostem v polsko-českých vztazích. Pro mnoho uprchlíků z českých zemí bylo první etapou na cestě do emigrace. Místní obyvatelé sloužili jako průvodci, poskytovali úkryt a stravu, pomáhali v další cestě. Největší zorganizovanou akci převádění přes hranice prováděla sit vojenského odboje, tvořící se v Protektorátě.

Po obsazení Těšína v září 1939 Němci připojili toto území přímo k říši. Stalo se částí katovické regence. V prosinci 1939 bylo na Katovicu provedeno sčítání lidu. Z 284 951 obyvatel Těšínského Slezska na obou březích Olše mělo německou národnost 14,6%, polskou 23,4%, českou 16,3%, „slezskou“ 44,4% a židovskou 0,7%. Čechů bylo celkem 46 338. Úředníci provádějící sčítání přemluvali nerodohodné Slovany, aby napsali, že jsou „Slezany“. Jak vyplývá z údajů, část z nich to skutečně udělala. V těšínském okrese na sever od Olše bylo 1050 Čechů. Pracovali hlavně v průmyslu. Odvody do vojska v roce 1943 snížily počet českých dělníků o 7% a v roce 1944 mobilizace zahrnula i ty, kteří pracovali v odvětvích nezbytných pro vojsko. Volná místa byla obsazena dělníky přivezenými na nucené práce, což zásadně změnilo národnostní strukturu zaměstnanců průmyslu. Zemědělská hospodářství dále vedli Češi, ale za války museli odvádět vysoké kontingenty obilí a masa.

Na počátku byl teror okupantů namířen hlavně proti polskému obyvatelstvu, ale účast Čechů v hnutí odboje způsobila, že i oni se stali obětí hitlerovských zločinů. 1. května 1945, dva dny před příchodem sovětské armády, gestapo zastříleno 81 osob, z toho 15 Čechů. Byla to poslední hromadná vražda v Těšínském Slezsku.

Lednová ofenziva sovětské armády se po obsazení Bielska Bialé dne 13. února 1945 zastavila na linii Brenna-Pogórz-Strumień-Rybniček. 30. dubna došlo k dalšímu útoku na těšínském úseku a v noci z 2. na 3. května Němci ustoupili.

Jaro 1945 nevyřešilo všechny složité problémy zemí nad Olší, vypívající z historických souvislostí. Došlo k tomu teprve později.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Ešte raz o Podvčanoch

Aj keď článok bude o zážitkoch Podvčanov na Palárikovej Rakovej, spomeňme si na počiatky ochotníckeho divadla na Slovensku. Z akej potreby vznikalo, na akých zásadách bolo tvorené. Možno tak povzbudime k ďalšej činnosti našich krajanov, ktorí sa venujú divadlu. Čecheme totiž poukázať na skutočnosť, že vždy a v každej dobe sa dá rozvíjať kultúra národa.

Amatérské divadelníctvo na Slovensku má dlhodobú tradíciu. Slováci oddávna mali v sebe túžbu a potrebu vyjadrovať svoje pocty, svoj život, krásu hovoreného slova. S odv evnením vstrebávali to, čo im bolo ponúkané a k čomu ich viedli národní buditeľia. Slovenská literatúra je bohatá na dramatickú tvorbu. Autori divadelných hier povzbudzovali v národe vieri v svoju svojbytnosť. Slovákovia utláčanému dávali možnosť poznáť seba, ale aj svoju otinu a kultúru. Pisali, aby národ pretrval a nestrácal vieri. Upevňovali národné povedomie ľudu, ktorý bol po stáročia utláčaný, bol mu odopieraný materinský jazyk a akékoľvek vzdelenávanie sa. A predsa z neho vzišli veľke individuality, ktoré sú jeho pýchou. Mnohí spisovatelia nielenže písali k divadelným hrám predlohy, ale sami boli aj aktívnymi diva-

delníkmi. V roku 1867 Svetozár Hurban Vajanský ako študent právnickej akademie v Bratislavе hrával v divadelnom krúžku spolu s Čechami, Moravanmi a Chorvátmì.

Autori vo svojich divadelných predlohhach poväčsine približovali dedinský život vo všetkých jeho podobách. Hry boli písane úsmevne a takto, aby sa stali čo najviac prístupné ľudu. Ukazovali problematiku a postavenie samotného diváka, jeho osudu a sociálne položenie. Autori prenikajú nimi do vnitra svojich postáv a poukazujú na ich psychické komponenty a zložité životné situácie. Mnohokrát úsmevne vysvetlovali súvislosti reálneho života. Niektoré hry sú priam prešpikované humorom, ale vždy sú presvedčivo pravdivé, písané až privémi otvorene. Mnohé sú podfarbené ludovými piesňami a veršovankami. Takto sa ešte viac priblížili k divákom, ktorímu boli určené, jednoduchímu, v ktorom autori hier videli obrovskú silu národa a neporušenosť ľudského charakteru. Pisali úsmevne, ale burcujúco, pretože videli prieprastné spoločenské rozpory a utrpenia ľudu. Svojimi hrami bojovali za potreby národa, za zvrátenie umýtvtu jeho života. Prinavracali nádej a veru tam, kde sa strácali.

V divadelných hrách nie je nádza o ženské hrdinky. Dramatici prezentovali často svoje predstavy o žene v spoločnosti o žene vysoko mravnnej a duševne silnej, ktorá dokáže povznášať muža k ušľachtilej a cieľavodnej práci. Mnohé z hier oslavovali lásku ako takú, ale i družnosť ľudu s prírodou vo všetkých jej prejavoch. Mnohí autori boli vyznavači prírody vo všetkých jej tvaroch a premenách, a však kult prírody nezriedka spájali s politickým bojom a premenou spoločnosti svojej doby. Často si predstavovali spoločnosť ideálnu ako harmonickú súčasnosť lásky a všeľudského bratstva.

Netreba zvlášť pripomínať fažké politické a sociálne pomery, v akých žil slovenský ľud pred prvou svetovou vojnou. Národnostný útlak v bývalom Uhorsku patril k najzážismi v Európe. Temer celá slovenská literatúra a tým aj predlohy divadelných hier bola v službách boja proti tomuto útlaku a preto sa nerozvýiali paralelne s literatúrou okolitých štátov.

Môj prvý styk s Oravou sa začal v Podvčku. Pred pár mesiacmi som už písal o tejto dedine, jej obyvateľoch o veľmi aktívnom divadelnom krúžku miestnej skupiny KSSCaS a inštruktorke Kristíne Gribáčovej, ktorá všetko čo je v nej pekné, čo ju naučila a k čomu ju vychovala matka odovzdáva ďalej. Moje druhé stretnutie s ňou bolo sice náhodné, no stalo sa podnetom pre napísanie týchto riadkov.

JANKO SILAN

Vianočný vinš det'om v Jurgove

Už s vami Štedrý večer neoslávim,
už žijem inde iný čas.
Ale vás ešte týmto vinšom zdravím
ako váš otec, ako knaz.

Takto sme učili sa v katechizme:
trikrát sa Ježiš narodil,
jak Boh-Syn z Boha Otca (ako v Písme
prekrásne Dávid nadhodil),

jak Bohočlovek z Preblahoslavenej
Márie Panny, napokon
nie je to bezvýznamné, nie je menej,
ked' sa vám v duši rodí On.

A to su Vianoce: troch narodení
Ježiša Krista slávenie,
splnenie veľkých Božích prisľúbení,
v jasličkách naše spasenie.

Preto si ešte poklaknite so mnou
a prosme spolu Pachoľa,
s úprimným srdiečkom a dušou skromnou
nech takto každý zavolá:

Pachoľa, vitaj, vitaj, medzi nami,
zrodený v nás tu prebývaj,
uspávať budeme fa pesničkami
potecha naša, ples i raj.

Máme byť dobrí, verní, mierni, tichí
ako ty v jasličkách? Hej. Iste. Hned'.
Len zlom v nás každý výhon pýchy,
Jezuľa, svojou cestou si nás ved'!

Ked' nadide už štedré večerenie
a jasle, deti, dojmú vás,
prostože pokoj svetu, odpustenie
ako váš otec, ako knaz...

Betlehem vo veľkolipnickom kostole.

Snímka: J. Pivovarčík

DONÁT ŠAJNER

Poděkování

A ještě jeden den, když tak rychle mizí,
co na tom divného, nauč se odečítat.
Žádný rok života nebyl ti cizí,
proc naříkat a proc ne další vítat.

A chválit, jak bohatě prostřený stůl,
kam ve vzpomínkách sednou všichni známi.
Ještě den a třeba jenom půl,
když zvon domova je s námi.

Pomlčet, pokývat, všechno jsme si řekli,
do šrámů na srdci kapalo a lilo.
Za všechno dík (af nebe, zem se vztekly),
za lásku, jaká byla, za žití, jaké bylo.

Podvlčania sa totiž prednedávnom vrátili z významného kultúrneho podujatia na Slovensku — Celoslovenskej súťažnej prehliadky ochoťčických divadelných súborov, nazývanej skrátene Palárikova Raková. Naši ochoťci sa jej zúčastnili mimo súťažného programu a slovenským divákom predstavili hru Kamenný chodníček, ktorá na našich scénach mala doposiaľ veľký úspech. Zo zahraničia s borov v súťažnom programe vystupovali ochoťci z Rumunska. Okrem nich bola ešte maďarská delegácia, pozostávajúca z troch žien, ale viac-menej súkromne.

Clenovia divadielka z Podvlčka sa po svojom vyst pen zíťastovali cel ho súťažný programu a pozorne sledovali vystúpenia iných súborov. Mali takto mo nos obohati si svoje znalosti a skonfrontova svoje predstavenie s inými inscenáciami. Vo vo nom čase navštívili skansen a Kysucké múzeum v Čadci.

Na tohoročnej divadelnej prehliadke v Rakovej sa účastníkom okrem vystúpení naskytla príležitosť na rôzne stretnutia a rozhovory. Po as nich usporiadate a prejavili veľký záujem poskytnúť konkrétnu pomoc krajanským divadlám medziiným scenografickým a režisérskym. Hovorilo sa tiež o výmeni krajanských divadelných krúžkov a iných podujatiach. Tak napr. na budúci rok sa uskutoční na Slovensku seminár, ktorého

náplňou bude i školenie ochoťčických scenografov a režisierov. Má sa ho zúčastniť pribežne 80 divadelníkov, z toho po štyroch z Oravy a zo Spiša.

Podvlčania — ako prizvukovala Kristína

Gribáčová — si z Palárikovej Rakovej odnesli množstvo pekných, nezabudnuteľných zážitkov. Je to povzbudenie do ďalšej práce.

EVA MATISOVÁ

Spoločná snímka Podvlčanov z Rakovej.

Foto: F. Lašut

Krajanský zanietenec

V každej miestnej skupine našej Spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku sa nájdete niekoľko zanietencov, ktorí naše krajanské hnutie a otázka národného povedomia nie sú ľahostajné. Nepochybne patrí k nim aj novoborský rodák, kraján Ján Frankovič, ktorého dnes chceme čitateľom predstaviť.

Kraján Ján Frankovič sa narodil 12. júla 1921 v slovenskej roľníckej rodine. Školu navštěvoval v rodnej obci z vyučovacím jazykom poľskym. Totiž v medzivojniovom období mladý poľsky štát neuznával národnos-

nosť a slovenské školy na Spiši a Orave nepovolil. Treba však povedať, že aj keď krajan Frankovič sa slovenský jazyk neučil, predsa rozprava v materčine veľmi pekne. Jej ználosť vyplýva z pevného slovenského národného povedomia, ktoré zdedil po otcovi a zároveň z osobnej snáhy dobre ovladať svoj materinský jazyk. Veľa mu pomohli slovenské knihy, ktorých — ako sám povedal — prežíval nespočetné množstvo. Veľmi o osoňe bol aj to, že v medzivojnom období v Novej Belej pôsobil slovenský farár František Moš, rodák z Tribša v s vislosti s čím sa bohoslužby ako aj výstava v bohostva konali v slovenčine.

Rodičia Frankovičovci vlastnili 8 ha pôdy. Ako to už na dedine obyčajne býva, mladý Ján Frankovič musel od malíčka vymožiť rodinu v gazdovaní tým viac, že ich dosť skoro navždy opustila matka. A tak sotva dosiahol plnoletosť spolu s otcom sa musel starat o štyroch mladších súrodencov. Nebolo im ľahko samým viesť domácnosť a nahradit starostlivé matkine ruky. Čas však bežal rýchlo, Ján a ostatní súrodenci vyrástli, počenili sa a začali samostatný život.

V roku 1955 odchádzal Ján Frankovič pracovať na Okresný úrad v Novom Targu, kde po čase postúpil do funkcie tajomníka okresného úradu. V tejto funkciu zotrval 18. rokov. Dnes je už na zaslúženom dôchodku.

Na svojom pôsobisku mal veľa práce. Bolo treba chajtiť zaujmý obyvateľov okresu a v tom najmä nášho krajanského regiónu — hovorí krajan Frankovič. Poznamenajme že po as svojho „úradovania“ sa snažil v rámci mojosti, aké mal, ubrať čo najviac, pre svoju rodnu obec Novú Belú. Dnes je pyšný na to, že sa mu podarilo z obyvateľmi tejto obce — bez ohľadu na ich národnosť — vychádzať veľmi dobre. Tak teda za spoluúčasti všetkých sa im podarilo svojpomoc-

ne aservalovať postupne cesty vedúce do Lopusznej, Bialky a Durštiny. V roku 1965 práve pričinením krajana Frankoviča mohli dokončiť výstavbu základnej školy v Novej Belej. Dodnes sa Beleňia nôu pyšia. Boli však chvíle, na ktoré krajan Frankovič spomína s nostalgiou. Písal sa rok 1964, kedy to naši beleňskí krajania bojovali o slovenské bohuslužby. Vzahy medzi obyvateľstvom obce boli veľmi napäte, a sam krajan Frankovič ako pracovník k okresnému úradu bol obžalovaný z nacionálizmu a pomoci novoborskému Slov'kom. Začalo sa vyšetrovanie, vypočúvanie, overovanie...

Mnohí naši čitatelia Života iste poznajú krajaná Jána Frankoviča ako neúnavného prispievavateľa do našho časopisu. Vo svojich korepondenciach predstavuje rôzne fakty z krajanského života, príne ale spravidlo ich hodnotí a komentuje.

V závere nášho rozhovoru sa zdôveril: — Viete, nedalo mi, keď ide o moje posledné články v Živote neozvat sa. Nemohol som strpieť tie útoky na našu menšinu. Veľmi mi zarmucuje fakt, že Poľsko, ktoré sa v minulosti pyšilo takou národnostnou a nabolenskou toleranciou, dnes tolerantné nie je. Neviem pochopiť dnešok, prečo je takto teraz, v modernej dobe, na sklonku 20. storočia. Nikdy sa predsa nepodarí vytvoriť štat jednonarodnosť o čo sa dlhé roky pokúšal totalitný systém. Poľský národ o tom vie. Všade sa prizvukuje existenciu Polonie vo svete, ktorá si udržuje svoje národné povedomie a kontakty s vlastou. Neviem, prečo sa nám upiera právo uchovať si svoje tradície a národné povedomie. Želal by som si dožiť sa dňa, kedy zavladne skutočná tolerancia a prírodenosť. Ja som Slovák, ty si Poliak, žime ako bratia a vzájomne si pomahajme a neobviňujme sa.

Priprial: JOZEF PIVOVARCIK

nosť a láskavosť. Očakávala som drsného gorala, no stretla som človeka jemného, citlivého, mladistvého vzhľadu, s napoleonskou postavou, avšak duchom, — ako neskôr vysvetlio, — prevyšujúceho legendárneho Jánoska.

Krajan Ján Švientek býva na gazdovstve sám so svojim, ešte nezletilým synovcom (prednedávnom mu umrela matka), musí sa teda riadne obrátať, aby zvládol všetky práce na osemhektárovom gazdovstve. Napriek tomu si predsa len vidiť nájde čas i na spoločenskú činnosť. V Pekelniku ho poznajú ako človeka, ktorý rád pomáha iným. Od malíčka mal neposednú náštu, nemohol obsedieť so založenými rukami. Ako mladík pôsobil v mládežníckom hnutí, podieľal sa na zorganizovaní poľnohospodárskej praviny, dlhé roky bol dopisovateľom Hlavného štatistikého úradu a od r. 1960 pracoval ako účtovník miestneho roľníckeho krúžku.

Jána Švienteka však poznáme predovšetkým ako vzorného krajanu a oddaného, obeťavého aktivistu Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku a celého krajanského hnutia. Za svoju agilnosť získal viac vyznamenaní, medzi ktorími je na čestnom mieste i medaila našej Spoločnosti Za zásluhy pre KSSCaS.

V krajanskom hnutí pôsobí Ján Švientek od mladého rokov. Dlhé roky, ako človek iniciatívny, bol členom výboru miestnej skupiny KSSCaS v Pekelniku a od roku 1983 je jej predsedom. Po svojich predchodecoch zdedil skupinu dosť oslabenú, ktorej živototoschopnosť závisela od aktivity predsedu. Preto prvoradou úlohou dnes — ako sa zdôveril — je prekonáť ustálenú zvykosť a rozšíriť miestny krajanský aktiv. Potom vraj všetko pôjde ľahšie. Dala som mu za pravdu, lebo predsa nemožno zvrhnúť všetky povinnosti na plecia jedného, aj keď obetať človeka. Krajania, najmä výbor miestnej skupiny v Pekelniku (zatiaľ len na papieri) by mu mali pomôcť.

V dome Jána Švienteka sa nachádza malička klubovňa miestnej skupiny. Schádzajú sa v nej po večeroch, aj keď nie príliš často, krajania, ktorých spájajú spoločné zaujmy.

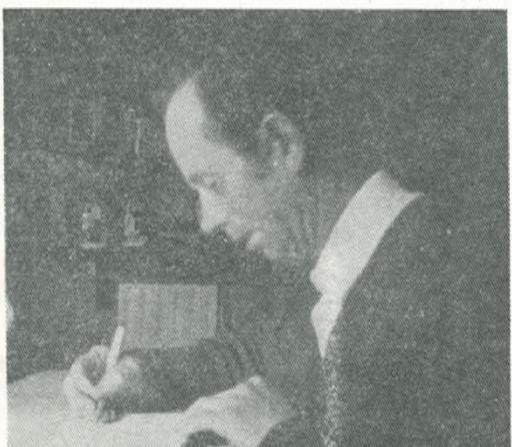
Len škoda, že už druhý rok nemajú v klubovni televízny prijímač. Aj so slovenskou diaľou na čítanie je ovečka skromnejšie ako predtým — túto poznámku adresuje krajan Švientek Matici slovenskej, ktorá pod a neho by na krajanoch nemala tak šetriť. Chýbajú im aj dobré slovenské knihy na čítanie — klubovňa musí predsa mať čo ponúknúť krajanom.

Sedime v kuchyni a rozprávame sa o rôznych otázkach, krajanských i obecných. Dozvedíme sa, že v Pekelniku po zrušení slovenskej školy na začiatku šesdesiatych rokov sa nepodarilo zaviesť vyučovanie materského jazyka ako nepovinného predmetu. Prekážok vždy bolo veľa, tak ako v iných obciach, a Život o nich mnohokrát písal. V rodine Švientekovcov vždy horlili za národnú vec a otázka materinského jazyka im od dávna ležala na srdci. Preto má neprekvapila správa, že už pred prvou svetovou vojnou starý otec Ján Švienteka učil deti slovenský jazyk. Prekvapuje ma však to, a neviem si to stále vysvetliť, prečo dnes, po zrušení povinného vyučovania rustiny, vedenie školy neoboznámilo rodítov s novými zásadami vyučovania jazykov, teda aj slovenčiny ako rovnocenného predmetu.

Dozvedíme sa tiež, že v Pekelniku viazne výstavba zdravotného strediska. Na jeho dokončenie chýbajú finančné prostriedky. Gminný úrad v Czarnom Dunajci, ku ktorému Pekelník patrí, nemá pre túto obec prostriedky ani na iné účely. „Je to vôbec fažký rok, — končí tenu krajan Ján Švientek. Tohočná úroda tiež nebola bohviečká. Ešte obiliny, jačmeň, oves, pšenica ako-tak sypali, ale so zemiakmi bolo oveča horšie. Uroda bola asi o tretinu nižšia. Problémov je pravdaže viac, nízke ceny, slabý odber poľnohospodárskych produktov a pod.“

Napriek všetkému krajan Švientek je optimista. Ako horlivý propagátor Života (sám zbera predplatné a roznáša krajanom nás časopis) pochválil sa mi, že tento rok asi stúpne počet odberateľov Života na 50. Po myšľala som si, že starý dedo Švientek by bol na svojho vnuka iste veľmi hrdý.

EVA MATISOVÁ

Na slovíčko, krajan Švientek

Pekelník je rázovitá, malebné položená oravská dedina, ale ako všetky obce v tejto oblasti — riadne roztažnutá. Nájsť v nej Jána Švienteka, najmä pre toho, kto sa po prvý raz ocitol v tejto niekoľko kilometrov dlhej obci, nie je jednoduché, tým viac, že v Pekelníku je Švientekovcov veľa, ba aj Jánov je niekoľko. Na šťastie Ján Švientek — predseda miestnej skupiny Spoločnosti — je len jeden, a tak po dlhšom hľadaní som napokon trafila na správnu adresu.

Bola som zvedavá na človeka, o ktorom som predtým toľko počula, aký v skutočnosti je, ako ma prijme a... bola som milo prekvapená. Hneď pri vchode sa na mňa upreli zvedavé, ale dobráčke oči muža stredného veku, z ktorého tváre vyžarovala úprim-

Paste sa, ovečky, paste...

Ja som bača veľmi starý.

Nie je to možno najvhodnejšie obdobie písť o ovciach a skôr o ich vypásaní teraz, keď za dverami vrzga mráz a tieto sympatické zvieratá pokojne prežúvajú voňavé seno v teplých maštaliach. Vraciame sa však k tejto tematike — aj keď letným obrázkom — trebárs preto, že naši rolníci majú s ovciami do činenia prakticky po celý rok a na druhej strane i preto, že je to obdobie, keď sa mnogi chovatelia musia rozhodnúť, či ovčiarstvo budú ďalej rozvíjať alebo obmedzovať. Ale o tom neskôr.

Spiš a Orava patria k tým oblastiam, v ktorých ovčiarstvo bolo jedným z dôležitých smerov hospodárenia. Ovce chová prakticky každý gazda a v posledných rokoch viaceri chovatelia vydržiaval dosť veľké stáda. Tiež zvieratá totiž zabezpečovali na gázdovstve — ako sa hovorí — „čerstvý groš“ získavaný predajom jahniat, vlny, koží, mäsa a voľakedy aj sukna. Spišské a oravské ženy priadieli cez zimu ovčiu vlnu, a vyrábali z nej svetre, rukavice a iné pleteniny, no a sukno. Ešte na začiatku päťdesiatych rokov chlapia v týchto regiónoch nosili bežne biele sukenné nohavice t.zv. „portki“, haleny (sukmany) a v zime sukenné kapce. Dnes už len folklórne súbory pripomínajú toto ľudové oblečenie.

Ale vráme sa k ovciam, presnejšie do Kacviny na Spiši, kde ovčiarstvo, najmä v posledných rokoch, bolo vari najviac rozvinuté. Na začiatku osemdesiatych rokov v tejto nevelkej obci chovali vyše 5 tis. oviec. Voľakedy ich Kacvinčania vypásali na miestnych horských lúkach a úhoroch. Staral sa

o ne obecný bača, ktorý bol povinný dať gázdrovi niekoľko kg syra od každej ovce. Neskôr, najmä po komasácii, keď ovcie príbudovali, Kacvinčania ich posielali na vypásanie do oblasti Gorcov a do Bieszczad. Nebolo to už také výnosné, lebo rolníci už syr nedostávali a za vypásanie museli platiť. Teraz sa do Bieszczad a iných oblastí posielajú už menej oviec, zato čoraz viac sa opäť vypásajú na mieste. Napr. tento rok boli v Kacvine dva salaše, v ktorých bolo asi 700 oviec. Zorganizovali ich tak, že sa medzi sebou dohodla skupina rolníkov majúcich susediace polia, určené na vypásanie, vyhľadali vhodného bača a dali mu do opatery svoje ovce. Jeden z týchto salašov sme koncom leta navštívili.

Priestor na vypásanie sa nachádzal asi dva a pol km od obce, kde kacvinský chotár sedil s nedeckým a lapšanským. Bolo tam dokopy asi 350 oviec, predovšetkým z Kacviny, ale aj z Nedeca a Lapšanky. Už zdaleka sa ozýval cengot zvoncov oviec pasúcich sa na svahu neveľkého kopca pod dozorom staršieho valacha Jakuba Kapolku z Lapšanky a dvoch bielych ovčiakov. Trochu ďalej, pri kolibe, ďalší psi, ktoré na nás prichod zuriivo rozštakali a vyvábili von práve bača, Jozefa Kapolku z Nedeca. Blížilo sa poludnie a tak sme v kolibe zastihli aj jej ďalších obyvateľov pripravujúcich sa k poludňajšiemu dojeniu valacha Vendelína Novobilského z Nižných Lapšov a mladého hončeka Mirosłava Kapolku z Lapšanky.

Koliba ako koliba — väčšia drevená búda, krytá škrídlicou. Postavená na polianke

neďaleko potôčika malá dve miestnosti: väčšiu s ohnískom v strede a lavicami na spánie pri stenách a menšiu, slúžiacu na uskladňovanie mliečnych výrobkov a potravín pre pastierov. Vybavená typickým zariadením, v ktorom však nechýbal moderný rádioprijímač a elektrické osvetlenie.

Zaalo poludňajšie dojenie, na ktorom sa zväčša spolu s bačom celý „personál“ salia a, teda obyčajne traja (najmladší naháva ovce do strungy). Tentoraz im pomohol aj jeden zo známych, Tadeáš Soltys, ktorý ich práve prišiel navštíviť. Dojenie je ľahká práca, no týmto skúseným valachom šla veľmi rýchlo. Na jednu ovcu im stačili doslova sekundy, takže celé dojenie trvalo prakticky necelé dve hodiny. Horské ovce nemávajú príliš veľa mlieka a tak od celého krdľa nadajali ráno asi 50 litrov a na obed i večer priemerne po 40. I. Vyrábajú z neho veľmi chutný syr a trochu oštiepkov, obyčajne na objednávku. Jedným z produktov pri výrobe sýra je už povedomá žinčica, ktorá tvorí významnú zložku v stravovaní obyvateľov salaša.

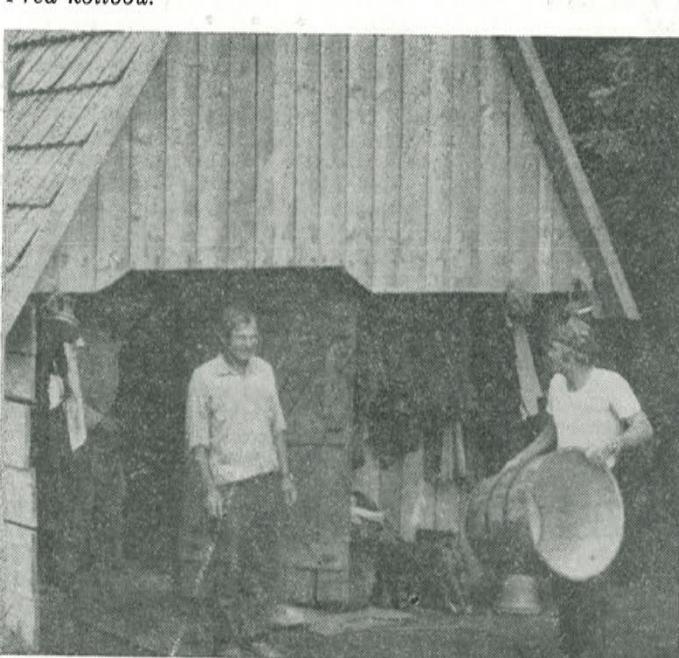
Neskôr pri ochutnávaní znamenitej žinčice a syra bača Jozef Kapolka nám porozprával o živote a práci na salaši. Bačovaním sa zaobrába už 14 rokov. Toľko rokov má i jeho chýrny kožený klobúk, vybijaný bielymi korálkami, s ktorým sa, ako žartujú ostatní, nechce rozlúčiť ani počas spánku. Súťaže sa, že dnes sa už bačovanie neveľmi vyplýva a on sa mu venuje skôr zo záľuby ako kvôli zárobku. Peniaze za predaný syr sotva stačia kryť všetky, dôsledkom výdavky plus skromný zisk. Cena syra je dosť nízka, aj obdobie vypásania je pomerne krátke. Trvá len päť mesiacov — od začiatku mája do Michala, teda do konca septembra.

Čo ďalej s ovčiarstvom? Počas našich rozhovorov s chovateľmi v rôznych spišských a oravských obciach sme sa dozvedeli, že mnogi zmenšujú počet oviec na svojich gázdovstvách a začinajú obmedzovať chov. Väčšie sú počuli ten istý argument: chov oviec je dnes nerentabilný, ceny za vlnu, kože, mäso sú tak nízke, že nestácia kryť výdavky spojené s chovom. Pritom dopyt aj pri tak nízkych cenách je minimálny. Preto sa mnogi rolníci rozhodli chovať len neveľa oviec pre vlastné potreby. Ak sa nezmieni poľnohospodárska politika štátu, ak sa nezlepšia cenové relácie — horské ovčiarstvo môže postupne zaniknúť. Bola by to škoda.

Je taká slovenská ľudová pesnička. Ja som bača veľmi starý... Pozná ju a občas si ju zaznáti aj bača Jozef Kapolka. Vidiť však, že sa nad ovčiarstvom kopia mraky. A hoci on je ešte mladý, začína mať pochybnosti, či už zanedbano bude mať kde bačovať.

Text a snímky: JAN ŠPERNOGA

Dojenie oviec. Sprava: bača Jozef Kapolka, Tadeáš Soltys, Vendelin Novobilský a Jakub Kapolka. Vziaď Miroslav Kapolka.

Pred kolibou.

JOZEF ŠKVORECKÝ

Konec starého kocoura

DOKONČENÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Analýza obsahu žaludku a střev zjistila, že prokurátor byl otráven tetraethyl olovou. Patrně dost nepatrnu dávkou, protože jed zataj smrtelné působit až nějakých deset hodin po požití. Došlo-li k požití při věci i uvařoval poručík. Při nižší dávce není vyloučeno, že působil ještě později. A že si jej mohl prokurátor vpravit do těla ve filmovém klubu.

Taky ten název — tetraethyl olova — v poručíkově probudil nějakou dálkovou vzpomínku, asociaci, noční můru, nevěděl jistě. Vzpominal, a nevybavilo se mu nic než černí prokurátorova knihovna v pořízené pracovně, kde, v rohu dole pod pozlacenými hřebety lexikonů, spatřil nějaké pestré svazecky, které nevypadaly na právnickou literaturu. Umínil si, že se na ně podívá.

Neuskutečnil to. Analýza zbytků potravy na nádobě, vybraném z stěnu, vykázala totiž naprostou nulu: ani stopu po tetraethylu olova ani po žádném jiném jedu.

Proto se poručík soustředil na seznam vrchního z Klubu filmových umělců a objevil jinou pozoruhodnou věc. Ne v chemické laboratoři, ale v trestním rejstříku.

Tam, ve fasciklu z roku 1950, byl veden Otakar Hejda, kuchař, odsouzený pro trestní čin napomíhaní k ilegálnímu přechodu hraničního na dva roky nepodmíněně.

Kuchař na vrchního seznamu se jmenoval Otakar Hejda.

Když se poručík začal do jeho spisu, zjistil, že ve skutečnosti si kuchař odsečel plných deset let. Dva dny po propuštění z prvního trestu v roce 1952 byl zařazen znovu. Ukryl u sebe uniformu vojenského zbraněha a zakopal ji v parku pod pomníkem Osvobození. Zběh byl dopaden na hranicích při pokusu o jejich ilegální přechod. Uniformu pěšala Hejdovi milenka, u níž se uprchl pěšek do civilu. Protože to byl v krátké době už druhý trestní čin podobného charakteru, zněl tentokrát rozsudek na pět let. Potom došlo k nějakému — ve spisech blíže nevysvětlenému — maléru ve vězení a nakonec k pokusu o útěk. Summa summarum to všechno vydalo čistých deset let a Hejdu vytáhla z vězení teprve amnestie. Následovaly ještě dva roky v pracovně praporu na vojně. Poručík truchlivě pročítal historii zločincov a zdílo se mu, že za suchými slovy protokolů se skrývá ještě něco jiného, než jenom zločin.

A ještě něco.

V obou Hejdových procesech byl zástupcem obžaloby — z navržených, soudcem sňavených trestů se dalo soudit, že velmi tvrdým a nekompromisním — JUDr. Pavel Hynais. Tak e věc se začínala vyjasňovat.

Nebo zachmuřovat.

"Nojo, člověče," hvízdal praporčík Mílek. "Vždy ono z té kuchyně je docela dobré, kdo sedí v jídelně. Pánové! Tak to byl ten lump."

"Kterého myslíš?" zeptal se poručík Borůvka.

"No Hejdu přece!"

"Ano," řekl smutně poručík. "Jestli se to potvrdí, bude viset."

"Nic jiného si nezaslouží!" pravil známý zastánc trestu smrti Mílek a proti předpisům si odplivl z otevřeného okna služební volny. Schylovalo se k večeru. "On ten starej kocour byl sice taky pěkné kvítko," pokračoval praporčík, "ale mělo platné, neměm me za ním vidět jenom člověka — ten byl všelijaký — ale taky, a především, je-

ho společenskou funkci, a tím i celé naše zřízení," mluvil jako na školení. "A tohle je podle mne sprostý útok na jeho společenskou funkci. To je pomsta, jaká..."

"Ano," pískal ho truchlivý poručík Borůvka. "Taky se mi zdá, že to byla spíš funkce než — Jenom že, Pavle —" odmlčel se.

"Co?"

"Myslím, že by se to aspoň nedalo brát jako polehlující okolnost? Afekt — emotivní rozrušení myslí — náhlé pominutí myslí — i když ho teda zasáhla společenská funkce, a ne ten člověk — jako člověk —".

"Mluvíš jako P thie," zavrčel praporčík. "Kdo? A koho?"

"Hynais. Toho Hejdu," řekl poručík.

* * *

"Jistě," řekl potom tiše a truchlivě zamračený kuchař. "Byl jste mladý — ale podezíráte, že kona to byl zločin?"

"A vy byste to neudělal?" Hejda na něho pohlídl s nemávistí. "Kdybyste byl od sedmi let skaut jako jí a kdyby na vás přišel komárad, taky skaut, že se potřebuje dostat pryč? A kdybyste znal jako jí Šumavu jako své vlastní boty?"

Poručík nečekal nic.

"Ale to s tou uniformou," pokračoval po chvíli. "To jste si přece opravdu mohli rozmyslet, ne?"

Kuchařovy oči zatěkaly po místnosti a stavily se na velkém naleštěném kotli. Za kotlem vykoukla černá kocourův hlava. Jenže kuchař hleděl vlastně někam jinam než do vyblízkané kuchyně, a tak si jí nevšiml. Vím si jí jen poručík.

"To bylo kvůli ní," řekl kuchař. "Co jsem mohl dělat? Přilila k nám večer, ten den, co jsem se vrátil. A byla celá bez sebe, oči navrhc hlavy. Co jsem měl, prosím vás, dělat? Bylo mi jednadvacet — a měl jsem ji rád."

"To — to byla vaše dívka?"

"Ne. Chodila s Vaškem. S tím, co dezeroval. Ale jí jí měl rád. A za ty dva roky v base se to proměnilo — to vy asi neznáte, ale tam se člověk na něco upnout musí. Obzvlášť, když je mu devatenáct."

"Jenže ona chodila s tím zbrhem?"

"No ano. Ale to mi nevadilo. Měl jsem ji prostě rád. Chtěl jsem pro ni něco udělat. Tak jsem tu uniformu zakopal."

Svěsil hlavu, a po chvíli dodal:

"Já vím, že vy to nepochopíte. Vy jste měl prostě štěstí."

"Jak to myslíte?" otákal se tichounce poručík.

"Měl jste štěstí, že jste nebyl vychovaný jako já, že jste nebyl skaut, že jste nevěřili věcem, kterejm jsem věřil já. To je přece čisté štěstí. V devatenácti to není ani vina, ani zásluha. Cistě jen štěstí. Kliká. Nojo, jenže vám vlastně nebylo devatenáct," dodal a odmlčel se.

Poručík neodpověděl. A zase, až za chvíli, se zeptál:

"A co ten malér v Leopoldově? Co to bylo? Něco s nějakou nedovolenou výrobou vína?"

Hejda se trpce zasmíl.

"Vína!" řekl. "Toho vína byl tak náprstek."

"Jako? A proč tedy —"

"Protože se s ním sloužila mše!" pravil kuchař vztekle. "Ne, jí nebyl katolický skaut, abyste si myslíte. Náboženství mě mohlo být ukradený a na žádnýho pána

boha nevěřím. Ale v base je člověk solidární s každým. A ty páteři tam byli celý nešťastný, že nemůžou sloužit mše, když nemají víno. Tak jsem jim ho vyrobil."

"Jak?"

Kuchař se ušklíbl.

"Poradil jsem jim, ať jim ty jejich faršky, kuchařky posílaj vánočky. To se smělo. Občas. Balíček s jídlem. Pak jsem z těch vánoček vydloubal hrozinky a dal jim je zkvasit. A měli víno. Nebo krev páne nebo co si vlastně myslí."

Odkudsi z kuchyně se ozvaly zvuky, jako by se tam někdo dusil. Oba muži se otočili. Na kuchyňském stole, předníma nohami ve velkém pekáči s rozemletým masem, stál tlustý černý kocour a divoce couval. Dávil se. S podivně lidským zblužením z něho vylezl obsah jínu a zůstal ležet na dřevěném válku.

"Jedeš!" zařval kuchař, ale nebylo to potřeba. Kocour zmizel sám jako černé torpédo.

"Snad byste tu měli víc dbát o hygienu," pravil přísně poručík.

"To je vrátný," pravil kuchař na omluvu. "Leze sem, potvora, větrákem. Já na něj dívám bacha. Táhle v rohu má svou misku. Vždycky mu tam hodíme nějaký zbytky. Ale — nojo," konstatoval. "Nadláž se prejtu a poblíž se. Vid te?"

Nestíž mi se prsty vytáhl cosi z kocourův zvratků. Poručík si všiml, že zvratky mají přesně tvar kocourova jínu, jak potrváva je tě neměla čas dostat se do žaludku.

"Tohle se jím dělá v bachoru, jak se lízou," řekl kuchař. "Z toho důvodu se každá kočka čas od času poblíží."

A přidržel cosi poručíkovu před očima. Byla to malá černá kulička z kocourův chlupů.

"Tak abysme se vrátili k věci," řekl drsně Mílek, který se po celou dobu výslechu držel v pozadí. "Do čeho jste mu namíchal ten jed? Do toho tatarského biftečku? Nebo do těch jí trovejch knedličků?"

"Já?" kuchař vytřeštěl oči. "Pánové! Copak jí bych — já jsem rád, že jsem rád!" Já už mím kriminu nadosmrť dost! V očích se mu objevila panická hrůza. "Přece nebudu strkat hlavu do oprátky! Pánové! Soudržu!"

Poručík Borůvka sebou najednou trhl, až se po něm Mílek udíveně otočil.

Poručík se tříšel, omámen zvedl a vykročil přes kuchyni jako náměštný.

"Josef, co je?" zavolal za ním Mílek, ale poručík bez slova prošel dveřmi, pak jí delnou, po schodech dolů a tam sdílil vrchnímu nadstrážmistrovi Sintákovi, jenž uitivě srazil paty, aby vyřídil Málkovi, že musel pro náhlou nevolnost odejít k lékaři.

Zmizel v hustoucím šeru pražských ulic, na které opět klesl lehký opar májového mrazíku.

* * *

Nešel však k lékaři. Krácel, ponořen v myšlenkách — patrně velmi truchlivých, nebo kulatá tvář se podobala smutnému měsíci — uličkami Starého Města pražského, kde se už začaly ozývat první rozjařené zpěvy návštěvníků pivnic. Na přejzových střechách, pod tím druhým, ne tak smutným měsícem, zvedali k voňavé noci černé a růžové čumický kocourí ženěti. A za komínem, omamně dýmajícím k hvězdnatému nebi, lákavě vyuikovala zelenooká nevěsta. Poručík, podobný měsíci, doplul veselým večerním davem na Malý rynek a zastavil se před zářícími výklady železářství v domě U Rottů. Lesklý se tam chromované kastrolky, bábovkové formy a kráječe knedlíků, připomínající staročeskou lyru. Poručík přešel k výkladu se zahradnickým náčiním. Chvíli stál, pak se rozhodl a vešel dovnitř.

Za půl hodiny — u Rottů nebyl velký provoz — se objevil s malým podlouhlým balíčkem z hnědého papíru v podpaží a odjel májovou nocí tramvají číslo jedenáct na Královské Vinohrady.

* * *

K prokurátorově vile se dostavil už za úplné tmy. Ale svítil měsíc a její nízké průčelí, porostlé břeštanem, tajemně mlelo do tiché ulice.

A poručík nezazvonil. Rozhlídl se na obě strany, opatrně, jako zloděj, a potom — na svou tělnatost nečekaně obratně — přelezl plot.

Octl se na pečlivě udržované zahradě, třpytci se kapičkami večerní rosy. Obezitně krácel kolem domu, který spal. Nikde se za oknem nesvítilo. Poručík došel až k nízké terase a zadval se na ni. Ležela před ním, ve výši hlavy, jako šedivá hladina cementového jezírka.

Poručík vytáhl kapesník, napřáhl ruku a cosi z hladiny cementového jezírka opatrně sebral do kapesníku. Cosi drobného, křehkého, nevábného.

* * *

Ale ještě se nevrátil, kudy přišel, ani nezazvonil u zahradní bránky. Po špičkách přešel zahradou k plotu, který ji odděloval od zahrady sousední vily, a — stejně obratně — přelezl i ten.

Zastavil se nad čerstvě okopaném záhonem v rohu zahrady. Zaváhal. Kulatou měsíční tvář přikryl výraz smutku. Poručík vzdychl a dal se rozbalování balíčku. V tiché noci hnědý papír hlasitě praskal a poručík vytáhl z balíčku vojenskou polní lopatku, jež se v paprscích blížícího světla olejové zaleskla.

Pustil se do práce.

Dlouho to netrvalo. Ostrý hrot lopatky nařízl brzy na něco měkkého. Poručík, aniž dbal na to, že má na sobě světlý oblek a co tomu řekne manželka, poklekl, odložil lopatku a chvíli pracoval rukama.

Pracoval opatrně, téměř něžně.

V čerstvě hlíně se cosi objevilo a poručík se zachmuřil. Jemný, žhaný kožíšek. Kocour. Starý, tlustý, opelichaný kocour ležel v té vlně jarní hlíně na boku a tlamičku měl otevřenou jako v nějaké strašné, bolestivé křeči.

Na poručíkově tváři se objevil nesmrtný smutek.

Opatrně, téměř něžně zdvihl mrtvého zvířátka z hlínny a zabalil je do hnědého papíru.

Lopatku zapomněl na záhoně.

* * *

„Ale jak si mohla opatřit jed?“ zavrtěl hlavou Málek. „Přece tetraethyl olova —“

Poručík mu bez slova podal jakousi knížku. Starou, ohmatanou brožovanou knížku s pestrou obálkou. „To měli v knihovně,“ řekl. „Otevři si ji na straně 131!“

A odmlčel se.

Prapořík si nedůvěřivě přečetl titul — Zločin v divadle — a jméno pochybného amerického autora Ellery Queen. Potom začal louskat text na označené stránce a tvář se mu začala prodlužovat. Stalo tam:

„Jak bych si počínal, kdybych ten jed pořeboval k zločinu a nechtěl zanechat stop?“ otázal se Ellery.

Úsměv zkřivil hubenou tvář profesorovy. „Tetraethyl olova může být vytažen z obyčejného petroleje.“

„Petrolej!“ zvolal inspektor. „Jak by někdo našel stopu?“

„To je právě otázka,“ pravil znalec jedů. „Mohu koupiti kdekoliv petrolej, běžeti s ním domů a destilovati tetraethyl olovo s nepatrnnou námahou, v opravdu krátkém čase.“

„Pane doktore, neznamená to, že Fieldův vrah měl laboratorní zkušenosti — že něco věděl z analýzy?“ s nadějí zvídal Ellery.

Koláž: Empe

„Ne. Každý člověk s domácím destilačním strojkem může si připravit tento jed bez stopy. Tetraethyl olova má vyšší bod varu než ostatní součásti tekutiny. Stačí vydestilovati všechno do určité teploty a co zbývá, je nás jed.“

Prapořík odložil knihu a zbledl.

„Vidíš, Pavle,“ řekl poručík Borůvka spíše smutně než ironicky. „Někdy se i kriminalistovi dícela vyplatí čist detektivky.“

* * *

Tak skončil případ starého kocoura. Analýza kocourých zvratků, které poručík sebral na terase prokurátorovy vily, i rozbor zbytků v kocourově žaludku potvrdily přítomnost tetraethylu olova. Příroda se sice snažila zvířátku pomoci, ale dávivý reflex nebyl dost silný. Kocour se doylekl domů, do kuchyně vedlejší vily, a tam, pod posteli své majitelky, v křečích zemřel.

Byla to ona, ta stará chudá vdova, koho poručík ráno slyšel hlasitě plakat. A ona také okopávala zanedbaný záhonek — poručík se aspoň tehdy domníval, že okopává. Ve skutečnosti to byl ubohý, osmělý pohreb starého kocoura.

A potom se už prokurátorova manželka bez velké litosti přiznala. Motiv byl neslo-

žitý: nenáviděla ho. Nemohla už déle snášet duševní násilí, jehož se na ní soustavně dopouštěl, věděla o jeho dívkaření, věděla o různých jiných věcech a rozhodla se k činu.

Večer, než ulehli, umyla pečlivě prokurátorův talíř, a pak jej znova zamazala smetanovou omáčkou a posypala drobty sekané svíčkové. Té bez tetraethylu olova.

Ale nespravedlivý osud se dostavil předtím při večeři v podobě telefonu sestry z Liberce. Vzdálila se sice jen na dvě minuty, Jenže přečíraný prokurátor stačil té chvíliky využít, aby dveřmi na terasu vyhodil druhou, dosud nedojedenu část své večeře.

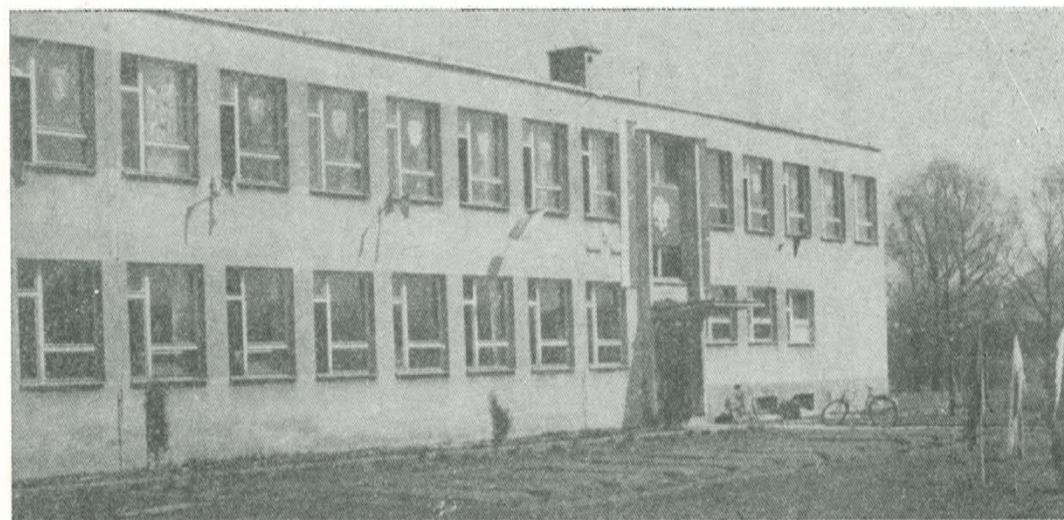
A pod terasou krácel právě starý kocour, kterého pradávné zákony všeho těla lákaly do voňavé předjarní noci.

Zastavil se. Přestože v zamlženém zvířecím mozečku slyšel volání jiné touhy, ne-pohrdl večeří, která mu spadla z nebe.

A tak se — kocour a prokurátor — o tu porci rozdělili.

Měsíc plul po obloze, na pražských střechách zpívala kocourí kvarteta a poručík nemohl spát.

A v nízké, břeštanem obrostlé vile pošel k ránu jeden starý kocour dříve, než k němu dorazila záchranka.

NOVÁ BELÁ

Väčšina škôl na Spiši, najmä tých starších díta, sa obyčajne nachádza v strede obce. Základná škola v Novej Belej je novšia, vyľadávala viac priestoru a preto ju umiestnili na okraji obce pri ceste do Kremplích. Sú z nej pyšní nielen rodičia a miestni obyvatelia, ktorí ju stavali svojpomocne a odovzdali do užívania v roku 1966, ale aj učitelia, no a sami žiaci. Učebne sú obširné, svetlé, je tu aj telocvičňa a dokonca školská kuchyňa. Cítil tú príjemnú školskú atmosféru.

Je to jedna z miera škôl, kde slovenčina má trvalé miesto. V jednej budove sa vlastne nachádzajú dve školy: jedna so slovenčím vyučovacím jazykom a druhá s poľským. Treba tu však poznamenať, že slovenčina je vyučovacím jazykom, len do tretej triedy, kedy v ostatných triedach sa väčšina predmetov vyučuje v poľštine. Do slovenskej časti školy chodi spolu z pravkou 95 žiakov. Učia ich mladí pedagogovia, medzi nimi Dominik Surma a Anna Krištofeková, kedy novinári nášho časopisu Život. Opýtal som sa ich, ako hodnotia dnešnú situáciu v krajskom školstve, už ako učitelia priamo zapojení do edukačného systému krajskej mládeže.

— Máme na Spiši, ale aj Orave niekoľko škôl, kde sa krajské školstvo náležite rozvíja, — hovorí Dominik Surma, odnedávna zástupca riaditeľa školy. Sú však aj také — a je ich dosť — kde napriek dobrým podmienkam a vysoko kvalifikovaným učiteľom je stav žiakov na slovenčine neúmerne nízky, ba tragickej. Je potrebné, aby hodiny materínky nav tevovalo (o najviac krajskej mládeži). Napomáha nám v tom posledné nařadenie ministerstva národnej edukácie vo veci výuky cudzích jazykov (hoci viacina škôl ho nereprektuje — pozn. J.P.). Skrátka, školstvo je na ou vizitkou, ale aj prieplustou do budúcnosti. Výchova detí nie je ve-

cou ľahkou. Preto je potrebný vhodný edukačno-vychovací program, sprívne učebnice, ktoré by boli prispôsobené pre mentalitu našich žiakov. Ja sa osobne snažím na hodinách slovenčiny uplatniť metódu jazykovej konverzácie. Žiaci takto podľa mňa viac si odnesu z každej hodiny slovenského jazyka.

Dalej je potrebné, aby nám slovenská strana napr. Matica slovenská, na ľalej do škôl zasiela detské časopisy, ktoré boli nám veľmi pomocné vo vyučovacom procese. Situácia je taká, že dnes nemáme z čoho urobiť ani nástenku, lebo žiadne noviny nedostávame, — dodáva Anna Krištofeková.

Na škole pôsobia dve rodičovské združenia — slovenské a poľské. Predsedom slovenského je krajan František Kurnát, ktorého sme počas rada, aby nám porozprával o spolupráci združenia zo školou.

— Máme s riaditeľom našej školy nevyjasnené otázky najmä ohľadom dvoch našich učiteľiek, ktoré tento rok odlišili do dôchodku. Na slovenskej škole učilo doteraz ďesť učiteľov, teraz sú len štyria. Čo bude, ak niekto ochorie? Musíme poznamenať, že

riaditeľ nám na začiatku augusta súbil, že obidve učiteľky budú zamestnané na pol úvazku a už koncom augusta oznámi, ešte nezamestnaní, lebo im nemá čo ponúknť. Zato ale zamestnal dve nové, skrátka naše rodičovské združenie neslási s tým, aby v slovenskej kole učili len štyria slovenskí učitelia.

Riaditeľom novobelskej školy je p. Ryszard Hoły, ktorí takto hovorí o svojej škole v Novej Belej pôsobí už osem rokov, a ako nám povedal, zatiaľ sa nestrelol s takými problémami, ktoré by v tejto národnostnej zmie anej obci nemohli spoločne vyriešiť.

— Je pravdu, — zdôraznil — že som sa bil zamestnaný obidve kolegyne-dôchodkyne. K tomu, že som rozhodnutie zmenil, ma priniesli posledné drastické úsporne opatrenia v celom školstve vyplývajúce z pokynov ministerstva národnej edukácie, o čom sme sa dozvedeli koncom augusta. Konkrétnie v na tejto škole sme museli obmedziť vyučovací program o 56 hodín týždenne. V takejto situácii som nemal čo ponúknúť spomnaným dôchodkym. Keď sa situácia v školstve zlepší, môžeme sa k tejto téme vrátiť. Zároveň si myslím, že naše dôchodkyne to nemajú finančne tak zlé, kym na druhej strane na prácu čaká veľa nezamestnaných absolventov stredných a vysokých škôl.

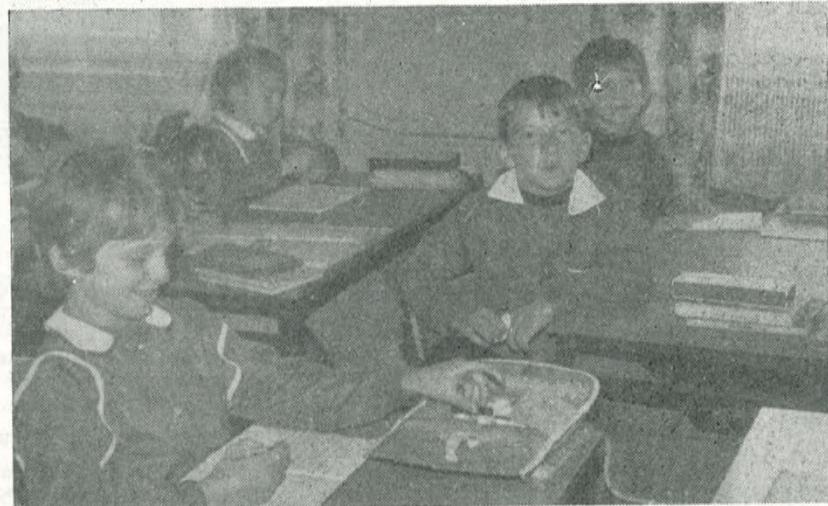
Podľa mňa slovenská časť školy má v súčasnosti postačujúce učiteľské obsadenie. Nemalo by dojsť k žiadnym perturbáciám. Všetkých žiakov školy považujeme za rovinocenných. Sám neviem, ktorý je akej národnosti.

Ekonomická situácia školy je dnes veľmi zlá. Snášame sa v etkými možnými spôsobmi z skafandrov na bežné školské výdavky. Patrí k tomu napríklad organizovanie diskoték, prepočítavanie kuchynského riadu a pod. Výdatne nám pomáhajú rodičovské združenia.

Také sú argumenty oboch strán. Nechceme zaschovať do organizačného systému školy, ten sa má riešiť na mieste. Zaujímané len jedno, aby sa úsporné opatrenia nerealizovali na úkor slovenčiny.

Pripravil: JOZEF PIVOVARČÍK

Na hodine slovenčiny v Novej Belej. Foto: J.P.

skej remízy a ostatní vo farskej katechetickej budove. Riaditeľom školy je od septembra t.r. Edward Siarka, historik, absolvent jagellonskej univerzity v Krakove. Kedte viem, že školu, postavenú svojpomocne za veľkú časť obyvateľov obce, odovzdali do užívania len nedavno, v roku 1975, zaujalo malo, pretože ju tak nízke bolo treba opravovať.

Robíme — hovorí riaditeľ školy — celý rad rekonstrukčných prác. Pri nedávnej stavebnej obhlidke sa zistilo, že budova má veľa stavebných chýb. Preto bola nebezpečná pre žiakov, ako aj učiteľov. Rozhodli sme sa pre jej rýchlu opravu. Už sme vymenili stresní konštrukciu a stropy. Teraz sa pracuje pri rekonstrukcii ventilácie, a tým ho kurenia.

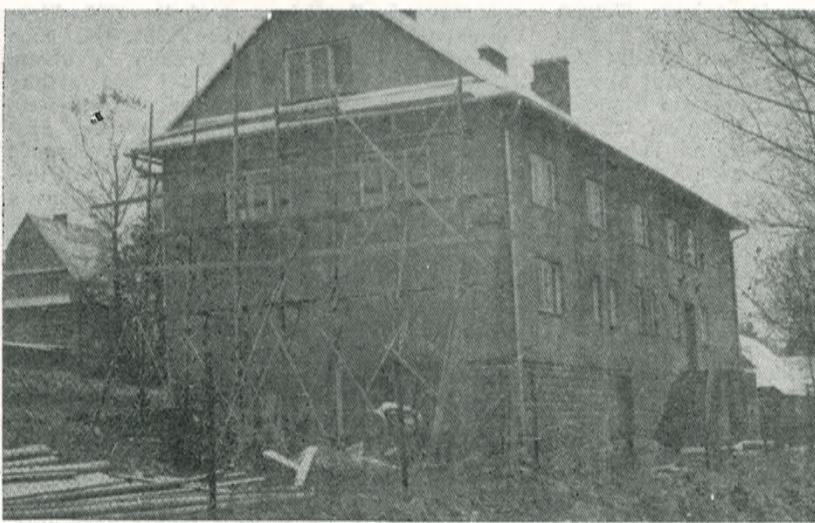
Predpokladame, že do konca t.r. sa nám podarí stavebné a architektonické chýby od-

strániť, aby sa žiaci mohli na začiatku budúceho roka bezpečne do svojej školy vrátiť. Predbehneme sme vypočítali, že celá stavebná operačia nás bude stáť asi 500 mil. zlých. Veľkú časť tejto sumy nám poskytlo školské kuratórium v Novom Sáčku, ale aj gminná samospráva — odbor školstva v Rabie Wynej. Dnes, keď sa školstvo reformuje, je riaduce, aby škola nadácej udržiavať a riadiť. Popri tom môžu predsa jestovať aj školy s kromnou. Zatiaľ je v ak početne, aby sa rodičia viač angažovali v živote a v bežnej činnosti svojej školy.

Moja navštěva na základnej škole v Podsrni sa úzko spojila s predovšetkým s vyučbou slovenčiny. Pravdu povediac, chcel som sa stretnúť s tamojúcimi žiakmi navštěvujúcimi hodiny slovenského jazyka. Čakalo

PODSRNIE

Pri navštěve oravskej obce Podsrnie sa vým z pravej strany asi v polovici cesty objavil okázaný, sedí poschodová budova miestnej základnej školy. Dnes, hoci od záčiatku koleskho roku uplynulo niekoľko mesiacov, sa v tejto škole nevyučuje. Celá koleská budova je totiž obklopená stavebným leiem, skrátka škola sa opravuje. Chlapci — brigádnici a majstri si občas odskočia k nealkej vatre, aby si — ako vratia — v tejto zime trošku ruky zohriali. Potom z novým elánom sa vraciajú k práci. Na moju otázku, kde je koleská mládež, som sa dozvedel, že časť sa učí v miestnostiach hasič-

Oprava školy v Podsrni. Foto: J.P.

mí však prekvapenie. Výučba slovenčiny je prerušená. Dôvod — chýba učiteľ slovenčiny. O tom, čo bude ďalej s týmto jazykom, nám riaditeľ povedal:

Ešte v minulom školskom roku si žiaci 5. triedy — v počte 14 — vybralo slovenčinu ako povinný predmet, ktorý sa podujala vyučovať učiteľka Emília Sarniaková, aj keď

som počul, že voči nej boli akési výhrady. Vyučovalo sa dve hodiny týždenne (Prečo nie tri? — ako to stanovia predpisy — J.P.) Teraz je pred výbou slovenčiny u nás veľký otáznik. Totiž spomnaní učiteľka odišla na zdravotnú dovolenkú. O celej záležitosti informovala školské kuratórium ešte predošlú riaditeľku školy, M. Chovanecová. Doteraz sme jasné a konkrétnu odpoveď a pomoc v riešení tejto náležavej záležitosti nedostali. V každom prípade musíme nájsť vhodnúho učiteľa a slovenčinára, ktorí zastúpi nemocnúho učiteľu. Najlepší by bol hľadanie učiteľa z nezáležitosti Podvylka. Tak či onak vo výučbe slovenčiny na nás kole sa musí nepretržite pokračovať, o čom hovorí aj nariadenie ministerstva národnnej edukácie týkajúcej sa vyučby cudzích jazykov.

Myslím si, že v prípade vyučovania slovenčiny v Podsrni čas pracuje proti žiakom. Kuratórium a škola mali by celú vec okamžite vyriešiť, aby sa nestalo tak, ako kedysi v Podhradí, že po dvojročnom očakávaní na učiteľa žiaci rezignovali zo slovenčiny. A to by bola nenačraviteľná chyba.

Text a foto: J. PIVOVARČÍK

ČIERNA HORA II

Pohraničné územia sú skoro vžade vo svedomí ťažkých problémov medziiným preto, že ich často obýva národnostne niečané obyvateľstvo. K problémom a podnes do konca nevyriešeným otázkam Spiša a Oravy a žijúcich tam Slovákov patrí o. i. jazyk — slovenčina, najmä jej vyučovanie v školách a uplatňovanie počas bohoslužieb v kostoloch. V demokratickom štáte, v ktorom podľa ústavy všetci obyvatelia sú rovní a majú rovnaké práva, by tieto otázky mali byť riešené demokraticky a mali by slúžiť harmonickému spolunažívaniu a vzájomnému respektovaniu. Ako to však v skutočnosti vyzera po dvoch rokoch budovania demokratického systému v Počesku sa pozorný čitateľ môhol dozvedieť i zo stránok Života.

Ale nie o tom chcem písť. V našich reportérskych potuľkach po Orave a Spiši sme sa rozhodli zvlášť upriamíť pozornosť na školy, v ktorých sa vyučuje slovenčina a ukázať aspoň niektoré z ich problémov, s ktorými sa musia boriť. Dnes niekoľko poznámok o Základnej škole v Čiernej Hore od Jurgovala.

Pripomeňme, že po vojne, od roku 1948 to bola škola so slovenským vyučovacím jazykom. Zrušenie slovenských škôl v šesdesiatych rokoch postihlo túto časť Čiernej Hory až ako inú obec, keďže slovenčina v tejto škole postupne úplne zmizla. Až v roku 1981 znova ožila, najmä zásluhou predsedu miestnej skupiny KSSČaS Sebastiána Mlynarčíka, vtedajšieho predsedu spišského obvodu Spoločnosti Františka Kurnata a súredaktora Života Jána Spernogu, ktorí sa v istú sobotnú popoludnie rozhodli navštobiť krajanských rodičov v Čiernej Hore a urobili si zápis detí na vyučovanie slovenčiny. Šlo im to na požiadanie ľahko. Za niekoľko hodín, bez veľkého presvedčovania, zskali prihlásky 40 žiakov, ktorí sa po priznávaniach slovenčinu začali skutočne učiť. O rok neskôr pribudlo ďalších 8 žiakov.

Samozrejme, začali vyučovanie po mnohomorenej prestreke nebolo ľahko. Chýbali učebnice, gramatiky, čítanky, pravopisné tabuľky, knihy povinného čítania, no a slovenské detské časopisy. Učiteľ nemal metodické priručky a pracovné zošity. Napriek tomu sa vyučovalo pokračovalo.

Dvetedy preto desať rokov a... v čiernochorskej škole sa neveľa zmienilo. Snáď len jedno — slovenčinu sa dnes učí podstatne menej žiakov. Problémy však zostali, ba k starom pribudli nové, najmä to, že čoraz viac ubýva učiteľov slovenčiny, ktorí už odchádzajú do dôchodku. Často niet ich ktorom zastúpiť. Mnohí krajania vzdychajú, že by radi na našich školách uvitali učiteľov zo Slo-

venska, ako pred 40 rokmi, keďže sa na Spiši a Orave začalo slovenské vyučovanie. Vtedajšie učiteľia nielen učili, ale pôsobili aj na kultúrnom poli, najmä v rozvíjajúcej očotníckej hnutia.

Ale vráťme sa do školy v Čiernej Hore. S jej dnešnou situáciou nás oboznámila učiteľka slovenčiny M. Mlynarčíková. V súčasnosti má dve skupiny žiakov navštěvujúcich hodiny materčiny. V menšej, mladšej je šesť žiakov, ktorí majú slovenčinu ako ne-povinný predmet a naďalej sa vyučujú ručinu. Druhá, staršia skupina, pozostávajúca zo 17 žiakov, má slovenčinu ako povinný predmet. Sú to najmä žiaci 8. triedy, ktorí na budúci rok končia školskú dochádzku. Tým vrah, podľa učiteľky, slovenčina v čiernochorskej škole môže opäť zmiznúť, keďže záujem žiakov o tento jazyk klesá.

Ani sa nečudujem, že klesá, keďže sa žiaci k tomu usmerňuje, keďže sa slovenčinu v škole nepropaguje, čo je nepochopiteľné najmä dnes, po zrušení ručiny ako povinného predmetu. Keby sa v škole objektívne vysvetlilo žiakom, ale aj rodičom, že dnes si môžu samostatne a bez prinucovania vyučovať jazyk, ktorý sa chce učiť, keby sa deti

neneútilo, ďalej učiť povinné ručinu, som presvedčená, že by sa prihlásilo veľa záujemcov o slovenčinu. Už sme sa o tom tento rok viackrát presvedčili. V tých školách, kde sa nasilu zavádzalo západný jazyk, napr. nemčinu alebo angličtinu, aj pri nedostatku kvalifikovaného učiteľa, o čom sme už viackrát písali v našom časopise, tam naozaj bolo málo záujemcov o slovenský jazyk. Ostatne, kto chce, môže sa predsa popri slovenčine ako hlavnom jazyku učiť aj iný jazyk. Pouvažujte o tom krajania z Čiernej Hory!

Mohlo by sa zdať, že škola v Čiernej Hore je ako každá iná. A predsa nie je to presne tak. Ako sme sa dozvedeli, skoro treťina žiakov navštěvujúcich túto školu je cigánskeho pôvodu. Preto dobré chŕpem slová učíce, keďže povedala, že sa jej, ale aj iním pedagógom, pracuje s deťmi veľmi ťažko. Rómovia, o ktorých sa vracia, že nevedia žiakom pripútaní na jedno miesto, sú jednako v Čiernej Hore trvalo osídlení, aj keď akosi na okraji. Deti sú zanedbané, ktorým, keďže chceeme, aby boli také ako iné, treba venovať viac pozornosti.

Návšteva školy v Čiernej Hore bola pre mňa veľmi zaujímavá a poučná. Problémov je tu viac, než som spomenula, v tom i ekonomických, ako v celom školstve. Ešte sa k nim vrátime v širšom kontexte.

EVA MATISOVÁ

Učitelia slovenčiny zo Spiša a Oravy a metodička tohto vyučovacieho predmetu Žofia Bogačíková si v októbri t.r. dohovorili stretnutie v Novom Targu, na ktorom si určili podrobny metodický plán svojej práce v školách, v tom aj miesto a termín ukážkových hodín. Jednu z týchto hodín, z ktorej je nás záber, predvedla Mária G. odasíkova z Jurgovala a hospitovala ju riaditeľka miestnej školy mgr. Helena Michaláková. Zúčastnili sa jej učitelia slovenčiny zo škôl v Čiernej Hore I a II a Repiskách I a II. Na snímke: sprava — učiteľka A. Slabýová, zľava — H. Michaláková.

BABYLONSKÉ ZAJATIE PO SLOVENSKY

Peter Anton Hlinka, člen rehole Saleziánov Don Bosca, sa narodil 31.10.1926 vo Vajanské Belej, vyrastal v Považskej Bystrici, gymnázium ukončil v Trnave, dva roky učil, neskôr jeden rok prežil v pracovnom tábore. Do exilu odišiel v lete 1951. Absolvoval štúdium teológie, filozofie a psychológie (Túron, Viedeň, Rím) a prednášal filozofiu v seminároch saleziánskej rehole v Rakúsku, Nemecku a Taliansku. Od roku 1971 pôsobil v Mnichove ako spisovateľ, publicista a dopisovateľ rozhlasových staníc Hlas Ameriky, Slobodná Európa, a Rádio Štefanus. Prednášal v Európe i v zámorií, uverejnili desiatky odborných článkov, stovky článkov a bol editorem asi 30 knižných publikácií.

Medzi jeho najznámejšie práce patria: *Nahraniciach poznania, K sŕčom obzorom* (1968), *Cesty k nekonečnu* (1970), *Ked zavítne rumovisko* (1971), *Svetlo z Lisieux* (1973), *Náboženstvo a náboženskosť* (1972), *Myslitelia a myšlienky* (1977), *Viera veľkých vedcov* (1979), *Ozvena slova* (1. diel 1985, 2. diel 1989), *20+10 Jahre danach* (1978), *Apartheid* (brožúra o situácii cirkvi na Slovensku po Helsinkách, vyšla v 10 jazykoch), *Sila slabých a slabost silných* (1990).

Nás výber je z jednej z posledných kníh dr. Hlinku, z rozsiahlej 296 stranovej práce *Sila slabých a slabost silných*, ktorá je doplnením, rozšírením publikácie *20+10 Jahre danach* (20+10 rokov potom). Spomínaná prvotina vyšla v nemčine a mala 6 vydani v rozličných jazykoch. Sila slabých... už vy-

šla na Slovensku vo vydavateľstve Tatran pre Spolok svätého Vojtecha. Názov 20+10 mal signalizovať rozdielne metódy boja komunistického režimu proti katolíckej cirkvi: v prvom dvadsaťročí po vojne išlo o pokus úplne zlikvidovať cirkev, neskôr sa takтика zmenila — režim sa sústredil na jednotlivcov, ale ani to celkom nevyšlo. Otec Hlinka nechcel napsať historickú prácu o dejinách cirkvi na Slovensku. Jeho cieľom bolo z dostupných (a niekedy veľmi ťažko dostupných) materiálov napsať komentovanú kroniku „odzrkadľujúcu polstoročie babylonského zajatia“. Z toho dôvodu sa sústredil na obdobie po roku 1945. Kým v 50-tých rokoch a v prvej polovici 60-tých rokoch sa správy o prenasledovaní kňazov a veriacich dostávali na Západ pomerne ťažko a zriedkavo (vede dobre vieme, čom to doma hrozilo), materiály z neskoršieho obdobia sú už presnejšie i obsiahlejšie. Isto tu, okrem iných okolností, pôsobilo i echo, akýsi spätný odraz vysielania západných staníc. Tie dviali zastrašené sebavedomie, dodávali vieri, vysvetlovali, čo robí, ako reagovať na rôzne represálie. Ludia žijúci v ostnatej klietke reálneho socializmu sa z éteru dozvedali o občianskych slobodách a základných ľudských právach, ktoré platili v civilizovanom svete, ale im boli upierané. Za to patrí podávanie našim intelektuálom, exulantom, medzi ktorých patria Anton Hlinka, Imrich Kružliak, Jozef Šrámek a mnogí ďalší. Pátraví Hlinkovi chceme povedať Pán Boh zaplatil aj za knihy, ktoré sa onedlho majú objavíť na slovenskom knižnom trhu: *Hlas Ameriky, Mnichov; K sŕčom obzorom, Svetlo z Lisieux, Ozvena slova, Myšlienky a myslitelia*. Na knižnom trhu už je slovenská reedícia knížky *Viera veľkých vedcov*.

MARIÁN SERVÁTKA

oznamované: Bratislava a okolie 4700, Stredoslovenský kraj 8626, Žilina 850, istá obec Nitrianskej diecézy 544, Trenčín a okolie 4191, Nové Zámky a okolie asi 2000 (z toho 1200 od veriacich maďarskej národnosti). Bratislava 10 455, Záhorie 1557, stredné Slovensko 2400. Žitavská dolina 5081, Kysuce asi 4200, okolie Galanty asi 2000, okolie Piešťan asi 3000, okolie Trnavy 1712, Nitra s okolím 2500, Bratislava a okolie 6368, Orava 11 833, Rodina Nepoškvrennej 5358, stredné Slovensko 969, Žilina 8330, Rajecká dolina 6000, Nitra 3600, Trnava a Sereď 3700, Topoľčany 2500, Nové Mesto nad Váhom 800, Dunajská Streda 1000, okolie Nových Zámkov 1100, rôzne obce južného Slovenska 1933, rôzne obce západného Slovenska 8095, Kysuce 2083, Ponitrie 3973, východné Slovensko 7000, Spiš 17 692, Rodina Nepoškvrennej 13 578, okres Považská Bystrica asi 11 200 (tentot posledný údaj bol publikovaný 21. marca).

V Čechách a na Morave trvalo dosť dlho, kým sa akcia rozbehla. Prvý údaj sa objavil 23. januára 72 000 podpisov. 8 februára ich bolo údajne 95 000 a 21. marca 116 000. Ani v jednom prípade nebolo uvedené meno alebo kraj. Prvý údaj bol v skutočnosti „pôži kou“, ktorá sa neskôr „splatiela.“

S narastajúcim počtom podpisov rástla aj nevôle štátnej a bezpečnostných orgánov. Siahli po rozličných opatreniach, aby zastrašili, prípadne znechutnili veriacich. Zamerali sa najmä na zberateľov. Niekoľko prikladov.

V Bratislave v nedeľu 24. januára pred kapucinským kostolom odviedli ozbrojení príslušníci ZNB 17-ročného učnia Luboša Tičho a 22-ročného kuchára Juraja Mešana na mestskú správu VB, kde ich tri hodiny vypočúvali a vzali im hárky asi 350 podpismi. Keď sa chlapci odvolávali na ústavu, príslušník im odvetil, že na Slovensku ústava neplatí. V ten istý deň vzali príslušníci VB po naháňačke aj dve mladé inžinierky, ktoré zberali podpisy pred kostolom Najsvätejšej Trojice. Aj ich vypočúvali a vzali im asi 100 podpisov.

V Kátlovciach (okres Trnava) si predseda MNV predvolať ľud, ktorých podozrieval zo zbieraní podpisov, a žadal, aby mu ich odovzdali. Keď sa odvolavali na petičné právo, odpovedal, že v Klátovciach o petičnom práve rozhoduje on.

Štátna správa sa neprizerala nečinne ani kňazom, ktorí sa „opovázili“ spomenutí podpisov akciu počas bohoslužieb alebo po nich. Kaplán Libor Skripula v nedeľu 17. januára v jezuitskom a vo františkánskom kostole originálnym a vtipným spôsobom vyzval veriacich, aby podporili podpismi petičiu moravských katolíkov. Boli to jeho posledné omše v týchto kostoloch. O zákaz sa postaral tajomník pre veci cirkevné František Szabo — za pomoc kanonika Stefana Záreczkého.

Proti podpisovke vystúpili nielen štátne a bezpečnostné orgány, ale aj niektorí cirkevní predstaviteľia. Bansko bystrický biskup Feranec obtelefonoval všetky dekanaty biskupstva a zakázal kňazom podporovať akciu. Rožňavský kapitulný vikár Belák sa vyhral duchovným svojej diecézy, že tých, čo podporia akciu, suspenduje. Košický vikár Onderko sa v polovici januára obrátil na dekanity listom, v ktorom označil akciu za škodlivú a za dielo „samozvancov“, od ktorého sa ordinárat dištancuje. Na prijatí ordinárov ČSSR federálnym podpredsedom výdy Matejom Lútanom 19. januára Onderko napadol neprítomného kardinála Tomáška — jediný nedostal pozvanie — a vyslovil požiadavku jeho izolácie.

Napiek tomu sa absolútne väčšina kléru pridala na stranu veriacich, či už otvoreným podporovaním akcie alebo tichým súhlasom. Ani pokusy bezpečnostných orgánov o zastrašenie veriacich neboli úspešné, práve napäť, počet podpisov ustavilne stúpal a medzi veriacimi bolo badať solidarity ako azda nikdy predtým. Prejavovala sa okrem iného aj v tom, že mnohí boli ochotní nahraditi zberateľov, ktorým v tom orgány nejakým spôsobom zabránili.

ANTON HLINKA

Sila slabých a slabost silných

Rok 1988 neprinesol nijaké revolučné zmeny. Kabala teda zlyhala. Napriek tomu ho v určitom zmysle možno nazvať rokom prelomovým, i keď nie vďaka glasnosti alebo perestrojke, lež vďaka akciám, ktoré vynesli na povrch to, čo sa za posledných dvadsať rokov v skrylosti a tichosti vyvýalo a dozrievalo. Tieto akcie — udalosti, ktoré „majstri“ hovorého alebo písaného slova pre svoje rozdielne svetonízorové politické, prípadne kultúrne zameranie skôr minimalizovali ako doceňovali — hlboko poznali tento rok a sú investíciami do života celého národa. Ide na prvom mieste o „Bratislavský veľký piatok“ a podpisovú akciu petice moravských katolíkov.

Skupina katolíkov z Moravy koncom decembra 1987 formulovala v 31 bodoch návrhov veriacich na riešenie náboženskej situácie v ČSSR a na ukončenie diskriminácie náboženských angažovaných občanov. Ako základnú požiadavku odkuku cirkvi od štátu, „z ktoréj by vyplývalo, že štát sa nebude miešať do organizácie a činnosti cirkvi“. Ďalšie body sa týkajú vymenovania nových biskupov, seminárov, reholí, vyučovania náboženstva, katolíckych organizácií, tlače, rozhlasu atď.

Kardinal Tomášek už 4. januára podporil túto iniciatívnu listom, v ktorom medziiným napísal, že rozširovanie a podpisovanie peticie je v súlade s ústavou, a priponenul, že „zbabelosť a strach sú nedôstojnej opravdivého kresana“.

Kardinálov list okamžite vyvolal na Slovensku zbieranie podpisov v prospech peticie. Jedným z prvých signatárov bol biskup Ján Chryzostom Korec, ktorý sa na podporu akcie dva dni postil — bez jedla a nápoja,

Veriaci z Oravy sa o kardinálovej výzve dozvedeli 8. januára a v priebehu troch dní zozbierali 4 925 podpisov. Spolu so sprievodným listom, v ktorom medziiným uviedli trpkú skutočnosť, že už 17 rokov ich diecéza nemí biskupa, doručili podpisové hárky kardinálovi Tomáškovi.

15. januára osobitná delegácia veriacich Slovenska odovzdala pražskému arcibiskupovi hárky so 16 393 podpismi z viacerých slovenských krajov. Tomášek bol veľmi dojatý a napriek chorobe zotrval s nimi v srdcennom rozhovore asi hodinu. Viackrát zdôraznil, aké je dôležité „aby bolo počut hlas veriacich“, keď na jeho hlas príslušne štátne orgány nikdy nereagovali.

19. januára odovzdali zástupcovia veriacich z Trnavy a okolia kardinálovi Tomáškovi 13 240 podpisov so sprievodným listom. Kardinál im povedal: „To, čo robíte, je zápasné v knihe vášho života a nikdy to nebude vymazané... Všetkým, ktorí podporili moju výzvu, posielam osobitné požehnanie.“ V ten istý deň odovzdali Tomáškovi i zástupcovia veriacich z Bratislavы 3 588 podpisov, medzi nimi i niekoľko od členov protestantských cirkví.

Na východnom Slovensku sa vo viacerých farnostach konali od 11. do 16. januára v kostoloch modlitby za vyriešenie problémov medzi cirkvou a štátom. Vyvrcholili 17. januára celodennou adoráciou pred Sviatosou oltárnou. Zrejme toto inšpirovalo veriacich k podporeniu peticie; zozbieralo sa asi 62 000 podpisov.

Zo Slovenska pravidelné prichádzali na Západ informacie o rastúcom počte signatárov. Uvádzame ich v takom poradí, ako boli

V prvej polovici februára sa objavil na Slovensku „organizačný“ leták s inštrukciami pre zberačov na zabezpečenie jednotného postupu. Obsahoval šesť pokynov, medzi ním ako zasielal podpisy — buď priamo predsedníctvu vlády, alebo prostredníctvom kardinála Tomáška — a že aktivisti sa navzájom majú informovať o počte. Podpisy sa zbierali poväčšine v kostoloch alebo pred nimi.

Podpisová akcia nebola väčšinou iba čírym zbieraním podpisov. Mala aj hlbokú duchovnú dimeniu, o čom svedčia najmä podpisy získané chorými z Rodiny Nepoškvrnenej, ktorí obetujú svoje utrpenie, ba i životy za rozvoj cirkvi, ďalej verejnú pobožnosť v kostoloch a výzva aktivistov podpisovky k modlitbe a pôstu, ktorou sa obrátili na veriacich na začiatku pôstneho obdobia.

Počet podpisov začal prudko stúpať po marcovej manifestácii v Bratislave. V priebehu troch týždňov sa zozbieralo ďalších asi 200 000 — čo vyvolalo nové útoky režimu. Na podnikových schôdzach a stranických skoleniach sa akcia predstavovala ako proti-socialistická, sleduje sa či už v rámci pripravovanej všetkých majetkov cirkvi, menovanie „protikomunistických biskupov“ a vymknutie sa cirkvi spod kontroly štátu. Pravda, neskôr Rudé právo a ďalšie noviny prekrúcali motivácie akcie, tvrdili, že mnohé podpisy sú falošované a že za celou vecou stojí „nelegálne klérifastické štruktúry podzemnej cirkvi“. Vincent Máťkovský sa v Pravde vyjadril, že akcia iba negatívne ovplyvní rokovania vlády s Vatikánom, a označil ju ako rušivú.

Podpisová akcia vyvolala v susednom Rakúsku vlnu solidarity. Veriaci zo Stajerska začali vo februári zbierať podpisy na podporu podpisovej akcie. Meni asi 600 signatárov publikovali stajerské noviny Kleine Zeitung. Ako prvý dal svoj podpis biskup dr. Franz Žik z St. Pöltenu a majster sveta v lyžovaní, Svajčiar Pirmin Zurbriggen ako prvý prisľubil modlitbu za slovenských a českých katolíkov. K signatárom sa pridali aj potenciálni profesori, docenti a asistenti z univerzity v Grazi. Po bratislavskej marcovej manifestácii stúpol počet podpisov na vyše 10 000 v celom Rakúsku. Podporu podpisovej akcie vyjadriala aj Rakúcka biskupská konferencia.

S požiadavkami náboženskej slobody pre veriacich v Československu sa 21. marca solidarizovala v písomnom vyhlásení aj Nemecká biskupská konferencia a Ústredný výbor nemeckých katolíkov.

Podpisová akcia nebola formálne ukončená. Za jej záver možno považovať listy kardinála Tomáška predsedovi vlády Štrougalovi a veriacim z 23. apríla 1988. V prvom v mene veriacich celej republike žiada zmeneňu postoja štátu k cirkvi, v druhom slubuje veriacim svoju podporu a pomoc a vyzýva ich k angažovanímu kresťanskemu životu. Celkový počet podpisov prevyšil 500 000, z toho vyše 300 000 bolo zo Slovenska.

Podpisová akcia, najväčšia v historii komunistických štátov, vyvolala živú odozvu na celom svete. Hlas Ameriky sledoval celým radom relácií a pozornosť jej venovali i Rádio Slobodná Európa a Vatínsky rozhlas.

Podpisová akcia v určitom zmysle zaskočila tak úrad, ako i bezpečnosť. Kým sa spomínali, bolo už neskoro. V tejto situácii zasiahla viedenská činitelov vatínska delegácia, ktorá pricestovala do Prahy 20. januára na čele s arcibiskupom Colasuonnom na rozhovory s predstaviteľmi československej vlády o vzájomoch medzi štátom a cirkvou, najmä o menovaní nových biskupov. Návrhy vlády boli podľa očakávania pre predstaviteľov Svätej stolice nepriateľné. Rozhovory sa skončili s nulovým v sledkom a prebiehali v „ľadovej“ atmosfére. Členovia vatínskej delegácie navštívili aj Trnavu, aby si v rozhororoch s cirkevnými osobnosťami mohli urobiť bezprostredný obraz o situácii cirkvi. Či a nakoľko mohli nazrieť i ku kulisám, je ľahko odhadnúť. Tam sa toho viac odohrá ako na scéne.

V januári prenikla na Západ správa o prípade 23-ročného Juraja Lomnického z Di-

víak nad Nitricou. Vychovávaný v duchu ateizmu, našiel po návrate zo základnej vojenskej služby viera a stal sa praktizujúcim katolíkom. Jeho rodičia — otec vedúci pracovník v chemických závodoch Wilhelma Piecka v Novákoch, matka učiteľka — s tým nevedeli zmieriť. Skúšali po dobrom i po zlom vrátiť syna na staré chodníčky. Keď sa im to nepodarilo, otec vyhnal Juraja z domu. Nedal mu však ani potom príležitosť. Navítalo ho na pracovisko a dosiahol, aby ho deložovali zo slobodárne, kde si našiel ubytovanie. Koncom roku 1987 ho zaviezol pod zimienkom vyšetroenia na psychiatricku kliniku krajskej nemocnice v Šurianoch pri Martine. Ostatne tam mal tak dlho, kedy sa nezrieckne svojho náboženského prevedenia. Lekárom prikázal, aby bol syn úplne izolovaný. O ďalšom osude Juraja Lomnického neprenikli na verejnosc správy.

2. marca sa konalo odvolacie pojednávanie Okresného súdu v Poprade vo veci zhabania položiek Olgy Kalafutovej z Kežmarku, milosrdnej sestry sv. Vincenta, ktorá v roku 1973 musela odložiť rehoľné rúcho. Príslušníci bezpečnosti jej pri domovej prehliadke 25. septembra 1986 vzali vyše 800 položiek, z toho asi 95% náboženskej literatúry. 7. júla 1987 Okresný súd v Poprade rozhodol vriť jej 129 položiek, ostatok mal zhabať štát. Kalafutová sa odvolaala a Krajský súd v Košiciach rozhodnutie okresného súdu preformoval, aby bolo v konaní zrušené. Verejná zasadnutie v Poprade sa konalo napriek tomu, že Kalafutová nemala možnosť preštudovali predtým spis, najmä tzv. znalecký posudok, ktorý vypracovali „vedeckí pracovníci“ Ustavu marxizmu-leninizmu a vedeckého ateizmu v Prešove Olga Sisáková a Rudolf Dupkala. Súd sa uzniesol na zhabani všetkých položiek okrem už spomínaných 129 a asi 30 ďalších.

V marci dali veriaci presvedčivý dôkaz, že sú schopní a ochotní platiť za svoje presvedčenie aj veľmi vysokú daň.

RNDr. František Mikloško odosial 10. marca Obvodnému národnému výboru Bratislavu 1 doporučený list, v ktorom oznámi, že „25. marca od 18.00 do 18.30 hod. sa uskutoční pokojné verejné zhromaždenie občanov v Bratislave na Hviezdoslavovom námestí pred budovou Slovenského národného divadla. Programom verejného zhromaždenia bude tichá manifestácia občanov za menovanie katolíckych biskupov pre uprístodnené diecézy na Slovensku podľa rozhodnutia Svätého otca, za úplnú náboženskú slobodu a za úplné dodržiavanie ľudských práv v ČSSR. Predpokladá sa, že účastníci zhromaždenia vyjadria svoj súhlas s programom zhromaždenia držaním horiacich sviečok. Uskutočnenie verejného zhromaždenia sa opiera o článok 28 ústavy a o § 6 zákona číslo 68/1951 Zbierky o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach.“

O niekoľko dní sa v kostoloch v Bratislave a na okoli objavili vývesky, vyzývajúce k účasti na manifestácii.

Správa prešla aj západnými oznamovacími prostriedkami a neostala bez odozvy. Rakúska sekcia organizácie „Christian Solidarity International“ sa rozhodla solidarizovať sa so slovenskými veriacimi podobnou tichou manifestáciou so sviečkami 25. marca od 18.00 do 18.30 vo Wolfstali, najbližšej rakúskej obci smerom na Bratislavu. Aj talianske katolícke hnutie mládeže Communione e Liberazione sa rozhodlo pre isté pred budovou česko-slovenského vyslanectva v Ríme. Rakúcka biskupská konferencia vo vyhlásení z 23. marca pozdravila pokojnú akciu slovenských veriacich.

21. marca sa dr. Mikloško po druhýkrát obrátil listom na Obvodný národný výbor Bratislava 1, aby mu oznámi, že verejné zhromaždenie sa napriek zákazu bude konať v stanovenom čase a na stanovenom mieste. Argument, ktorým národný výbor zdôvodňoval zákaz, že totiž niekoľko jednotlivcov nebude schopených zabezpečiť poriadok a disciplínu, Mikloško vyvrátil poukazom na stácisové pôute v posledných rokoch, ktoré vždy prebehli bez incidentov. Okrem toho uviedol, že zákaz zhromaždenia porušuje člá-

nok 28 ústavy, ktorý zaručuje slobodu poľičných sprievodov a manifestácií.

Státne a stranické orgány rozbehli všeobecné akcie na odradenie a odstraňenie od účasti na manifestácii. Tlač, rozhlas a televízia sa pokúšali zaskočiť veriacich. Bratislavský rozhlas 23. marca ráno vysielal nepravidľivú správu, že Zbor ordinárov Slovenska odsúdil v uznesení manifestáciu. Máťkovský sa v rozhlase vyjadril, že akciu organizuje Svetový kongres Slovákov prostredníctvom dr. Miklošku. Kanonik Stefan Záreczky, správca bratislavskej farnosti Najsvätejšej Trojice a tlačový tajomník Pacem in terris, v televíznom rozhlasom vysúpenom medzi iným povedal, že ktorí odvádzajú pozornosť veriacich od tripiaceho Krista a bohoslužieb tým, že ich láka na manifestáciu.

Úrady sa usilovali predovšetkým dosiahať, aby sa na manifestácii nezúčastnila mládež. Poslucháči všetkých škôl v Bratislave dostali na piatok 25. marca tzv. rektorské volno a robili sa na nich nátlak, aby odcestovali domov. Z tohto dôvodu boli niektoré vysokoškolské a stredoškolské internaty už vo štvrtok večer zatvorené. Na mimoriadnych stranických schôdzach sa profesorom priznávalo, aby študentov odvádzali od účasti na manifestácii. Vedenie Vysokej školy ekonomickej naradilo na piatok o 18.00 povinné mimoriadne schôdzky v jednotlivých ročníkoch a krúžkoch. Riadiťelia bratislavských gymnázií sa v školskom rozhlase vyhrali bezodkladným vylúčením študentom, ktorí budú v piatok večer pristihnutí v centre mesta, bez ohľadu na to, či sa zúčastnili manifestácie alebo nie.

Patrenia neminali ani seminár. Bohoslovci dostali rozkaz už vo štvrtok opustiť Bratislavu. Zatrávanie a tlak na veriacich prebiehal aj na pracoviskách. Mnohí — zo strachu o existenciu — sa vyslovili, že na manifestáciu nepôjdú, ale že s nou sympatizujú a budú sa v tom čase modliť. Viacerí angažovaní veriaci dostali na piatok večer mimoriadne smeny a služby.

Masovokomunikačné prostriedky a horúčkovité opatrenia stranických orgánov ako aj vedenia podnikov a škôl nechali upozorniť širokú verejnosť na pripravovanú manifestáciu. Stala sa tímou čísla jeden. Aj mnohí nekatoči sa vyslovili, že pridú na Hviezdoslavovo námestie so sviečkou. Dokonca i ľudia, ktorí m boli náboženstvo a verejná hostajnosť, začali o ne javi seriózny záujem a schvávali odvahu veriacich.

Najhorúčkovejšie protiopatrenia robili bezpečnostné orgány: mimoriadne kontroly áut a autobusov po celom Slovensku už niekoľko dní pred manifestáciou; predvolávanie, resp. návštevy angažovaných laikov, vyhľásky, že ich zadávajú, ak v piatok opustia byt; sledovanie, legitimovanie mladých ľudí pred budovou SND; demonštrácia moci — kolóna pozostávajúca z vodných diel, obrnených transportorov, policajných áut a autobusov s príslušníkmi špeciálneho pohotovostného pluku ZNB pre SSR z Pezinaka; nácvik použitia vodných diel na bratislavskom letisku.

Už v stredu ráno sa konali na riaditeľstvách bratislavských nemocníc mimoriadne porady, kde sa rozdelili služby na piatok večer a sobotu ráno. Lekári boli upozornení na možné obeť na zdraví, ba i životoch. Musela byt uvoľnená určitá kapacita lôžok a zabezpečené opatrenia na hospitalizáciu aj prípadne ľudí ranených.

Prípravy proti manifestácii vyvrcholili 25. marca. Pojarnici — aj dobrovoľní — mali ceľ deň pohotovosť prvého stupňa. V centre mesta boli pripravené striekaky a vodné delá. Domy okolo Hviezdoslavovho námestia obsadili príslušníci bezpečnosti. Predstavenie v SND sa nekonalo. Námestie bolo od rána zaplnené príslušníkmi bezpečnosti v uniformách i v civile. Prišli aj posily z iných miest. V okolitých uliciach stáli od obeda pripravení tzv. žlté antony.

Tesne pred začiatkom manifestácie prechádzalo popri chodníkoch policajné auto so silným reflektorm a muž s kamerou filmoval udalosti. Iní príslušníci bezpečnosti filmovali okolie okolitých budov, či z nich niekto nefotografuje.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ZO ZASADANIA PREDSEDNÍCTVA ÚV KSSČaS

V súdne na eje Spoločnosti v Krakove sa 2. októbra t.r. konalo zasadanie predsedníctva ústredného výboru, ktoré viedol predsedu ÚV Eugen Mišinec. Bolo venované aktuálnej činnosti Spoločnosti a bežným organizačným otázkam.

Účastníci zasadania si vypočuli správu tajomníka ÚV Eudomra Molitorisa o činnosti ÚV v poslednom období. Zdôrazňovalo sa v nej o.i., že v niektorých polských denníkoch a časopisoch sa stupňujú útoky proti našej Spoločnosti a jej činiteľom, medzi iným v kontexte návštavy premiéra Slovenskej republiky v Čiernej Hore, čo okrem protestnej nôty bude mať dozvuky aj na súde. S veľkou spokojnosťou prijalo predsedníctvo ÚV správu, že po dlhom období očakávania boli konečne do Krakova dopravené tlačiarenské stroje v hodnote 1,7 mil. Kčs, ktoré pre našu Spoločnosť schválila vláda Slovenskej republiky. Stroje doplnené ďalším zariadením budú tvoriť základ budúcej tlačiarne KSSČaS. V súvislosti s tým predsedníctvo ÚV schválilo uznesenie o výstavbe haly pre tlačiareň, čo by v budúcnosti umožnilo nie len tlačiť v nej Život, ale všeobecne začať samostatnú vydavateľskú činnosť. Zároveň začala oprava domu, kúpeného na jar t.r., kam sa po jej dokončení presťahuje sídlo ÚV našej Spoločnosti. V snahe zabezpečiť nevyhnutné prostriedky na údržbu domu, predsedníctvo rozhodlo prenajať časť miestnosti súkromným firmám. Je potešiteľné, že hospodársku činnosť začal vyvíjať i obvodný výbor KSSČaS v Zelove, ktorý vzal do prenajmu miestne kino a hodlá ho využiť i na iné podujatia. V súvislosti s tým predsedníctvo rozhodlo poskytnúť zelovskému obvodu dočasné finančné pomoc.

V ďalšej časti zasadania sa predsedníctvo oboznámilo s otáz-

kou krajanských študentov na stredných, odborných, a vysokých školach na Slovensku, ako aj s aktuálnymi problémami, najmä finančným charakterom, s ktorými prijatie do škôl všetkých zainteresovaných uchádzalo. Okrem toho predsedníctvo určilo zloženie delegácie pozvanéj do Bratislavu na ustavujúcu schôdzku Spolku priateľov Slovenska v Poľsku a v súvislosti s podstatným obmedzením tohorečných dotácií z ministerstva kultúry a umenia, rozhodlo dočasne zredukovať niektoré úvazky pracovníkov Spoločnosti.

J.S.

NAŠI JUBILANTI

Minulý mesiac, 21. novembra t.r. sa manželia Mária a Vojtech Holovoci z Lapčany dožili významného životného jubilea. Oslávili striebornú svadbu, čiže 25. výročie sloboda. Pripomeňme, že jubilanti sú dlhoročními členmi našej Spoločnosti a krajanka Mária jednou z popredných aktivistiek, ktorá od r. 1983 vykonáva funkciu predsedníctky miestnej skupiny KSSČaS v Lapčanke. Podrobnejšie sa k rodine oslavencov vrátim v nasledujúcom čísle Života.

Manželom Holovovcom srdceňne blahoželáme.

REDAKCIÁ

HARKABUZ

Aby sa dalo žiť, treba nanovať život. Vládu totalitného režimu sme pocítili aj my, na viedku, kde tajomník strany bol všetkým, nikto nemal právo mu odpovedať, ani vyslovil vlastnú mienku. Obyvatelia Harkabuza to zakúsili na vlastnej koži. Malí sme možnosť vybudovať v obci zdravotné stredisko; boli na to peniaze, ale pre rozpor stranických orgánov s obyvateľmi Harkabuza, Podsrnia a Bukowiny nás z toho nevyšlo. Obyvatelia

Pri príležitosti 150. výročia narodenia vynikajúceho českého skladateľa Bedřicha Smetanu sa v Česko-slovenskom kultúrnom a informačnom stredisku vo Varíave uskutočnil pekný koncert, na ktorom vystúpila sólistka varšavského Veľkého divadla, mezzosopranička Anna Vrňovi. Tato znamenitá umelecká sympatička nášho krajanského hnutia a časopisu Život, zaspievala na koncerte cyklus Dvořákých Biblických piesní (o.i. Slyš, ó Bože, Pírek Babylonských, Zp' vejte Hospodinu p'seň novou), a niekoľko Cigánskych melódii odmenených bývalým aplauzom. Foto K. Wojciechowski.

Podsrnia povedali, že nebudú budovať pre tajomníka. Harkabuzania chceli budovať stredisko spolu s hasičskou remízou, čo by podľa nich znalo stavebné náklady a neskôr i náklady na údržbu stavby. Avšak miestne orgány s tým rozhodne nesúhlasili a tak peniaze prepadli a my na alej nemáme ani zdravotné stredisko ani remízu.

Další príklad, aj keď menej dôležitý. Nás súbor Ostrisovania pôsobiaci pri miestnej skupine na eje Spoločnosti sa dohodol s bývalým riaditeľom Gminného kultúrneho strediska v Rabe Wyžnej p. Klamerusom na výstavbe regionálneho domu v Harkabuze, ktorého čas by bola určená na múzeum a čas pre súbor. V susednom Podsrni bol pre tento cieľ kúpený pekný drevený dom, vybudovaný v roku 1920 v oravskom slohu. Naša miestna skupina v Harkabuze pripravila preň stavebný pozemok nedaleko starého cintorína, vedľa ktorého stála už pamiatková zvonica. Všetko by tvorilo harmonický architektonický celok. Vec sa však nedalo vybaviť, keďže podľa niektorých obyvateľov by to vraj narušovalo pokoj zosnulých.

Tajomník chcel umiestniť stavbu neďaleko svojho domu. My sme s tým nemohli súhlasiť, keďže najviac krajanov býva neďaleko miesta, ktoré sme navrhovali. Pre tajomníka to bol slabý dôvod, a tak stavbu zastavil. Po dlhom čase čakania, keď sa stavebné materiály začali ničiť, s našim súhlasom boli neskôr odovzdané športovému klubu v Rabe Wyžnej.

Treťou otázkou bola kúpa hasičského automobilu v Harkabuze. Keď sme súm súm sa ho len naprosili, nikt nepomohlo. Teraz, keďže sa zmenil systém a zábavili sme moci tvrdohlavých, naša prosba bola vypočítaná a hasičský automobil už máme.

Touto cestou chcel by som srdečne po "akova" v mene obyvateľov obce a hasičov náčmu výjtovi p. Kaleciakovi a predsedovi Gminnej rady p. Siarkovi, ako aj predsedovi Gminnej správy OSP v Rabe Wyžnej. 29. júla t.r. bol hasičský automobil za účasti obyvateľov a hasičských jednotiek z Raby Wyžnej, Rokicin, Oravky a Podsrna posvätený a odovzdaný do užívania.

Naša miestna skupina má teraz veľmi dobré vzťahy s radou kultúry v Rabe Wyžnej. Dostali sme dotčiu na nákup 10 klobúkov, ktoré sme veľmi potrebovali pre našu súbor. Činno sa zúčastňujeme rôznych gminných podujatí, medzi iným naša kapela vystupila na dočinkách v Skawie a na sviatku pozie v Bukownie-sídlišku.

FRANTIŠEK HARKABUZ

AUTOBUSOVÉ SPOJENIE SO SLOVENSKOM

21. októbra t.r. bola uvedená do prevádzky nová turistická autobusová linka NOVÝ TARG — DOLNÝ KUBÍN a späť. Poľskí občania cestujúci do Česko-Slovenska môžu teraz nástupiť do

6.30 hod. na autobus v Novom Targu a o 8.00 hod. sa ocitnú v Dolnom Kubíne. Spiatočná cesta z Dolného Kubína je o 14.00 hod. a prichod do Nového Targu o 16.00 hod. Podobný spôsob cestovania majú aj česko-slovenskí občania navštěvující Poľskú republiku. Predpokladaná cena cestovného lístka v jednom smere je 17 tis. zlottedov a možno ho vykupiť už dva tyždne pred plánovanou cestou.

Poznamenajme, že autobusy majú zastávku aj v Jablonke, čo je veľkou výhodou pre našich oravských krajanov. Teraz stačí len platný cestovný pas a môžeme kedykoľvek navštěvovať starú vlasť.

Ako nás informovalo vedenie autobusovej stanice v Novom Targu, predpokladá sa otvorenie aj ďalších medzinárodných autobusových spojení. Možno aj Nový Targ — Poprad. Nato, aby sa to stalo, treba však získať súhlas ministerstva dopravy.

JOZEF SPIŠIAK

NAŠI ŠTUDENTI PÍŠU

PEKNÁ TRADÍCIA

Prázdiny sa nám už pominuli, začal sa nový školský rok a z ním spojený študentský život, plný radostných dobrodružstiev, rôznych výmyslov, ale aj mladého elánu. Ako sa asi cití prvák na novej škole? Určite mi plne vrecká strachu: ako to len na novej škole bude? Jedno je však isté — stretnie sa s novými tvárami, žiakmi, priateľmi, ale aj prísnymi pedagógmi. V prípade našej školy na prváčika čaká aj slávostné posavanie na študenta. Je to zároveň prijatie do študentského cechu. Túto proceduru musí prejsť každý prvák Strednej pedagogickej školy v Levoči.

Máme pekný septembrový deň, Naša trieda (III. A) sa starostlivo pripravovala na imatrikulačnú slávnosť. Začalo to tak: Zaškrípalu pancierové dvere stredovekej budovy internátu. Z polosedej tmy vychídzla povestná Levočská biela paní a za ňou kráča váženým a vznešeným krokom obecný richtér s pomocníkmi. Prísný dozor nad prvákmi má hrôzostrašná bytosť — striga. Študentský sprievod užavárať roz hrane a vesele tváre tretiačok. Levočou sa ozývajú krasné slovenské piesne. Pekný spev a farebné študentske obliečené príťahujú pozornosť a obdiv náhodných divákov. Staré levočské domy akoby nám chceli povedať — oj študenti, študenti, stíle ste rovnakí. Pomaličky sa blížime k povestnej levočskej kletke hanby, kde sa má naša slávnosť konáť.

Pred vyplňaných a zmätencích prvákov predstupuje obecný richtér. Poučuje ich, ako sa majú spravovať a hlavne dodržiavať svätej školskej príkazy a zikazy. Zároveň upozorňuje na účtu k starším — profesorom, výchovávateľom a starším žiačkam a spolu-

žiačkám. Richtár sa prídržiava študentskeho dekrétu.

Bliží sa kulminačný bod študentskej tradície — pasovanie. Povestná Biela paní rozhodným gestom privoláva trasúce sa

Pasovanie do študentského cechu.

prváčky. Pasovaná prichádza k richtárovi a kľakne si na kolenná. Predtým však ako sa to stane, musí sa podrobii maličkej skúške, ochutnať študentskú polievku, ktorú pripravila podľa špeciálneho receptu III.A. Je prípravená z vody, zemiakov, hrašku, škorice, zubnej pasty, cukru a ďalších zložiek. Stoj za okoštovanie. Potom už richtár vysloví predpísanú formulku „Pasujem to ucho do študentského cechu.“ Tým sa prváčka dostáva do študentského veselého života. Aby však študentské ucho nezabudlo na jednotlivé body dekrétu, striha ho pohladka pre v strahu drenou varechou. Sľub dodržiavania dekrétu musí potvrdiť pohozkáním ruky Levočskej bielej pani, ktorá otvara dvere iba skutočnym a smelým študentkam. A to je koniec slávnosti. Odchádza sa so spevom, treba tento deň ešte osláviť.

Študentská tradícia nezanikne. Toto slávnosťou sme získali nových pokračovateľov nášho starobylého zvyku.

M. PIVOVARČÍKOVÁ
G. SCHOLTZOVÁ

Z DEJÍN KACVÍNSKÉHO URBÁRU

Kedysi chodil k nám Sväto-vuješský kalendár, v ktorom som, ešte ako malý chlapec, výčítal a dodnes zapamätal veľmi mûdre heslo: Kto počtu, ten gazduje. Toto heslo nabádajúce k mûdremu gazdovaniu, dalo by sa povedať s ceruzkou v ruke, mi prišlo na um v súvislosti s kacvinskym urbárom, v ktorom sa hospodári a hospodári aj dnes práve naopak.

Urbári, ako pozostatok rakúsko-uhorského systému vlastníctva, sa zachovali na Spiši a Orave podnes. U nás k urbárskemu

majetku patrilo trochu pozemkov, niekoľko budov, ale predevšetkým lesy, ktorých pred komisiou bolo asi 550 ha. Majiteľmi bola len časť obyvateľov obce, ktorí mali v urbáre t.z. diely a boli povinní preň odpracovať určitý počet dní, aby bol urbársky majetok riadne obhospodárený. Urbársky spolok má svoje stanovy a spravovaním majetku sa zaobera urbársky výbor zvolený na členskej schôdzke, ktorý sa pred členmi musí rozpočítať s svojej činnosti.

Podľa stanov získ sa má deliť medzi členov a len s ich súhlasom môže byť časť zisku určená na celoobecné ciele, napr. na opravy obecných budov a pod. Obyvatelia si na túto formu pomoci už zvykli, no niektorí — mám na mysli tých, čo nie sú členmi — to pokladajú priam za povinnosť. Bolo to vidno často na urbárskej schôdzke, kde prekričali členov-vlastníkov a nárokovali si pomoc či peniaze z urbáru na rôzne, neraz nezmyselné ciele, nezabúdajúc pritom na vlastné záujmy. A darilo sa im, hoci výbor a revízna komisia by to nemali dovoli.

Teraz prejdem k spomínamej nehospodárnosti v našom urbáre. Mám už vyše 60 rokov a začal som toho dosť. Ako mnohí vedia, po druhej svetovej vojne nastalo obdobie totalitného režimu, ktorý hľásal, že buduje vyspelú socialistickú spoločnosť a usiluje sa o rýchly civilizačný pokrok. V skutočnosti to vyzeralo tak, že keď obec chcela dosiať nejakú dotáciu, musela splniť určité podmienky: predovšetkým založiť družstvo a plniť kontingenty. Aj Kacvín sa chcel civilizovať — elektrifikovať obec, no keďže družstva nezaložili a len plnil kontingenty — bol odmiestnutý. Susedná Nedeca mala družstvo, aj keď malé, preto bola elektrifikovaná oveľa skôr. Počas administratívne orgány zmениli svoj postoj a povolili pripojenie obce do štátnej energetickej siete, ale pod podmienkou, že to urobí hospodárskym systémom, teda za peniaze.

Teraz sa iniciatívy chopili spomínaní krikľuni spoza urbárskeho spolku. Aby si chránili vlastné vrecká pomysleli na urbár ako nevyčerpatelný zdroj peňazí. Na obecnej schôdzke peknými súbmi obalamutili všetkých a spôsobili, že urbársky spolok schválil uznesenie o predaji 800 kubických metrov dreva na nákup potrebných materiálov a zariadení pre elektrifikáciu. Pre tých kombinátorov nastali teraz zlaté časy. Na li „vhodného“ kupca na drevo a získali i na faktúrovani zvážania a skladovania dreva. Potom vyhľadali „bratskú“ firmu kdesi v Krakove, ktorá mala dodať potrebný materiál pre elektrifikáciu. Aký to bol materiál, sa ľudia dozvedeli až o päť rokov. Treba poznámať, že s elektrifikáciou začali od konca. Namiesto toho, aby sa starali najprv o pripojenie obce k štátnej sieti a budovali vedenie vysokého napäcia, začali robiť v prvom rade elektrické inštalácie v jednotlivých domoch, samozrejme najprv vo svojich. Pochopite ne peniaze za inštalácie dnes urbáru nevratiť.

Potom si to „elektrifikáči“, keď už mali doma in-

štáliu hotovú, vymysleli ďalší vec: vraj treba objednať, no a zaplatiť, dokumentáciu vedenia vysokého napäcia. Do Kacvína aj prišiel akýsi „vedúci“ s veľkou knihou a ľudia uverili, že to bola dokumentácia. Robili, kopali jamy pre stĺpy a vykonávali ďalšie práce. Skončili sa však peniaze a tak ďalším balamutným súbmi vymohli na urbárskom spolku predaj novej partie dreva, tentoraz 400 metrov kubických. A opäť sa hospodáralo po starom. Nevedli sa účty, material sa rozkradal (istej noci zmizlo zariadenie v hodnote 20.000 zl, čo bolo na vtedajšie časy veľa) a tak dodnes sa z toho nerospodávali. Bola súčasť zvolená revízna komisia, tak i „papierová“, čo nič neurobila.

Teraz si tí „elektrifikáči“ vymysleli novú vec. Oznamili občanom, že Kacvín nemožno teraz pripojiť do štátnej siete, lebo vraj podľa štátneho plánu má sa to uskutočniť až o 10 rokov. V súvislosti s tým prišli na nový nápad, ako si naplniť vrecká. Tu krátko vysvetlenie. Grófi z Nedeca zámku mali oddíl v Kacvíne isté pozemky a dva mlyny aj s pláni — vyšný a nižný. Oba po prvej svetovej vojne boli v prenajme. Nižný sa zachoval podnes, kým vyšný len do druhej svetovej vojny, keď hrádzu zobraťa voda a po mlyne zostal len prázdný pozemok. A tu opäť zasiaholi naši kombinátori. Na obecnej schôdzke návrhli, že vraj našli vhodného mlynára, ktorý zoženie všetky potrebné zariadenia a stroje pre mlyn a plánu, len mu treba vybudovať hrádzu na rieke (vysokú viac ako 10 m). Aby získali drevo a peniaze na stavbu — opäť našli do urbárskeho lesa. Kacvínania hrádzu postavili, ale „mlynár“ sklamal, stroje nezohnal, zmizol a niet ho do dnešného dňa.

Keďže elektrifikácia v Kacvíne (zapojenie do štátnej siete) sa nepohla z miesta, spomínaní „uderníci“ vymysleli nový plán — treba vraj kúpiť dynamo, samozrejme za peniaze z urbáru, a obec si bude samostatne vyrábať elektrinu. No tentoraz urbársky spolok povedal svoje nie. Vedľa trikrát na ich návrh predal obrovské množstvo dreva a získané peniaze vyleli na výrobu — v ich prospech. Na obecnej schôdzke bol zvolený nový výbor pre elektrifikáciu, ktorý sa aktivne pustil do práce. Dohadol sa so Správou pohraničnej ochrany a spoločne podnikli kroky pre získanie nového materiálu a podarilo sa im to aj bez finančných prostriedkov. Práce rýchlo napredovali a zanedlho bola obec pripojená do štátnej siete.

Hovorí sa, že lož má krátke nohy. Čoskoro vylievojajú, čo ti „elektrifikáči“ odborníci a najväčší kacvinskí krikľuni napáchali. Vysvitlo, že materiál, ktorý nakúpili, sa výbec pre elektrifikáciu nehodil a nikdy neboli použitý. Preto nový výbor pre elektrifikáciu organizoval licitáciu a za miserné peniaze rozpredal to, čo ešte ležalo na skla. Straty boli obrovské. Ľudia boli nespokojní, preto na schôdzke urbárskeho spolku bola zvolená komisia, ktorá mala preskúmať, ako predošlý elektrifikáči výbor hospodáril s peniazami.

mi spolku. Bol som členom tejto komisie, ktorá mala pred sebou ažkú, priam neuskutočnenú úlohu. Výbor totiž neviedol riadne účtovníctvo, neboli rozpočítavané služobné cesty, za ktoré sa platilo, chýbali doklady a peniaze z predaja dreva neboli uložené v banke, lebo ich — ako sa dnes povie — sprivatizovali. Preli z jedného vrecka do druhého. Komisia výsledky svojho vyšetrovania zahrnula v zápisníci, ktorý predstavíme nabudúce.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE
ANTON PIVOVARCIK

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 18. augusta 1991 zomrela v Novej Belej vo veku 69 rokov krajanka

MÁRIA KURNÁTOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnom členkou Miestnej skupiny v Novej Belej. Odišla od nás dobrá krajanka, vzorná matka a babička.

Cest jej pamiatke!

* * *
Dňa 18. septembra 1991 vo veku 49 rokov nás na výde opustila krajanka

ANNA LOJEKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnom členkou našej Spoločnosti a čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka.

Cest jej pamiatke!

MS KSSČaS
v Novej Belej

* * *
Dňa 27. septembra 1991 vo veku 67 rokov zomrel v Podhradí krajana

EUGÉN GLOVIAK

Zosnulý bol dlhoročný členom našej Spoločnosti a horlivým propagátorom Života. Odišiel od nás na výde dobrý kraján, vzorný otec a starý otec. Rodine zosnulého vyjadrujeme hlubokú sústrast.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSČaS v Podhradí

* * *
Dňa 6. októbra 1991 umrel v Harkabuze vo veku 73 rokov krajana

VLADISLAV KARVACKA

Zosnulý, odbojár druhej svetovej vojny, viackrát vyznamenaný za udalnosť, bol dlhoročným členom Spoločnosti a členom našej kapely Ostrisovania. Odišiel od nás vzorný kraján a dobrý človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSČaS
v Harkabuze

Polievka

Putuje Pán Ježiš so svätým Petrom, putujú od rána do večera, a neskoro večer prichádzajú do dediny a na nocľah sa poberajú do najchudobnejej chalúpky.

Ale Peter je nespokojný, nuž vraví svojmu Majstrovi:

— Nie, Pane, poďme radšej k bohatému gazdovi, tam nás skôr niečim ponúknou.

— Keď chceš, choď sám. Ja fa počkám na lavičke pred touto chudobnou chalúpkou.

Nateňený Peter ide k najbohatšiemu gazdovi a myslí si:

— Bohatý gazda má všetko dosť, iste nám dá dobrý nocľah a k nemu i dobrú večeru!

Klope na dvore, otvára mu gazdiná, ale keď vidí chudobného pôtnika, nechce ho pustiť dnu a kričí naňho:

— Nemáme miesta pre žobrákov, nenavarila som pre tulákov!

Lúto je Petrovi, že ho tak nepekné odbavili, poberá sa do ďalších bohatých domov, ale všade ho vitajú rovnako.

Namrzený sa vracia k Pánu Ježišovi, ale Pán Ježiš sa usmieva a vraví mu:

— Poď, Peter, skúsime šťastie v tejto chalúpke!

Vchádzajú do izby, kde sedí chudobná vdova s deťmi pri večeri. Na všetkom vidno veľkú chudobu a Peter húta:

— Darmo ideme, tu sami nič nemajú, a keď nič nemajú, ani nam nič dajú.

Pán Ježiš prosí o nocľah. Gazdiná ich milo víta, ba núka im aj teplú večeru:

— Vitajte, mili pôtnici, vitajte! Ak ma neohrdíte, vŕačne vás prenocojem, ak sa aj s málom uspokojujte, vŕačne vám dám, čo mám.

Nuž sadajú si za stôl a gazdiná im nesie polievku:

— Odpusť mi, že som ju iba trochu omastila, ale viac masti už nemáme.

Pán Ježiš dakuje za polievku a šepká Petrovi:

— Peter, može porátať mastné očká na polievke, aby sme vedeli, ako sa máme odmeniť!

Peter ráta, počita — a bolo ich presne šesťdesiat!

A hneď odrátajú na stôl šesťdesiat dukátov, za každé oko na polievke jeden.

Chudera vdova od radosti ani nevie, ako ich ešte obslužiť, ustieľa im teda na teplom prapecku a ráno hneď na svite beží k najbohatšiemu gazdovi kúpiť mlieko, aby svojim nocľažníkom pripravila chutné raňajky.

Bohatá gazdiná sa vyzveda, načo jej je mlieko a keď jej vdova vyzpráva, čo sa udialo, bohatá gazdiná sa hnevá sama na sebe, že pôtnikov včera odohnala a vraví:

— Čo sa budeš unúvať, pošli ich ku mne, ja mám všetkého hojnoscť, ja im ľahšie uvarím dobré raňajky ako ty!

Vdova odkáže pôtnikom, že ich bohatá gazdiná volá na raňajky a Pán Ježiš pristáva:

— Dobré, keď nás volá, pôjdeme ta.

Gazdiná ich v ta, ako najlepšie vie a núka im takú mastnú polievku, že na misce vidno len jedno oko, jedno-jediné mastné koleso.

— Keď za nemastnú polievku zaplatili kopu dukátov, ktože vie, koľko mi dajú za mastnú? — myslí si gazdiná, vychádza z kuchyne a načítava za dverami.

Pán Ježiš dobre vie, že gazdiná počúva či ju budú chváliť, nuž nahlas vraví Petrovi:

— Peter, može porátať mastné oká na polievke, aby sme vedeli, ako sa máme odmeniť!

Peter ani rátat nemusí, hneď vraví:

— Hm, Pane, to je ľahká vec, veď na celej polievke je iba jedno oko.

— Keď jedno, tak jedno, necháme gázdienej dukát ako odmenu.

— Ale, Pane, dajme jej aspoň toko ako chudobnej vdove, lebo aj ona nás milo privítala a jej polievka je lepšia ako včerajsia.

— Mýliš sa, Peter, mne včerajsia chutila lepšie ako dnešná, lebo chudobna vdova ju omastila poslednou štipkou masti, dala nám ju z vŕačného srdca a nečakala odmenu. Bohatá gazdiná nás len preto ponúkla, aby dostala ďač viac peňazí, preto si nezaslúži odmenu. Len tomu, kto zo svojho vŕačne dá, Pán Boh sto ráz viac nadeli!

Gazdiná počúva za dverami, ale radšej by nepočúvala, lebo sa hanbi za svoju skúposť, za svoju lakomosť.

Pôtnici jej pekne d'akujú, odchádzajú a Pán Ježiš jej predsa necháva na stole aspoň jeden dukát, aby nepovedala, že majú paňazí, a jednako sa chceli najest zadarmo.

VESELO SO ŽIVOTOM

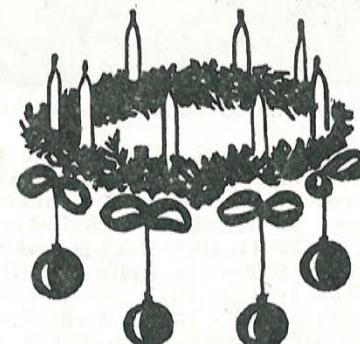
— Vidiš, synček, lastovička nesie v zobáčiku slamku. Co myslíš, načo ju potrebuje?

— Iste na coca colu.

Pýta sa otec Jožka:

— Preto si si nalepil do žiackej knižky moju fotografiu?

— Pani učiteľka včera povedala, že by rada videla toho chytráka, čo mi piše domáce úlohy...

ČO JE TO?

Urobí bububu na špinku a potom urobí bublinku.
Co je to?

(oldym)

Sveti mesiac zlaty nenápadne, pokým do bruška ti nezapadne.
Co je to?

(nánaB)

NAŠA FOTOHÁDANKA

lej, Lucia Molitorisová z Kacvínna a Aneta Martinčáková z Jurčova.

Na ďalšej snímke predstavuje známu americkú filmovú a televíznu herečku. Na ďalších obrazovkách sme ju obdivovali o. i. v detektívnom seriáli, ktorý v po skom preklade mal názov Aniolki Charliego (Anjeliky Charlieho). Hrala i takých filmoch ako: Muž, ktorý sa mi píčí, Saturn 3, Bohatý chudobík, Opálenina a pod. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 401/91 sme uverejnili snímku známeho kulturistu a dnes filmového herca Arnoloda Schwarzeneggera. Knihy vyzrebovali: Jadviga Grelková z Jablonky, Katarina Kubová z Durína, Andrej Bizub z Krempáčov, Alžbeta Bednáriková a Jaromír Lojek z Novej Be-

FINALISTI ME

Poznáme už finalistov futbalových majstrovstiev Európy, ktoré sa budú konať na budúci rok vo Švédsku. Sú to tímy: Švédská, ZSSR, Francúzska, Juhoslávia, Anglicka, Škótska, Nemecka a Holandska. Dá sa povedať, že sú to v súčasnosti najsilnejie európske mužstvá, aj keď niekoľko — donedávna zaraďovaných k najlepším — medzi nimi chýba. Chýbajú predovšetkým Taliani, majstri sveta, ktorí však počas celých kvalifikácií hrali slabovo. Do finále, žiaľ, nepostúpili futbalisti Česko-Slovenska, ale v skupine so znamenite hrajúcim Francúzskom, ktoré nestratilo ani bod, nemali veľké šance. Neúspešní ani poľskí futbalisti, ktorí v svojej kvalifikácii skupine dokázali vyhrať len s Tureckom a

obsadili napokon až tretie miesto za Anglickom a Švédskom. Lepšie sa im vodilo v kvalifikáciach olympijských mužstiev, postúpili suverénne.

To je pro medvídka

Medvídek panda seděl pod vánocným stromkem a rozdával dárky. „To je pro mámu!“ křičel medvídek.

„Copak to bude?“ hádala paní medvídková. A byla to kuchyňská lopatka od medvídka. „Lopatku moc potřebuji,“ obracela ji v packách.

„To je zase pro mámu!“ křičel medvídek.

„Copak to bude? To jsem zvědavá,“ rozbalovala druhý balíček paní medvídková. A byl to smetáček od tátu. „Smetáček potřebuji také jako sůl.“

„To je pro tátu!“ křičel medvídek. „Copak to bude? Copak to bude?“ hádal pan medvídek. A bylo to lepidlo pro kutily od mámy a od medvídka. „Nojo, lepidlo. A v jaké pěkné tubě,“ pochvaloval pan medvídek. „Lepidlo se doma neztrati. Někdy se nám může hodit.“

„To je pro medvídka! A to je taky pro medvídka!“ přitáhl si medvídek na klín dva balíčky. Překousl provázky a rozbaloval.

„Jé, hliněné prasátko! A je v něm dírka!“

„To je kasička,“ řekla máma, „na pen zky.“

„Jé, kladívko!“ rozbalil medvídek druhý balíček.

„No, kladívko,“ broukl tátu, „na ťukání. Vyzkou'ej ho!“

Medvídek vzal kladívko a buch do prasátka. To se rozletlo na všechny strany. Máma s tátou zůstali chvíli stát, jako když je opaří. Po chvíli se paní medvídková nadíchlala:

„Střepy jsou štěstí,“ a začala smlát kousky na lopatku. Táta s klukem pomáhali sbírat nejmenší střípky. Když bylo všechno na lopatce, nesla ji máma k popelnici.

„Počkej,“ řekl tátu, „vysyp kousky na stůl a zkusíme je slepit.“ Pak celý večer pan medvídek, paní medvídková a medvídek lepili prasátko.

JIŘÍ KAHOUN

Uspávanka

Pomaly zdržanlivě

Slova Ľudove
Hudba Mikulaš Schneider Trnavský

Nech sa ti sníva
o lúke zelenej,
o bielom holúbku,
o ruži červenej.
Spi, duša, spi,

zavri očičky,
anjel môj krásny
spi, sladko, spi
holúbok môj krásny
spi, sladko, spi.

HVIEZDY
SVETOVEJ ESTRÁDY

Transvision Vamp

Móda v mládežníckej a zábavnej hudbe sa mení veľmi rýchlo. To, čo bolo populárne trebárs v lete, o pár mesiacov a určite o rok bud' dva bude patrť už len k spomienkam. Hudobná scéna je skrátká nevyspytateľná. Tak bolo aj pred dvomi rokmi v Anglicku, keď v čase nástupu house-music, acid-music a popových piesní si náhle v zožname najpopulárnejších hitov prvé miesto z skala nahrávka z iného súdku. Ide o singlový debut skupiny Transvision Vamp nazvaný I Want Your Love (Chcem tvoju lásku), ktorá sa predvlni dostala do čela anglickej hitparády, čo bolo pre začínajúcu formáciu veľmi súbné.

Skupina vznikla v roku 1984 z iniciatívy energickej speváčky Wendy Jamesovej a gitaristu Nicka Christiana Sayera. Po prežitom punkrockovom období sa skupina rozholila pre zmenu hudobného jazyka: vystúpila s kultivovaným prejavom, čo sa prejavilo vo vyššie uvedenej piesni I Want Your Love. Skladba s dravým rytmom, pulzujú-

cou tančenou melodikou, úderou priamočiaros ou a pestrými vokálmi sa nielenže netakane dostala do centra posluchávky verejnosti, čo bolo prvým cieom formácie. Na druhej strane skupina chcela vyslobodiť anglickým teenagerov z nekonečnej záplavy jednotvárných popoviek producenstvja Stock-Aitken-Watermann, čo sa jej aj podarilo.

Ústrednou postavou skupiny je 25-ročná speváčka Wendy Jamesová. Pochádza z Brightonu. Po skončení základnej školy, hoci nemala žiadnu hudobnú prípravu, sa pod vplyvom speváčky Judy Garlandovej pustila na spev cestu. Po krátkom pôsobení v menom divadle sa zoznámila s Nickom a spolu s Texom Axilom, Dave Personom a Paulom Burtonom založili skupinu Transvision Vamp. Jej hudobná konцепcia vychádza z punkrocku, na ktorom hudobne vyrastala. Do každej skladby však pridávajú energický tančený rytmus a výborný melodický základ. V tónoch aktuálneho rockovania je zasadený aj druhý singel skupiny nazvaný Tell That Girl (Povedz tomu dievča u), ako aj obsah debutového albumu s názvom Pop Art (Popové umenie).

Dnes je ešte priskoro hovorif o životnosti skupiny. Avšak ambicioznosť a talent jej členov a dosiahnuté úspechy dovoľujú predpokladá, že skupina nás nenechá dlho čaka na zaujímavú tvorbu. (jš)

HEDA PRŮCHOVÁ

Vrány

„Krá, krá, krá, krá!“

v polích vrána
kráká zrána
na havrana.

A havran hned po ránu
kráká zase na vránu:
„Krá, krá, krá, krá!“

IGOR MAZNIN

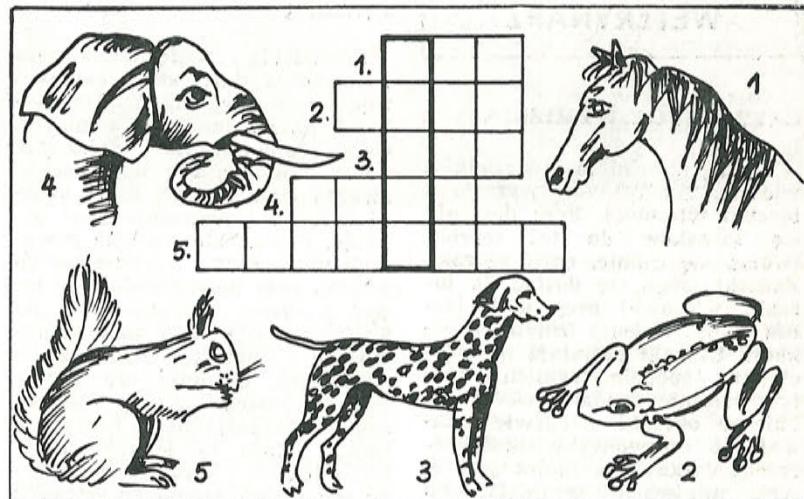
Biele noci

Svižný jeleň, vez ma, vez ma.
Naša zem je kráska snežná.

Len rovina, nikde zákruty,
Jeleň, vez ma, vez ma dochuti.

Ukáž mi sto čírych jazier,
za sto riek by som rád nazrel.
Vez ma tam, kam volá ma
jasná žiara polárna.

V dnešnej tajničke je ukrytý názov chutnej ryby, ktorú ste možno aj vy malí na vianočnom stole. Uhádnite o aku rybu ide? Výhercom pošleme knižné odmeny. Knihy vyrebovali: Dominika Knapková z Mikolowa, Krist na Dlha z Novej Belej, Jozef Molitoris z Kacviná a Katarína Švienta z Nedece.

Alternatívne a konvenčné poľnohospodárstvo

Problémy ochrany prírodného prostredia a starostlivosť o kvalitu potravín, ako aj prejavujúca sa nadvýroba v poľnohospodárstve spôsobuje rastúci záujem o alternatívne metódy poľnohospodárskej výroby. Charakteristickou črtou je rozhodné obmedzenie buď úplné vyniechanie používania umelých hnojiv, predovšetkým chemických prostriedkov na ochranu rastlín a čiastočne priemyselných krmív.

Význam alternatívnych foriem poľnohospodárskej výroby nie je zatiaľ veľký, ale z roka na rok rastie počet gazdovstiev s takymto poľnohospodárstvom. Napríklad v NSR v roku 1985 bolo iba 1960 takýchto gazdovstiev, čo znamenalo len 0,2% v etike gazdovstiev, ale v roku 1989 tento počet stúpol už na 2330, teda o 0,3%. V uvedených rokoch sa plocha ornej pôdy s alternatívnymi metódami gazdovania zvýšila z 0,23 na 0,40% celkovej plochy. V roku 1989 alternatívne poľnohospodárstvo v tejto krajine zahrňovalo 42 000 ha.

Je pochopiteľné, že obmedzenie alebo úplne zanechanie používania umelých hnojiv, chemických prostriedkov na ochranu

rastlín, ako aj priemyselných krmív muselo spôsobiť pokles úrody pestovaných rastlín a znížiť efektivitu chovu.

Môžu teda gazdovstvá s alternatívnym poľnohospodárstvom konkurovať s gazdovstvami s konvenčným poľnohospodárstvom? Analiza čielených hodnôt o oboch metodách hospodárenia v NSR v roku 1989 nám dá konkrétnu odpoveď.

Porovnanie alternatívne a konvenčné gazdovstvá mali približne rovnakú plochu, len množstvo pracovných sôl bolo o niečo väčšie na alternatívnych gazdovstvách.

Gazdovstvá sa lišili štruktúrou polí a sejby t.j. na alternatívnych gazdovstvách v porovnaní s konvenčnimi bol menší podiel obilia a kukurice na zelené krmivo, zato väčší bol podiel zemiakov a iných rastlín, ktoré majú priaznivý vplyv na pôdu. Na alternatívnych gazdovstvach sa chovalo menej zvierat, najmä ošípaných.

Ako vyzerá porovnanie? Výrazne nižšia je na alternatívnych gazdovstvách úroda pestovaných rastlín, čo vyplýva z obmedzených nákladov na umelé hnojivá a predovšetkým prostriedky na ochranu rastlín. Náklady na

uvedené prostriedky na 1 ha sú vyše 20-krát nižšie ako na konvenčných gazdovstvách. Pravdepodobne nižšia produktivita kráv na alternatívnych gazdovstvach sa o.i. spája s podávaním menšieho množstva priemyselných krmív.

Všimnime si však ceny dosiahnuté z predaja produktov vypestovaných na oboch typoch gazdovstiev.

Alternatívne gazdovstvá, ktoré ponúkajú tzv. zdravé potraviny, dosiahujú vyšie dvojnásobne vyššie ceny za pšenicu, žito a zemiaky, ako aj o niečo vyššie ceny za mlieko, ako konvenčné gazdovstvá.

Výsledok je taký, že napriek nižšej úrode a efektivite chovu je konečná výroba, ako aj zisk dosiahnutý z jedného hektára približne taký istý na alternatívnych ako aj na konvenčných gazdovstvách.

Hoci v naom poľnohospodárstve je úroveň nákladov nižšia ako v NSR jednako aj u nás už dnes existujú možnosti zavádzat alternatívne metódy výroby. Značná časť spotrebiteľov by určite bola ochotná zaplatiť vyššie ceny za vysokokvalitné potraviny vyprodukované bez chémie. Samozrejme, to neznamená, že každý produkt vypestovaný bez chémie zodpovedá kritériam zdravých potravín. Možno však povedať, že dnes sú gazdovstvá, ktoré majú všetky predpoklady začať s takýmto produkciou. Stojí to za to!

WETERYNARZ

CZYRACZYCA WYMIENIA

Wymię porośnięte jest rzadkim wlosem. Każdy włos wyrasta z torebki włosowej. Przy dostaniu się zarazków do tej torebki tworzą się ropnie, czyli czyraki. Zarazki mogą się dostać do torebki włosowej przy uszkodzeniu skóry, dojeniu brudnymi rękami. Czyraki powstają najczęściej na spodzie wymienia. Natym właśnie spodzie tworzą się bolesne obrzęki o barwie sianowej lub czerwonej wielkości orzecha laskowego. Skóra jest w tych miejscach zgrubiała. Po zauważeniu zmian na wymieniu, trzeba chore miejsca wymyć czystą ciepłą wodą, a następnie płynem odkażającym, na przykład wodą utlenioną i posmarować jodyną. Czyraczyce można łatwo pomylić z innymi schorzeniami, dlatego lepiej nie ryzykować leczenia bez pomocy lekarza. Choroba jest trudna do wyłeczenia. Zapobieganie polega na myciu wymienia i rąk przed dojeniem, na trzymaniu zwierzęcia na czystej, suchej ściółce.

USZKODZENIE WARG SROMOWYCH I POCHWY

Uszkodzenia te powstają w czasie nieumiejętnego udzielania pomocy przy porodzie lub w skutek użycia nadmiernej siły przy wyciąganiu płodu. Rany pochwy powodują prawie zawsze obrzęk sromu. Jeśli rany sromu zostaną zanieczyszczone dochodzi przeważnie do ich zakażenia, a przez to niejednokrotnie do ogólnego zakażenia organizmu. Głównym objawem ogólnego zakażenia jest gorączka, brak apetytu i posmutnienie. Chorą kłacz należy zaprowadzić do lecznicy. Trzeba pamiętać, że konie sa bardzo wrażliwe na wszelkie zakażenia.

PRZEWLEKLE WZDĘCIE ŻWACZA

Przewlekłe wzdęcie żwacza powstaje w następstwie zatknięcia żołądka niestrawnymi domieszkami paszy, takimi jak piasek, sierść, opanowania zwierzęcia przez motylce, lub obecność w żwaczu ciała obcego, które drażni żołądek i wywołuje stan zapalny. Przewlekłe wzdęcie powoduje nieznaczne, występujące co pewien czas powiększenie się lewej ślabizny. Wzdęcie takie po krótkim czasie samo znika, powoduje jednak wychudzenie zwierzęcia, biegunki lub zaparcia. W postępowaniu — należy usunąć bezpośrednią przyczynę wzdęcia. Może to jednak zrobić tylko lekarz. Występowaniu tego schorzenia zapobiega staranne przechowywanie i przygotowywanie pasz do skarmiania.

WYSYPKA ZIEMNIACZANA U BYDLA

Schorzenie może powstać przy długotrwałym skarmianiu ziemniakami, zwłaszcza skielkowanymi. Podobne jest ono do grudy ziemniaczanej. Lecz tu oprócz nóg, na których powstaje wysypka, może ona pojawić się również na ogonie i szyi. Oprócz tego w jamie ustnej również pojawiają się pęcherzyki. Występuje biegunka i wzdęcia. Czasem może pojawić się także porażenie zadu. W tej chorobie postępowanie lecznicze i zapobiegawcze jest takie samo jak w grudzie.

PRYSZCZYCA RZEKOMA OWIEC

Skóra tylnych nóg, zwłaszcza pęcin, jest stale mokra od oblewalającego ich kalu, i dlatego po kilku dniach pojawia się na niej wysypka, tworząc się pęcherzyki i obrzęki. Po upływie jeszcze kilku dni pęcherzyki pękają i tworzą się strupy. Z pękniętych pęcherzyków i popękanej skóry sączą się lepka ciecza. Wysypka

z czasem rozprzestrzenia się na całe nogi, a niekiedy i na całe ciało. Jeśli chorym sztukom nadal podaje się wytłoki, biegunka staje się coraz silniejsza. Wraz z kałem zalewającym pojękaną skórę dostają się zarazki i wtedy tworzą się ropnie. Skóra może wówczas miejscami obumierać i odpadać. Dlatego też u sztuk wrażliwych z podawanych pasz należy usunąć wytłoki, zastępując je słomą lub sianem. Aby przeczyścić przewód pokarmowy i usunąć z niego zatrzymujące organizm substancje, podaje się pół kg soli glauberskiej rozpuszczonej w 10 litrach wody.

WYBROCNICA U KONI

Przyczyny wybocznicy są bliżej nie znane. Choroba występuje u koni jako następstwo przebytych zolzów, zarazy pierśowej, influenzy, grypy oraz innych chorób. W objawach zauważa się: drobne czerwone plamki na błonach śluzowych nosa, jamy ustnej oraz oczu, podobne do plamek na skórze ludzkiej po pogryzieniu przez pchły. Czasem przegroda nosowa wygląda jak pokropiona krwią. Wkrótce powstają na głowie, a szczególnie na jej dolnej części, najpierw drobne, później duże obrzęki, wskutek czego głowa konia nabiera potwornych kształtów. Dość mocno obrzękają również nogi i upodobniają się do słupów. Na przedpiersiu i podbrzuszu tworzą się obrzęki w kształcie grubych wałów skóry. Zwierzęta w krótkim czasie słabną, szybko oddychają, często padają już po 8–12 dniach choroby. Tu należy szybko wezwać lekarza, a chorego konia trzymać w dobrze przewietrzonym pomieszczeniu, latem najlepiej na dworze, w cieniu. Zwierzę należy karmić pastą lekkostrawną, młodą zielonką, marchwią i poidlem z otrąb pszennych. Wybocznica nie jest chorobą zaraźliwą. Często można jej zapobiec przez szybkie leczenie i otoczenie troskliwą opieką chorego konia na zolzy, zarazę pierśową i inne choroby, której następstwem jest wybocznica.

WSZAWICA ŚWIŃ

Samice wszy składają jaja w szczecinie. W sprzyjających warunkach, to jest przy temperaturze 30–32 stopni w ciągu 10–20 dni z jaj wylęgają się młode, wszy, które po 2 tygodniach są już zdolne do dalszego rozmnażania się. Wszy mogą żyć bez pożywienia przez 39 dni. Wese świnie nie atakuje innych zwierząt gospodarskich. Usadzają się ona w uszach, na łopatkach, na bokach tułowia, po wewnętrznej stronie ud, u prosiąt zaś na całym ciele. Chodzą po skórze i nakluwając ją wysysają krew i wywołują świdzenie oraz podrażnienie skóry niepokojąc zwierzęta, które ocierają się o różne przedmioty. Świnie zawsze słabną i łatwiej ulegają chorobom. Najczęściej wszy pojawiają się na jesieni lub w zimie. Ze świń zawszonych przechodzą na zdrowe sztuki, lub też za pomocą przedmiotów służących do obsługi. Mimo stwierdzenia zawsze tylko u jednej świń, trzeba poddać odweszeniu wszystkie sztuki. Opowiadanie, że świń mające wszy, dobrze się tuczyc jest przesadem, wiadomo bowiem, że wszy mogą przenosić różne choroby. Odweszenie świń polega na posypywaniu ich specjalnym preparatem lub smarowaniem płynem przepisany przez lekarza. Ponieważ środki zabijające wszy nie niszczą ich jaj, należy te zabiegi powtarzać trzykrotnie, co 7 dni, właściwie w celu zabicia młodych nowowyległych sztuk. Jednocześnie odkaża się chlewnię roztworem kresoliny (1/2 l na 10 l wody), a następnie wybiela mlekiem waniliowym. Zapobieganie polega na dobrym pielęgnowaniu, utrzymywaniu świń w czystości i systematycznym odkażaniu pomieszczeń.

HENRYK MĄCZKA

Je samozrejmé, že každá mladá nevesta túži po tom, aby bola vo svoj veľký deň čo najpríazlivejšia. Často však máva faškosti s výberom vhodných šiat. Pri ich riešení je chceme pomôcť, prípadne jej uľahčiť rozhodnutie.

Veďmi pekné pre mladé romantické nevesty sú rozličné typy šiat uvoľnené jemnými aj bohatými riaseniami a rozmanitými volánmi.

Svieža a mlado so štipkou jemnej rafinovanosti pôsobia šaty s plisovanou stupňovitou sukňou, ktorá je zároveň aj dominujúcou ozdobou týchto šiat. Nechýbajú ani ďalšie premyslené detaily. Priliehavý, na telo tvarovaný živôtik s veľkým špicatým výstrihom a jemným riasením, plisované krátke rukávy.

Dlhé šaty s krátkymi rukávmi sú ozdobené naživanými saténovými páskami na dolnom okraji sukne, na živôtiku a okrajoch kimonových rukávov. Klobúk s tylovým závojom šaty vhodne dopĺňa. K takému typu šiat je vhodná aj väčšia, čiastočne previsnutá aranžovaná a jemne farebne ladená svadobná kytica. KORUNA KRÁSY — tak nazývame dámsky účes, ktorého časťou je patričná ozdobá. My vám predstavujeme tri detaily.

ZUZKA VARÍ

ŠTEDROVÉ ERNÁ POLIEVKY STARÝ MAMY. Rozpočet: 100 g masla, 1 cibuľa, 100 g zeleru, 50 g petrželu, 50 g mrkví, 50 g menej hodnotného kaprieho mäsa (hlava, plutvy, kosti, chvostoví časť), štipka muškátu, sol, 1,5 lit. vody, 4 žltky.

Na masle udusíme nakrájanú cibuľu a postrúhanú zeleninu. Zalejeme vriacou vodou, do ktorej pridáme mäso. Osolime, pridáme trochu muškátu a hodinu varíme. Polievku precedíme, pridáme rozložané žltky a za stáleho miešania nechíme prejsť varom.

*

UHORSKÝ KAPOR. Rozpočet: 4 porcie kapra, 100–150 g strúhaného žltého syra, vajce, sladká paprika, olej na vyprážanie, sol.

Porcie kapra zbavíme kože, osolime, obalime v sladkej paprike, rozložanom vajci a v strúhanom syre. Rybu pomaly vyprážame v oleji a ihneď podávame.

*

BORČ S PIROŽKY (USZKA). Rozpočet: 1 kg červené řepy, polévková zelenina, veľká cibule, 80 g sušených hub, súl, pepř,

bobkový list, nové koření, hřebíček, pál stroužku česneku, pál lišku cukru, špetka kyseliny citrónovej alebo kváska z červenej řepy; sklenice mouky, 3 vejce, 1 lžice strouhank.

Očistenu polévkovou zeleninu zalijeme vodou (1,5 l), pridáme cibuli, oloupanou, umytou řepu pokrájenou na plátky. Uvaříme a odcedíme. Umyté houby namočíme na 2 hodiny, uvaříme domácku a odcedíme. Vývar z hub přidáme do vývaru z červenej řepy, ochutíme kyselinou citrónovou alebo kváscom z řepy, přidáme lišku oleje a zavaříme. Uvařené houby drobně posekáme, přísmážíme na másle s drobně pokrájenou cibuli, přidáme drobně posekané vejce na tvrdou, strouhanku a syrové vejce. Ochutíme a prom chime. Zaděláme měkké těsto z mouky, soli, vejce a 2–3 lžice vody. Tence rozválimo, nakrájme na čtverce o šířce 4 cm. Doprostřed čtverce položíme nádivku, slepíme výdny dva rohy po úhlopříčce a pak další dva rohy. Vaříme v mřně osoolené vodě. Podáváme s borštem.

*

DOMÁCA VIANOČKA. Rozpočet 150 g masla, 150 g práškového cukru, 250 g čerstvého tvarohu, 2 vajcia, citrónová kôra, 1 vanilkový cukor, hrozička, 150 g posekaných vlašských orechov, 5–6 lžiciek mlieka, 2 lžice rumu, príšok do pečiva, 500 g hladkej mýky.

Maslo, cukor, tvaroh, vajcia, citrónovú kôru, vanilkový cukor, namočené hrozičky, orechy, mlieko a rum добре zmiešame. Potom pridáme mýku rozmiestnanú s práškom do pečiva a dobré vypracujeme. Cesto zapletieme do tvaru vianočky, po povrchu potrieme rozložaným vajcom a upečieme vo vopred vyhriatej rúre a dozlatista.

*

SKORICOVÉ HVIEZDIČKY A TROJUHOLNÍČKY. Rozpočet: 140 g masla, 200 g práškového cukru, 250 g hladkej mýky, 40 g lúpaných lieskových oreškov, 1 celé vajce, 1/2 kávovej lžičky mletej škorice, šťava a kôra z 1/2 citróna.

Preosiatu mýku zmiešame na doske s maslom, vajcom, cukrom, pridáme škoricu, citrónovú šťavu a kôru a dobré vypracujeme. Na pomáčenej doske cesto vyvalkáme a formičkou vykrajujeme hviezdičky a trojuholníky. Poukladáme na plech, po povrchu potrieme rozložaným vajcom a posypeme posekanými lieskovými oreškami. Upečieme vo vopred vyhriatej rúre doružova.

*

VIANOČNE HVIEZDIČKY. Rozpočet: 200 g hladkej mýky, 140 g masla, 70 g práškového cukru, 1 varený žltok, citrónová kôra, trochu vanilky, 20 g mletých orechov na posypanie.

Na doske preosejeme mýku, rozdrobíme maslo, nastrúhamo žltok, pridáme ostatné prísady a vypracujeme cesto. Rozvalkáme na doske asi na 2–3 mm hrubku a pomocou formičky vykrajujeme hviezdičky. Potrieme mletými oreškami. Pečieme osladeno vodou a posypeme prudko v horúcej rúre a po vyhľadnutí ich potrieme dve a dve lekvárom a spojíme.

*

V DEŇSKÉ KOŠIČKY S KRÉMEM. Rozpočet: sklenice mouky, 3 lžice másla, 2 lžice moukového cukru, 6 lžiciek krystalového cukru, vejce, 4 žlutky, šálek silné kávy, 100 g drobně posekaných orechů nebo mandlí, šálek husté meruňkové zavařeniny.

Prosetou moukou prom cháme s moučkovým cukrem, posekáme na vile s máslem, přidáme vejce a rychle zaděláme těsto. Odložíme na hodinu do ledničky. Polovinu krystalového cukru rozpuštěme v horké kivé, chvíli pováříme a ochladíme. Žlutky ušlechteme se zbytkem cukru, přidáme orechy nebo mandle, přilejeme kivu a dobře prom cháme. Těsto vyndáme z ledničky, rozmístíme, vylepíme formičky dost silnou vrstvou těsta a naplníme do 3/4 krémem. Pečeme asi 15 minut ve střední vyhřáté troubě. Po upečení horké vyndáme z formiček a navrh každého kousku udelejme „kašku“ meruňkové zavařeniny.

Hviezdy o nás

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Každodenný život ti prinesie trochu uníhlenia a komplikácií. Nebude to nič väčne, jednoducho sa budeš musieť trochu preorientovať na inú kolaj. Vďaka tomu sa ti niekoľko vecí v práci skutočne podari. Niekoľko blízkych ti pripravuje milé vianočné prekvapenie. Mal by si to oceniť.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Mesiac bez väčších atrakcií, v práci všetko pôjde svojou cestou bez veľkej námahy, ale nepreháňaj to s bezstarostnosťou, lebo veci sa skomplikujú. Doma budú prevládať pravdy na dovolenku, ktorá spôsobí isté finančné ľažnosti a nedorozumenia, tým skôr že aj Vianoce zaútočia na vaše peňaženky.

NÁŠ TEST

Erotika a já

Chečeš-li se zamyslet nad svým přistupem k otázkám souvisejícím s erotikou, odpověz na naše otázky. Neuvažuj dlouho, co máš odpovědět, a na výsledky se podivej až úplně na konec.

- Podle mého názoru mluvení o erotice a sexu je nenormální.
- Dobře vím, co je pro mne smyslné a působi na mne eroticky.
- Nikdy si nevšimím tělesných vlastností druhé osoby, je pro mne důležitější, jaký je to člověk.
- Dovedu oddělit to, co je erotické, od toho, co je sexuální.
- Můj erotický život je zatížen špatnými zkušenostmi z minulosti.
- Erotika se mi pojí spíše s příjemností než se smyslnou touhou.
- Když jsem o samotě s osobou, na níž mi záleží, cítím rozpaky a silné erotické komplexy.
- Vlastně tak docela dobře nevím, zda u určitých osob na mne eroticky působi jejich zjev, pohyb, zvuk nebo vůně.
- Mám z raného období života erotické vzpomínky, za které se dodnes stydím.
- Dobré si pamatuji svoje první erotické sny a fantazie.
- Zřídka se mi stívá, abych s partnerem (partnerkou) mluvil o tom, co mezi námi tvoří erotiku.
- Myslím, že jiný je erotismus mužský a jiný ženský.
- Pamatuji si osobu, která poprvé v životě se negativně vyjádřila o mému tělu.
- Nejsem v rozpacích, vidím-li erotismus v pornografickém vydání.
- Podle mého názoru se erotiká týká pouze lidí mladých a hezkých a v určitém věku se stává čistou abstrakcí.

Výsledky:

Za odpověď „ano“ na sudé otázky a „ne“ na liché otázky počítaj deset bodů, za odpověď „nevím“ 5 bodů.

RYBY
19.II.-20.III.

Musiš sa riadiť zdravým rozumom a prezieravosťou. Potrebná je aj značná dávka tolerancie. Nemusí byť výzvyky po tvojom. Ak budeš tvrdohlavý, bude to mať za následok neapravitelné straty. Drž jazyk i nervy na uzde a uvidíš, že to prinesie neotákané dobré výsledky.

BARAN
21.III.-20.IV.

Všetko sa rozvinie tak, ako by si si to prial, ale v značnej mieru môžeš udalosti usmerniť. Niekoľko bude potrebovať tvoju pomoc. Neodmietaj ju. Veľa bude závisieť od tvojho taktu a nezáujatosti. Zmeny, ktoré sa ti zatajia nepričia, sa nakoniec ukážu prospešne. Sviatočné stretnutie s milými osobami ti prinesie veľkú radosť.

BÝK
21.IV.-20.V.

Bude to dobrý mesiac. Neboj sa prekážok, v podnikaní sa ti darí. Nemá vylúčený daleký cesta, služobná, ale veľmi atraktívna. Nová známosť vyzvolá v tvojom srdci búrkou, ale zachovaj zdravý rozum a nezabúdaj na osobu, ktorá ti už velačká dokázala svoju dôveru a náklonnosť.

BЛИŽЕНИ
21.V.-21.VI.

Tvoji šéfovia ti venujú stále väčšiu pozornosť a začinajú oce-

ňovať tvoje schopnosti. Nedovoľ, aby ti drobné ľažnosti zabránili uskutočniť náročné profesionálne plány. Ak si nebudeš viedieť rady so svojimi problémami, popros o radu skúsenú osobu, ktorá ti je priateľsky naklonená.

RAK
22.VI.-22.VII.

Pred tebou je niekoľko veľmi zaujímavých možností a je pre teba ľahké rozhodnúť sa pre jednu z nich. Nikto ti však nepomôže, tentokrát sa musíš rozhodnúť sám a môže to byť rozhodnutie dôležité pre celý tvoj budúci profesionálny život. Neprimári možnosť vstúpiť od nového roku na celkom novú cestu.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Bude to príjemný mesiac. Perspektiva bližiacich sa sviatkov zlepší tvoju náladu, ktorá v poslednom čase za veľa nestála. Aby nedostatok peňazí ti ju nepokazi. Všetko ti vynahradí rodinné teplo a srdečnosť tvojich najbližších, v ktorých kruhu zábudneš na všetky ľažnosti.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Ostrá rivalizícia v práci ti nedráždi ani chvíľu pokoja. Nie je vylúčený rozpor názorov medzi tebou a tvojimi vedúcimi. Musíš hľať to, o čom si presvedčený, že je správne, ale jednaj rozvážne, aby si nezničil svoje do-

terajšie výsledky. Doma nerohadzuj peniaze, v najbližšom čase budeš mať nevyhnutné výdavky.

VÁHY
24.IX.-23.X.

V poslednom čase si sa zaoberal mnohými vecami naraz a teraz pocítiš následky — únavu a nedostatok energie. Potrebujete krátku dovolenkú a potom si musíš vybrať z mnohých úloh tú, ktorá ti najlepšie vyhovuje a preriešenie ktorej máš najlepšie kvalifikácie. Nemôžeš robiť všetko naraz.

ŠKORPÍON
24.X.-22.XI.

V práci všetko pôjde ako pomale — uznanie, pochvaly, premié, nové zaujímavé úlohy. Ale najviac ťa bude zaujímať sentimentálny výlet do minulosti, v ktorom ti bude sprivedeťom kedysi veľmi blízka osoba, ktorá ťa nezabúdaj, že sú to už iba spomienky, aj keď srdcu milé.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Na pracovisku sa tvoje postavenie zlepší, nájdete konečne podporu a spojenca vo svojich snáhach. Pociťte pevnú pôdu pod nohami a pustíte sa s chuťou do riešenia aj tých najťažších problémov. Aj doma sa ovzdušie vyjasní, takže môžete očakávať pokojné a milé sviatky v rodinnom krahu.

150-100 bodů: Dovedeš stvoriť erotický ráj pro sebe i pro osobu, ktorá v to uvízla. Tvoje otevřenosť, snášenlivost a schopnosť smyslné fantazie neprekračuje hranice erotické manie. Dovedeš oceniť kouzlo tělesných radostí, viš, kde erotiku hledat a jak ji tvoriť. Erotismus je dôležitou časťou tvého života.

99-50 bodů: Erotismus je pro tebe zemí, po ktoré chodíš, ale zriedkavo si uvádza jeho rozmanitosť. Erotiku se pro tebe pojí s úsilím, i když nezbytným pro každodenní harmonii. Ve svátečních chvílích však dovedeš stvoriť ovzduší smyslné rozkoše a erotického tajemství.

49-0 bodů: Dovedeš stvoriť erotické peklo, a to ne ze žárlivosti nebo nedostatku fantazie, ale ve jménu zásad. Máš sklon k odsuzování tělesných hřichů a smyslnost k pekelným mukám. Tělo jako ohně a erotiku jako rohy se stívají d'áblem pokoušejícím k hřichu a zátracení. Je však možné, že to všechno je jen hrou nebo předstírání, za nímž ukrýváš nesmělost nebo hluboké komplexy.

Věříte sním? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se obrazem do sníru. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se

SNÁŘ

vám o:

Želvě — tajné radosti; jisti jí — velkou námahou získáš úspěchy. Žerteck — budeš prožívat příjemné dny. Železe v tyčích — tvé zásluhy dojdou uznání; žhavém — budeš znova milován určitou osobou; kovaném — energicky utvářej svůj osud; jím zraněn — strast, svízele; tavení železa — věčná radost. Žencích — rychlý postup. Ženě modlící se — dobré časy; těhotné — radost; libati ji — získáš mnoho peněz; s dlouhými vlasy — zdraví; neznámé — uzavřeš známost; s děckem — rodinné štěstí; staré — hádka; zrzavé — nestálá láska; smějící se — velké vydání peněz. Ženichovi — vydáváš se v nebezpečí být zklamán. Žni bohaté — tvé očekávání se vyplní; svážení — dědictví. Žitu stojícim — požehnání, zdar; mlácením — ukončíš zdarně nějaké dlo; sekání — máš výhody na úspěch; vázání — nemoc; setí — smíš doufat v dobrou budoucnost. Žitných klasech — budeš mít výhru. Žitném poli — štěstí v lásku.

DVĚ PROSLULÉ HVĚZDY, Liz Taylorová (59 let) a Audrey Hepburnová (62) přiletely nedávno do Bruselu, kde se zúčastnily slavnostního večeru, jehož výteček byl věnován boji proti AIDS. Přitomno bylo 500 osob z evropské společenské smetánky, mj. Maria Helena, žena barona Rotschilda a vdova po Herbertovi von Karajanovi, Eliete. Přítomnost obou hvězd přispěla k finančnímu úspěchu večera: hosté vložili do pokladničky půl druhého milionu dolarů. Liz Taylorová, která již dávno působí ve fundaci podporující výzkumu AIDS, řekla na večírku: „AIDS je nadále obrovským nebezpečím pro všechny lidi na světě. Všichni si to musí uvědomit.“

ZIMA A HLAD — PŮL ZDRAVÍ. V mnoha výzkumných institucích na celém světě se zkoumají možnosti prodloužení lidského života a udržení starých lidí v dobré formě. Vědci tvrdí, že člověk by mohl žít i 120 let.

K zajímavým závěrům došli vědci v amerických geriatrických ústavech. V laboratoři, kterou vedle prof. Ronald Hart, žije 3000 pokusných krys. Polovina z nich dostává pouze 40 proc. kalorií, které normálně sní průměrná krysa. Ostatní krysy se krmí normálně. Ukázalo se, že hladovějící krysy žily 60 měsíců a ty najedené jen 30! Musíme jist méně, nanejvýš 1600 kalorií denně místo 2400, které sní většina lidí. Budeme žít déle, tvrdí Hart.

Během výzkumů v Rockefellerově ústavu v Kalifornii bylo zjištěno, že lidé v teplých krajích rychleji stárnu a umírají než lidé žijící v chladném podnebí. Dr. Robert Allen potvrdil tu teorii na mouchách. Mouchy v teplotě 18 stupňů žily dvakrát déle než v teplotě 28 stupňů. Z toho plyne ponaučení: přehřívání škodi!

HOLANDSKÝ PASTOR Bas- tian Wiegeraad je predsedem ne- všedného spolku, — který sa na-

zýva — „Spolok pre boj s na- dívaním“, ktorý vznikol v roku 1917. Spolok založil pastor, ktorý sa stal o námorníkov, aby si odvylkli používať t.zv. špatné slová a nevolali meno božie ná- darmo. Nový predseda, pastor Wiegeraad uznal, že v dnešných časoch sa musí aktivizovať boj s tými zlymi zvykmi, ale neobmedzoval ho iba na námorníkov — iní tiež nie sú o nič lepší. Pastor sa rozhodol uskutočniť nábor nových členov — pomocou inzerátov v tlači hlásajúcich, že za členské, vo výške 7 dolárov ročne, každý môže prispieť k zlepšeniu chovania a obyčajov svojich bližných.

Spolok má už 11 000 členov a chce pôsobiť tiež v Anglicku. U nás by sa tiež zišiel.

DRUHÁ MATKA SARAH? Uplynulo už skoro 10 rokov od smrti Romy Schneiderovej, vynikajúcej medzinárodnej filmovej hviezdy, pôvodom Rakúšky. Ale svet nezabudol na túto veľmi sympatickú herečku — vy- chádzajú o nej knihy, jej filmy často premietajú v kinách, alebo predávajú na videopáskach. Záujem vzbudzuje aj osud Romynej dcérušky, malej Sarah. Vlastne už nie tak malej, lebo Sarah, ktorá mala 4 roky, keď jej umrela matka, v lete oslávila 14 na- rodiny.

Doposiaľ ju veľmi starostlivo vychovával otec, Daniel Biasini, ktorý bol tajomníkom a potom — krátko — manželom herečky, lebo Romy sa s ním rozložila. Biasini nemal veľmi dobrú repu- taciu, ale ako otec, plnil svoju úlohu добre. Teraz už nechce žiť sám.

Tento rok Sarah strávila prázdniny nad Egejským morom — v trojici, s otcem a so sleinou Marie -Helene Gonnottovou, 23-ročnou francúzskou novinárikou, dnes oficiálnou snubnicou Biasinyho.

„Si žiarlivá na otevrou snubnému a tvoju budúcu macochu?“ — spýtali sa Sarah. „Som trošičku žiarlivá, lebo nebudem už mať otca len pre seba, ale on je teraz taký šťastný. Otec rád narieka, ale je taký milý. A Marie-Helene asi tiež mám rada...“ Na snímke Sarah s otcem a bu- dúcou mamičkou.

UŽ SME SPOMÍNALI ame- rickú spisovateľku, odborníku na skandalózne biografie, 49-ročného Kitty Kellyovú. Táto paní, bývalá novinárka z Washingtonu, napísala knihu o Jacqueline Onassisovej, o Liz Taylorovej, o Franku Sinatrovi, ako aj o Nancy Reaganovej. Zlomyselná a nie príliš pravdovravná paní Kellyová má proti sebe osobnosti z „veľkého sveta“, ktoré opisala. Niekoľko, hoci zriedkavo, opravovala senzacie, ktoré napísala, napr. prednedávnom odvolaťa to čo napísala, že keď prezident Reagan bol na cestách, s jeho manželkou sa stretával Frank Sinatra.

A naraz, trafilka kosa na ka- men. Novinár George Carpozi napísal... biografiu paní Kitty Kellyové, a knihe dal taký istý podtitulok, aký p. Kellyová dáva svojim „biografickým“ knihám: „neautorizovaná biografia“. Carpozi už dávno poznal Kitty a okrem toho starostlivo zozbieral informácie o jej súkromnom ži- vote. Napísal o jej šéfoch a kollegoch, s ktorými spávala, písal aj o takých, ktorých priezviská ani sama nepoznala. S jedným s pánon, s ktorým sa náhodne zoznámila, Kitty Kellyová strá- vila noc, keď sa milenec zabudil a uvidel ju bez makeupu utiekol a už nikdy sa nevrátil... Carpozi si hľadal aj do študentských čias spisovateľky a dozvedel sa, že vtedy kradla, ako príslušná straka, kozmetické prípravky,

knihy, parfemy, ale aj peniaze. Zatiaľ paní Kellyová mlčí... Na snímke Kitty Kellyová.

TŘI DNY PŘED SVATBOU ODVOLALA CELÝ OBŘAD, což ji stalo milión dolarů. Celý Hollywood spekuloval, co bylo příčinou rozhodu Julie Robertsové s jejím milovaným Kieferem Sutherlandem, s nímž se sezná- mila při natáčení filmu Linie ži- vota. Ukázalo se, že poslední kapkou hořkosti byla fotografie v novinách, ukazující 24-letého snoubence Julie Robertsové s exotickou tančnicí Amandou Ri- ceovou. Fotograf zvěčnil Kiefera v Disneylandu s 22-letou Aman- dou, jejím pětiletým synkem a titiletou dcerkou z prvního man- želství Sarah.

Amanda Kiefer potkal poprvé v Los Angeles v klubu Crazy Girls, kde pracovala jako strip- tka. Když se s ní začal setkávat, byl už zasnouben se slavou Julii. Kiefer tvrdí, že Julie se velmi změnila od té doby, kdy se stala hvězdou. Amanda říká, že se s ním nechtěla setkávat, dokud nevyřeší svou situaci s Julii. A Julie odmítla jak komentář.

POKRAČOVANIE JUHU PROTI SEVERU. Posledná veta Juhu proti Severu (Przemienilo z wia- trem), hovorí Scarlet O'Harová znie: „...zajtra tiež bude deň“. To znamená, že nie všetko sa skončilo, životopis Scarlett a Rhett Butlera môže pokračovať. Autorka tejto knihy, Margaret Mitchellová, umrela 49-ročná vtedy, keď Juh proti Severu mal už obrovský úspech, bol prelo- žený do viacerých jazykov. Film, natočený v roku 1939, získal veľa Oscarov, keby spisovateľka žila, snáď by napísala pokračovanie.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Józef Cengva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Cha- lupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcia Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 2000 zł, kwartalnie — 6000 zł, rocznie — 24 000 zł + opłata pocztowa.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcia Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty za granicę jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 351.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i za- strzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 1.11.1991 r., podpisano do druku 14.12.1991 r.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCZA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krajowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Józef Pivovarčík, Eva Ma- tisová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczka).

LEDEN	ÚNOR	BŘEZEN	DUBEN	KVĚTEN	CERVEN
1 S NOVÝ ROK 2 Č Blahorád 3 P Radmila 4 S Blahoslava 5 N EDWARD	1 S Hynek 2 N HROMNICE 3 P Blažej 4 Ě Jarmila 5 S Agata 6 Č Dorota 7 P Richard 8 S Jacek 9 N APOLENA 10 P Břetislav 11 S Bohdan 12 N PRAVOSLAV	1 N ALBÍN 2 P Anežka 3 Ě Lucie 4 S Popelec 5 Č Kazimír 6 P Bedřich 7 S Tomáš 8 N MEZINÁ- RODNÍ DEN ŽEN 9 N IDA 10 P Mojmír 11 Ě Božena 12 S Slavěna 13 Č Kateřina 14 P Valentýn 15 S Jiřina 16 N ŘEHOR 17 P Donát 18 Ě Simeon 19 S Miloslav 20 Č Oldřich 21 P Lenka 22 S Petr 23 N SVATOPLUK 24 P Matěj 25 Ě Viktor 26 S Božetěch 27 Č Alexandr 28 P Lumír 29 S Roman 30 N TATANA 31 U Benjamin	1 S Teodor 2 Č Vladislav 3 P Richard 4 S Václav 5 N MIROSLAVA 6 P Vilém 7 Ě Heřman 8 S Ema 9 Č Dušan 10 P Radomil 11 S Filip 12 N JULIUS 13 P Aleš 14 Ě Vincent 15 S Anastazie 16 Č Irena 17 P Rudolf 18 S Valerie 19 N NEDELE VELIKO- NOCNÍ 20 P PONDĚLÍ VELIKO- NOCNÍ 22 N LEON 23 P Felix 24 Ě Gabriel 25 S Marie 26 Č Emanuel 27 P Alena 28 S Soňa 29 N ROMAN 30 P Amálie 31 U Benjamin	1 P Svátek práce 2 S Zikmund 3 N MARIE 4 P Monika 5 Ě Irena 6 S Jan 7 Č Ludmila 8 P Stanislav 9 S Den vítězství, st. sv. ČSFR 10 N BLAŽENA 11 P Svatava 12 Ě Pankrác 13 S Serváč 14 Č Bonifac 15 P Žofie 16 S Pemysl 17 N VRATISLAVA 18 P Nataša 19 Ě Ivo 20 S Bernard 21 Č Viktor 22 P Helena 23 S Vladimír 24 N JANA 25 P Dobroslava 26 Ě Den matek 27 S Valdemar 28 Č Vilém 29 P Magdalena 30 S Ferdinand (Den dědečka) 31 N KAMILA	1 P Mezinárodní den dětí 2 Ě Mariana 3 S Tamara 4 Č Dalibor 5 P Pavlína 6 S Norbert 7 N DUCHA SV. 8 P Medard 9 Ě Stanislava 10 S Markéta 11 Č Flora 12 P Antonie 13 S Antonín 14 N VASIL 15 P Vít 16 Ě Zbyněk 17 S Adolf 18 Č BOŽÍ TĚLO 19 P Leoš 20 S Květulé 21 N ALCIS 22 P Pavla 23 Ě Zdenka (Den otce) 24 S Jan 25 Č Ivan 26 P Adriana 27 S Ladislav 28 N LUBOMÍR 29 P Petr a Pavel 30 Ě Šárka
13 P Veronika 14 Ě Radovan 15 S Blahomil 16 Č Vladimír 17 P Drahoslav 18 S Vladislav 19 N DOUBRAV- KA 20 P Ctislav 21 Ě Běla (Den babíček) 22 S Slavomír 23 Č Zdeněk 24 P Milena 25 S Miloš 26 N PAVLÍNA 27 P Přibyslav 28 Ě Karel 29 S Zdislav 30 Č Marta 31 P Spytihnýv	17 S Miloslav 18 Č Oldřich 19 P Lenka 20 S Petr 21 N SVATOPLUK 22 P Matěj 23 Ě Viktor 24 S Božetěch 25 Č Alexandr 26 P Lumír 27 S Roman 28 N TATANA 29 P Amálie 30 S Benjamin	19 N NEDELE VELIKO- NOCNÍ 20 P PONDĚLÍ VELIKO- NOCNÍ 22 N LEON 23 P Felix 24 Ě Gabriel 25 S Marie 26 Č Emanuel 27 P Alena 28 S Soňa 29 N ROMAN 30 P Amálie 31 U Benjamin	19 N NEDELE VELIKO- NOCNÍ 20 P PONDĚLÍ VELIKO- NOCNÍ 22 N LEON 23 P Felix 24 Ě Gabriel 25 S Marie 26 Č Emanuel 27 P Alena 28 S Soňa 29 N ROMAN 30 P Amálie 31 U Benjamin	19 N NEDELE VELIKO- NOCNÍ 20 P PONDĚLÍ VELIKO- NOCNÍ 22 N LEON 23 P Felix 24 Ě Gabriel 25 S Marie 26 Č Emanuel 27 P Alena 28 S Soňa 29 N ROMAN 30 P Amálie 31 U Benjamin	19 N NEDELE VELIKO- NOCNÍ 20 P PONDĚLÍ VELIKO- NOCNÍ 22 N LEON 23 P Felix 24 Ě Gabriel 25 S Marie 26 Č Emanuel 27 P Alena 28 S Soňa 29 N ROMAN 30 P Amálie 31 U Benjamin

Kalendář života 1992

ČERVENEC	SRPEN	ZÁŘÍ	RÍJEN	LISTOPAD	PROSINEC
1 S Jaroslava 2 Č Marie 3 P Radomír 4 S Prokop 5 N CYRIL A METODĚJ	1 S Oskar 2 N GUSTAV 3 P Miluše 4 Ě Dominik 5 S Milivoj 6 Č Oldřicha 7 P Lada 8 S Soběslav 9 N ROMAN 10 P Vavřinec 11 Ě Zuzana 12 S Alena 13 Č Klára 14 P Sylvie 15 S HANA 16 N JÁCHYM 17 P Záviš 18 Ě Helena 19 S Ludvík 20 Č Bernard 21 P Johana 22 S Bohuslav 23 N LUBOMÍRA 24 P Bartoloměj 25 Ě Radim 26 S Luděk 27 Č Otakar 28 P Augustin 29 S Vr. SNP, st. sv. SR 30 N RŮZENA 31 P Pavlína	1 U Samuel 2 S Adéla 3 Č Bronislav 4 P Jindřiška 5 S Boris 6 N BOLESLAV 7 P Regina 8 Ě Marie 9 S Daniela 10 Č Irma 11 P Emilián 12 S Marie 13 N LIBOR 14 P Radka 15 U Jolanta 16 S Ludmila 17 Č Naděda 18 P Kryštof 19 S Zita 20 N OLEG 21 P Matouš 22 Ě Mořic 23 S Berta 24 Č Jaromír 25 P Zlatuše 26 S Justýna 27 N KOSMA 28 P Václav 29 S Michal 30 S Jeronym 31 P Pavlína	1 Č Igor 2 P Galina 3 S Bohumil 4 N FRANTIŠEK 5 P Eliška 6 Ě Natália 7 S Sergej 8 Č Vražda 9 P Diviš 10 S Záboj 11 N JAN ŽÍZKA 12 P Marcel 13 Ě Renata 14 S Krasoslav 15 Č Terezie 16 P Havel 17 S Hedvika 18 N LUKÁŠ 19 P Michaela 20 U Vendelín 21 S Brigitá 22 Č Halka 23 P Teodor 24 S Rafael 25 N ŽIVA 26 P Dimitrij 27 Ě Ivona 28 S St. sv. ČSFR 29 Č Violeta 30 P Marcel 31 S Štěpánka	1 N VŠECH SVATÝCH 2 P Památky zesnulých 3 Ě Hubert 4 S Karel 5 Č Emerich 6 P Liběna 7 S Ernest 8 N BOHUMÍR 9 P Bohdan 10 Ě Evžen 11 S SVÁTEK NE- ZÁVISLOSTI, st. sv. PR 12 Č Benedikt 13 P Stanislav 14 S Sáva 15 N LEOPOLD 16 P Ottmar 17 Ě Valentína 18 S Romana 19 Č Alžběta 20 P Čestmír 21 S Albert 22 N CECILIE 23 P Klement 24 Ě Emilie 25 S Kateřina 26 Č Konrád 27 P Xenie 28 S Zdislav 29 N BLAŽEJ 30 P Ondřej	1 Ě Lev 2 S Blanka 3 Č František 4 P Barbora 5 S Jitka 6 N MIKULÁŠ 7 P Ambrož 8 Ě Květoslava 9 S Vratislav 10 Č Julie 11 P Dana 12 S Simona 13 N LUCIE 14 P Lydie 15 Ě Zdirad 16 S Albana 17 Č Daniel 18 P Miroslav 19 S Urban 20 N DAGMAR 21 P Tomáš 22 Ě Simon 23 S Vlasta 24 Č Adam a Eva 25 P 1. SV. VÁ- NOČNÍ 26 S 2. SV. VÁ- NOČNÍ 27 N JAN 28 P Bohumila 29 Ě Judita 30 S David 31 Č Silvestr
27 P Julie 28 Ě Viktor 29 S Marta 30 Č Bořivoj 31 P Ignác					